

OVČAR MARKO.

SPISAL JANEZ JALEN.

10. Gore se spogledujejo.

»Podlipnikovi so na rovlih.«

To novico je zvedel Marko na Zelenici, kamor je zadnje dni skoraj vsak dan prišel. Ni bil nič več sam za Šijo, in je dokaj laže odšel od jarcev, na katere je medtem pazil Jok, ki se je bil tudi pomeknil s tropom v višave.

Manica, okroglolična je postala in solnce jo je ožgalo, se ga je vselej zelo razveselila in on nje. Pa samo zavoljo sestrice bi ne bil tolikokrat prehodil steze izza Šije na Zelenico. Prav gotovo ne. Z Ančko sta se bila domenila, da se bosta prvič zopet videla na rovlih, in da bo že na Zelenici zvedel, kdaj bo poslala po mleko.

»Podlipnikovi so na rovlih in letos ne kuha nič več dekla, ampak Ančka.«

Manica je hitela pripovedovati: »Midve s Franco poneseva jutri same mleko in sir na rovte; Rozalka je tudi tam in Ančki pomaga kuhati; morda bi še mene za kaj rabili; ali greš z nama, Marko?«

»Ne utegnem, Manica. Moram jarce pasti.«

»Kaj?« je ugovarjala Franca. »Ne misliš se nič dokazati na rovlih. Ali bi se rad vsem pri hiši zametil?«

Marko pa se je smehljaj: »Ne imej me za tako zarobljenega. Podnevi ne utegnem, vidve pa zvečer ne. Za to ne moremo iti skupaj.«

»Mislim, da si kar vesel, da ne utegnesh podnevi. Tudi jaz bi rajši šla zvečer, da bi posedela v družini pri ognju.«

»Verjamem. Posebno, če bi bil Miha med senoseki.«

Franci je bil vseč Markov odgovor in je tudi ona njega podražila: »Le nagajaj mi. Pa te bom Ančki zatožila.«

Nočilo se je že, ko je prišel Marko čez vse tri Planje, spodnjo, srednjo in zgornjo, na vrh Šije. Ves čas je premišljal, kako bi razveselil Ančko, ki mu vse zaupa in vse pove, in ker ga je tako odločno priznala pred mamo. Ozrl se je na strme Vrlič, proti jutru obrnjene, z zelenimi jasami okrašene in s črnimi počmi in žlebovi preorane:

»Prinesem ji najlepšo očnico.«

Vesel je poskočil še nekaj korakov navzdol do ógradi in koč, tako vesel, kakor bi imel najlepšo očnico že zafaknjeno za klobukom.

Drugo jutro se je Marko podviral in je prej kot navadno odprl ógrad in ukazal Volkunu dvigniti trop. Pa, namesto da bi ovce vodnice stopile skozi les, so prhnile in zatopotale z nogami. Jarci so se tesno stisnili in poskrili jagnjeta. Marko se je oziral naokrog, da bi dognal, kaj je prestrašilo živad. Ničesar ni videl. Že je hotel spoditi zgrda jarce iz ogradi, čeprav sta psa, Volkun in Hrust, renče obkročala vsak svoj trop: »Alo, jarci neumni!«

»Stoj! Kaj ne vidiš orla?« Iz koč je hitel z robevnico v roki k svojemu, prav tako stisnjenemu tropu, Jok.

Izpod Vrlič se je peljal naravnost proti ógradi velik orel.

»Pazi, Marko! Napadel bo,« je opozoril Jok.

Orel je šinil v sredo Markovega tropa. Jarci so se še tesneje stisnili, psa pa sta lajala, pastirja kričala in vihtela robevnici. Orel je odletel in odnesel v krempljih samo kosem volne.

Zasukal se je v loku in napadel drugič; to pot Jokov trop. Ni se pa zaletel dovolj na sredo in Hrust je preskočil krajne jarce, šavsnil po orlu in mu izpulil nekaj perja. Orel se je dvignil in odplul čez Zelenico proti Košuti. Že davno ga ni bilo več videti, preden so se šele jarci razstopili in sami od sebe prišli iz ógradi.

Jok pa je opomnil Marka: »Si rekel, da boš gnal danes skozi Vrlič. Nikar! Če se orel vrne, ti bo v strmini prav gotovo odnesel jagnje in v zmedi se ti bo nekaj jarcev utočilo in ubilo.«

Marko pa se je tako vživel v misel, kako bo zvečer na rovlih razveselil Ančko z očnico, veliko in lepo, kakršne še nikoli ni videla, da je s trmastim glasom ugovarjal Joku: »Jaz moram danes skozi Vrlič.«

»S tropom ne, če si dober ovčar.«

»Jarci bi mi smer kazali.«

»Če se ne upaš najti smeri sam, ostani kar spodaj.«

»Bom šel pa sam.«

»Prav. Ženiva v Plaznino.«

Zažvižgala sta vsak svojemu tropu, stopila predenj in ga odvedla navzdol. Debelo sta pela oba velika zvonca, drobili so manjši. Psa sta veselo poganjala, jarci pa, posebno jagnjeta, so živahno preskakovali kamenje, kakor bi se jim dobro zdelo, da so se srečno ubranili orla.

Marko je zastavil jarce, se zagledal v skale in jase in poči in žlebove v Vrličih in določil, kod bo hodil in plezal. Zasadil je robovnicu v samotni macesen: »Jok, še na moj trop malo popazi.«

Jok mu je opominjajoče požugal: »Bom. Fant, ti pa nase pazi, da se ne prevrneš.«

Marko je odšel naravnost po travnati strmini. Dasi je imel cokle podkovane s sekanci, mu je vendar nekajkrat izpodrknilo na gosti lasnici, da se je moral tudi z roko poprijeti in se je z ostró travo do krvi vrezal v mezinec.

Dosegel je ruševje in se oprijemal vej. Na planjavicah je raslo vse gosto murk, ki pa niso več dehtele, ker so večinoma že zorile svoje cvete v zelenkaste glavice semena.

Prepodil je gamsa. Nikamor se mu ni mudilo, kakor bi divjačina res ločila po vonju smodnika lovca od drugih ljudi. Marko je počival na skalnem robu ob Velikem plazu, gledal gamsa, ki se je umikal v Vrliče, se mu skrival in zopet prikazoval, in je sklenil, da bo šel sam po istih policah in ob istih skalah, ker je že večkrat slišal praviti, da kamor pride gams, tja pripleza tudi človek.

Velike skalne vetrnice in beli nizki mak so potrepetavali med blazinami drobnega rdečega cvetja okrog Marka.

Odpil je iz čutare in se spustil v grušč. Ogi-bajoč se skal, ki so se v stoletjih navalile z višin, je prehodil povprek Veliki plaz, se vzel na polico, kjer je v rahli črni prsti usledil razkrečene parkelje gamsove noge. Tako na gosto je bila polica nasajena z živobarvnim cvetjem, da se ga včasih ni mogel ogniti in je pohodil marsikako rožo.

Pod njim in nad njim so cvetele očnice, kakor da je nebo nasulo zvezdic po skalah.

Počasi in varno se je prestopal Marko, se oziral naokrog, odtrgal nekaj res lepih cvetov, a očnice, ki bi bila izredno velika in lepo in pravilno razcevela, z dvojno krono listov, ni nikjer izsledil. Marsikatera roža se mu je zdela od daleč prav posebno lepa, ko pa je prišel do nje, je niti odtrgal ni. Tudi velika kresnica ga je prevarala, da je preplezal zaradi nje nekaj sežnjev. Motilo ga je celo belo cvetje gorskega pelina.

Ne daleč od njega je prižvižgal kamen iz višine, treščil ob trdo skalo in se razletel na drobne kosce. Marko se je spomnil gamsa, ki je odšel pred njim skozi Vrliče in po čigar sledi je hodil. Urno se je stisnil pod narahlo prevešeno skalo, da se zavaruje pred kamenjem, katerega je že slišal ropotati nad sabo. Čeprav je vedel, da je popolnoma na varnem, mu je bilo vendar tesno, ko je gledal, v kako mogočnih odskokih brenči kamenje preko njega, in slišal, s kako strašno silo udarja ob skale, se razbija in proži nove plazove grušča.

Kavke, ki so gnezdele v skalnih počih, so preplašene odletele z gnezd, krožile visoko v zraku in se zadirale nad rušeče se kamenje. Marko se je spomnil, kako so pred nedavnim obkrožale ubitega mačevskega ovčarja Urha. Od fistega dne so se mu ti črni ptiči gnusili.

Kamenje se je umirilo. Marko pa še ni hotel oditi iz varnega zavetja; saj je bil potreben tudi odpočitka.

Zagledal se je v svet pod sabo. Pod Srednjim vrhom so se premikale majhne, rjave sence: »Tomaž je spodaj s konji.« Joževi jarci na Bukovi peči so bili kakor lisa snega. Njegov in Jokov trop, ki sta se pasla najbliže, saj je razložil celo oba velika zvonca, sta bila kakor obeljeno kamenje, razmetano po zeleni travi. In na Zelenici za stranjo: Ali je bukovina tako pordela? Ni. Na nezarasli planji paseta Lukež in Tevž krave.«

Človeka ni prav nobenega razložil, tudi Joka ne: »Najbrže leži kje v senci in gleda, kje sem. Morda je slišal bobneti kamenje in ga skrbi, ali me ni kaj zadelo.«

Majhen ptiček je priletel od nekod, sedel na skalo, se živahno oziral naokrog, pa ni opazil Marka. Ptiček se je pognal v travo, pobral črva in zopet odletel.

Izza črnega Srednjega vrha je gledala spredaj zelena, zadaj pa divje razdrapana Begunjščica; izza temno porasle Dobrče in Križke gore je dvigal svoj priostreni vrh Storžec; za njim so se neba dotikale visoke Kamniške gore.

Nebo je bilo od ponočne plohe kakor umito in ozračje, da bi Kuharjev Tonej spet govoril o barvah in platnu.

Marku se je sparila voda. Da bi ji zboljšal okus, je natrgal pelina, ga pomel v roki in natlačil v čutaro, pokusil, se grenko nakremžil in odšel naprej.

Za prihodnjo skalo je zagledal gamsa, ki je hitel po meli iz Vrlič v Srednjo peč. »Bom vsaj varen pred kamenjem. Smer si bom že sam poiskal.«

Opiraje se s hrbtom in koleno, s coklami v torbi, se je prerinil Marko skozi kratek žleb. Na desno je bil svet odprl, da bi brez posebnih težav lahko prišel prav do vrha Vrlič, na levo pa je bila dobra

Ivana Kobilca: Babičina skrinja. (Zasebna last.)

dva sežnja peč popolnoma gladka in malo nag-njena naprej. Za to neprestopno steno je bila skala zopet razčlenjena. In od tam, s poličice, komaj kakor dlan velike, je strmela v drznega plezavca izredno lepa očnica, kakor bi ga hotela vprašati: »Fant! Po kaj si prišel?«

Marko se je razveselil cveta, tako razveselil, da je začel sam s sabo glasno govoriti. Pokazal je s prstom ogledano očnico: »Tebe iščem.«

Očnica se je v vetru narahlo zamajala kot bi nagajivo pomežiknila: »Mene? Hm. Poglej, kje sem!«

Marko je uvidel, da preko previsa nikakor ne more doseči prelepega cveta: »Ne gre? Z glavo skozi zid ne gre.« Spustil se je nazaj po žlebu, da poskusi doseči zaželeno rožo od druge strani.

Dolgo je motril od spodaj dohod, skušal celo določiti razdaljo med posameznimi oprijemi in je ugotovil: »Mogoče je priplezati gor, lahko pa ne bo. Ali bi ali ne bi?« Spomnil se je Ančke: »Poskusim.«

Odložil je vse. Celu nogavice je sezul. Previdno se je plazil ob skali, se dvignil z rokami čez majhen previs in ugledal zopet izredno očnico, ki je znova zatrepetala, kakor bi se ga bila ustrašila, ko je zagledala prihajati napadavca od druge strani.

Marko je že od spodaj videl, da bo zadnji konec poči najtežji. Tega pa ni mogel naprej vedeti, da se oprijemi, na katere je računal, majejo. Ko bi očnice ne videl, bi morda odnehal. Narahlo nagnjena skala je bila za poldrugo njegovo dolžino pod njim gladko odsekana: »Če mi spodleti... Morda se še ujamem, če pa ne, bom padel kakor kamen, kadar sem ga vrgel na strmo streho stolpa.«

Očnica ga je že naravnost dražila. Tako narahlo in urno, kakor bi še pol centa ne tehtal, je stopil čez oprijeme, izmed katerih se mu je en sam odtrgal.

Bil je pri očnici. Tako je bila lepo razcevela, da se je, pa sam ni vedel zakaj, začudil, kako da jo ne varuje kača.

Stal je varno, dasi na tesnem prostoru.

Skrbno je odtrgal očnico, jo zateknil za klobuk in zajukal.

»Hooohooj,« sē mu je oglasil pri tropih Jok. Marko je še bolj veselo zajukal in krenil nazaj.

Previdno je priplezal do nevarnega mesta. Preskušal je oprijeme. Spet se mu je eden odkrušil. Da se ni urno odgnal nazaj, bi bil padel. Tako si je ranil samo dlan.

Odločil se je preriti navzgor, pa je samo do-gnal, da nikjer ne doseže previsa. Zopet je sam sebi glasno pripovedoval svoje misli: »Kakor miš v mišnico sem se ujel. Miš pregloda včasih les in uide. Skale ne morem. Morem samo tam ven, kjer sem prišel noter. Moram!«

Poiskal je trdna oporišča in na vse mogoče načine skušal doseči v navznotraj upognjeni steni prihodnje oprijeme in se je trudil in trudil, dokler se mu niso pričela tresli kolena, da je moral zopet odnehati: »Noge in roke imam za lakeč prekrajke. Ko bi bilo v tej preklicani zagati vsaj toliko prostora, da bi imel kam sestiti in počiti.«

Naslونil se je z obrazom na steno in, dokler se mu niso umirila kolena, ni mogel nič misliti. Čimdalje bolj jasno se je zavedal, v kakšno stisko je zašel: »Pritrjene vrvi bi se moral oprijeti, pa je nimam in je nima nihče v planini. — Če pri-kličem Joka, bi mi šele jutri zjutraj prišli pomagat. — Če se mi pa zadremlje, bom zgrmel v globo-čino...«

Spomnil se je Ančke, Rozalke in Manice: »Ko bi vsaj ne bil pripovedoval o pastirju, ki se je ubil. — Ančka —!«

Poskušal je moliti, pa ni znal izreči nobene besede. Vedel pa je, da prav misli, ko se ves, živ in mrtev prepušča sveti volji božji. Zamizal je in izpregovoril: »Bog in ljuba sveta višarska Mati božja —«

Hotel se je še prekrizati. Desnica kar ni hotela od skale; držala jo je strjena kri.

Zavedel se je, se pobožno prekrizal, poiskal v žepu tolminca in narezal na podplatih kožo na vsakem večkrat, trdno uverjen, da ga bo strjena kri obdržala na strmi, gladki skali, ko se bo pognal čez lakeč široko mesto brez oprijemov.

S hrbtom se je obrnil k steni in čakal, da se je prilepila leva noga. Z levo roko je držal za trden oprijem. Nato je pritisnil okrvavljeno desnico in desno nogo na skalo in čakal. Motril je strmino pod sabo in prav nič na drugega ni več mislil, kakor samo to, kako bi se vendarle ujel, če ga kri ne obdrži. Okrog glave mu je prifrfootal pisan me-tulj. Če bi mu bil sedel na čelo, bi ga ne bil mogel odpoditi.

Zopet so se mu pošibila kolena. Zavedel se je, da ne sme prav nič več čakati: »Zdaj!« ...

Če bi se bil moral pognati le za komolec dlje, bi kri ne bila vzdržala; padel bi bil. Tako se je pa krčevito držal trdnih oprijemov, kakor bi sam sebi ne mogel verjeti, da je rešen.

Nadalnja pot do torbe, cokel in čutare tudi ni bila lahka, pa Marko jo je preplezal, da niti enkrat ni pomislil na nevarnost.

Odžejal se je z opelinjeno vodo in se odpočil. Potem je še tretjič preplezal žleb, obul nogavice in nateknil cokle. Videl je v skali krvave odtise svojih nog in desnice in mirno presodil, kako v ne-varno peč se je zaskočil: »Naka! Tudi za konje in parizar ne grem še enkrat preskakovat tega mesta samo na lastno kri oprt.«

Ivana Kobilca: Slovenija se klanja Ljubljani. (Mestna zborovalnica v Ljubljani.)

Hitro se je povzpental navzgor, obšel Veliki plaz, stopil na Čelu na rob in se oglasil Joku: »Da ne bo v skrbeh.«

Nad Vrliči je krožilo in krakalo par krokarjev in Marko se je spomnil, kako malo je manjkalo, da ne obletavajo krokarji in kavke sedaj njega, kakor so obletavali Urha, mačevskega ovčarja. In Ančka bi za pogrebom še jokati ne smela, da bi se ji ljudje ne posmehovali.

»Hvala Bogu.«

* * *

V nedeljo popoldne so vkljub vročemu solncu oživela pota in steze čez Peči. Senoseki in grabljevke, skoro sami fantje in dekleta, redkokdo je bil oženjen med njimi, so odhajali Zavrh na rovte. Bolj praznično kakor delavniško oblečeni, z nageljni in rožmarinom na klobukih in na modrcih, s koso ali grabljami čez ramo, so postajali, peli in vriskali, da je bilo v vaseh pod njimi marsikomu hudo, ker je moral ostati doma.

Na njivah sta odganjali jeda in repa, po mejah je že zelenela otava, na Blafih, kjer raste le rudina in trdo seno, se je pa še vedno poznalo, kako široke redove so risale kose.

Ko se je znočilo, so zaplopali ob pobočju Stola številni kresovi in kakor njim v odgovor so kmalu nato zagoreli kresovi tudi na Jelovici in Pokluki:

»Blejci in Gorjanci so že kar vsi na rovlih.« In pesmi in vriski niso potihnili pozno v noč.

Vreme je bilo stanovitno in ni priganjalo k delu, pa so v ponedeljek vendar senoseki že na vse zgodaj sekli, ker zjutraj kosa najbolj reže.

Ančka, katero so vsi pohvalili, kako dobre krape je skuhala za kosilo, je imela z gospodinjstvom ves dan zadrego, dasi ji je pomagala Rozalka.

Po večerji so senoseki in grabljevke zakurili vrh rovta in plegli in posedli okrog ognja. Od vseh strani so prihajali vasovavci, večinoma fantje, pa tudi nekaj deklet, kakor bi se bili dogovorili, da pridejo pozdravit novo gospodinjso na rovlih, Podlipnikovo Ančko.

Ančke pa še ni bilo med družčino. Ob ognjišču pred bajto sta hiteli z Rozalko pomivali po večerji.

Ločeno po gručah se je razpletal med vasovavci pogovor, ki se je tu in tam odtrgal v smeh. Molčala pa je pravljica, katero vsi poslušajo in ni se oglasila pesem, katero vsi poprimejo.

Ančka in Rozalka sta pravkar pripravili pomito posodo in žlice, kar je planil iz teme k njima Volkun.

»Marko!« sta vzkliknili obe hkrati, se zagledali na stezo in čakali.

Marka pa dolgo od nikoder ni bilo in Ančka, ki bi bila čimprej rada v družini pri ognju, saj so jo že klicali, je postala nepotrpežljiva: »Le kje se obira.«

Tudi Rozalki se je čudno zdelo, kako da je Volkun pritekkel toliko pred bratom. Ko je pa v

svitu ognja opazila, kako se Marko počasi in varno prestopa, ga je šepetaje vprašala, ali je truden tako hudo ali ga noge bole.

Marko pa se ni izdal in jo je zavrnil precej osorno in glasno, da je tudi Ančka slišala: »Saj ni treba, da bi se mi vedno mudilo, kakor bi me medved podil.«

Ančka, ponosna na to, da kuha na rovtih, je pa z nekako očitajočim glasom oponesla ovčarju: »Malo bolj bi se bil pa lahko podviral, da bi bil vsaj večerjal z nami.«

Marko, res truden in noge so ga skelele, čeprav je bil v nogavice pod podplate podložil liste divjega boba, je vprašujoče gledal Ančko in skušal ugeniti, zakaj ni prijazna z njim: »Saj sem sam skuhal, sebi in Volkunu, da sva oba dovolj imela.« Tega pa ni povedal Marko, da sam skoraj nič ni mogel jesti.

Rozalka, ki je brata bolj poznala kakor Ančka, je vedela, da mu nekaj je. Molčala je in čakala. »Ne bom silila vanj, morda bo sam namignil.« Ker je molčala tudi Ančka, je Marko snel s klobuka očnico, ki jo je dopoldne v Vrličih odtrgal za Ančko.

»Ančka! Ali si videla že kdaj tako zvezdo?«

»Ne še.«

»Jaz tudi ne.«

»Jej, je lepa,« se je začudila Rozalka.

»Ančka! Tvoja je.«

Marko je pričakoval, da bo Ančka, ko ji bo dal s tolikim trdom in nevarnostjo pridobljeni cvet, rekla kakšno tako besedo, ali da ga bo tako pogledala, ali da se bo božajoče doteknila njegove roke, sploh da mu bo na en ali drugi način povedala: »Ti, moj Marko, moj fant!« Da bi opazila vsaj njegovo ranjeno desnico. Pa je ni. Saj milovati bi se ne bil dal. Pa vendar —.

Ančka je sprejela rožo in vsa vzradoščena rekla: »Nocoj se bom pa postavila.«

Marko je spoznal, po glasu in pogledu je spoznal, da Ančka ni prav nič mislila nanj, pač pa samo na to, kako se bo kot domača Podlipnikova hči, ki prvič gospodinji na rovtih, postavljala pri ognju med dekleti in fanti. In očnice ni bila vesela zato, ker jo ji je prinesel Marko, pač pa zato, ker nobena druga ne bo imela takega šopka na modrcu.

Marko je bil žalosten in kljuvalo mu je v podplatih. Dal je Rozalki izmed ostalih očnic druga dva najlepša cveta, namenil ji je sicer enega samega in bi bil potem vse cvetje poklonil Ančki, sedaj ga pa ni. Odšel je k ognju in je vse očnice razdelil med dekleta, še Manica je dobila svojo. »Samo Ančka in Rozalka bi se bili postavljali z očnicami, sedaj se bodo vse; naj se zahvalijo Ančkini ničemurnosti!« S to mislijo se je umeknil iz veselega kroga h Kuharjevemu Toneju, s katerim sta se po-

govarjala o bečelah in sta razgovore drugih samo od strani poslušala.

Med fanti, ki so prišli vasovat, je imel prvo besedo Višnarjev Šimen iz Žirovnice. Bil je lep in zgovoren, da ni bil nikoli v zadregi za odgovor in doma je bil z ene najpremožnejših kmetij. Ko sta prišli Ančka in Rozalka k ognju, se za Rozalko še zmenil ni, Ančki pa je stopil naproti: »Dober večer, Ančka! Kako si brhka danes in boš vsak dan gorši. Fantje, zapojmo ji pesem!«

In so zapeli. Pa kako. Najboljše pevce je pripeljal Šimen s sabo.

Ko je Ančka hvalila pesem in pevce, se je ustavila pred njo Manica: »Joj! Kako lepo očnico je prinesel tebi Marko.«

Pređen je Ančka utegnila odgovoriti, je posegel vmes že Šimen: »Dekliček! Ko bi bil jaz Podlipnikov ovčar in bi imel tako čas kakor on, bi prinesel Ančki tako veliko rožo, kakor je monštranca na Rodinah.«

»Lažeš!« se je razhudil otrok. »Očnica kakor monštranca velika nikjer ne cvete. Kaj ne, da ne, Marko?«

»Nikjer, Manica.«

»No, si slišal?«

»Kaj misliš, otrok, da vaš Marko vse ve.«

»Toliko že kakor ti.«

Oglasila se je Ančka: »Manica! Nazaj k Cenuku pojdi in ne jezika odraslim.« Bodlo jo je, ker je Marko razdelil rože med dekleta.

Manica ni bila prav nič užaljena, saj jo je Rozalka vedno učila, da morajo biti otroci tiho, kadar govore odrasli. Umeknila se je k Cenuku, ki je bil istih misli z njo, da ima Marko prav in ne Višnarjev.

Rozalka se je namrdnila. Prav nič ji niso bile všeč Ančkine besede. Marka so pa naravnost zbolele. Tonej, ki ni vedel, kako je med Markom in Ančko, mu je pošepetal: »Ali si slišal, kako bogati skupaj drže.«

Marko mu ni odgovoril. Samo pokimal je.

Ančka je sedla v družčino, Šimen poleg nje. Da so fantje Ančko kot domačo hčer izmed vseh deklet najbolj častili, to Marka ni prav nič žalilo; tako se spodobi na rovtih. Tudi žirovniškimi fantom ni nič zameril, ker so pogovore čimdalje bolj pogosto zaobračali tako, da so izzveneli v: »Šimen in Ančka, in Ančka in Šimen.« Saj zato jih je Višnarjev pripeljal s sabo. Hudo mu je pa bila in ga je bolj bolelo kot bolne noge, ker Ančka tega namigavanja ni ustavila.

»Morda se pa motim,« jo je skušal opravičiti.

Speť se je k njemu nagnil Kuharjev: »Marko! Če prav vidim in slišim, je Višnarjev zavoljo Ančke prišel, in kakor kaže, ni naletel slabo. Saj, zakaj pa ne. Spadata skupaj.« Prav gotovo bi Tonej tega

ne bil pošepetal Marku, če bi bil le malo slutil, kako ga bo zadelo.

Ker je Marko moral nekaj odgovoriti, je rekel: »Bogatija k bogatiji, da bo revež še večji revež.« Na zunaj je bil miren, srce v prsah pa je razbijalo in kričalo: »Rés je, rés je, rés je —«

Volkun je stekel v rov in zalajal. Nekdo je izpregovoril v temi in pes je ufihnil. »Kdo gre?« Vsi so obmolknili in čakali.

»Dober večer, ljudje božji!« V krog svetlobe je stopil Vrbanek.

»O, Vrbanek!« Prijazno so mu odzdravljali.

»Pozno prihajate v vas, Vrbanek.« Ančka je hotela posebno poudariti, kako veseli so vsi, da je prišel.

»Volkuna zahvali, da sem se oglasil. Če bi me ne bil pes izdal, bi se bil nocoj zmuznil mimo vas, ker sem že pri Koširjevih vasoval. Tako sem mislil; ne bom lagal. Jutri večer sem se namenil k vam. Bom pa nocoj malo posedel. Saj mi menda tačas ne bo medved razmetal bečelic.« Pomežiknil je nekajkrat z očmi. Nič kaj mu ni bilo prav, ker je okrog Ančke videl samo fante iz tuje vasi. Ozrl se je naokrog kakor bi nekoga iskal, obstal pred Ančko in ji pogledal naravnost v obraz: »Ančka? Ali je Volkun sam prišel tako daleč? Kje je pa Marko?«

Iz polfeme se je oglasil Kuharjev Tonej: »Tu ob strani se o bečelah pogovarjava. Ali ležete k nama?«

»Saj nisem neumen. O bečelicah vidva govorita, ki sta stara; jaz pa, ki sem mlad, bom k dekletom sedel. Ančka, ali smem k tebi?« In ni čakal, da bi mu Ančka, ki je bila zaradi Marka v zadregi, odgovorila. Kar sedel je. Ančka se je z drugimi vred zasmejala, kakor se je težko; bila je huda, pa ne nase, na Marka, ker ni bil blizu nje, da jo je zaradi tega Vrbanek zbodel.

Višnarjevemu ni bilo všeč, da je sedel Vrbanek k Ančki. Pomignil je svojim fantom, češ, naj mu pomagajo ponorčevati se iz starčka, in je koj začel: »No, očka, sedaj se pa le razvnemi, ko pri tako brhkem dekliču sediš.«

Šimen ni vedel, na koga je naletel. Prav nič ni bil Vrbanek v zadregi. Zravnal se je in pokazal nase: »Zakaj pa ne. Vdovec sem. Toliko tudi imam, da bi ne bila lačna, čeprav tako vzamem brez rok In v teh dneh, ko celo mrtve gore od ljubezni ožive, se bo pa menda tudi živ človek lahko razvnel, čeprav je nekaj dni starejši kakor ti.«

»Kaj? Gore, da od ljubezni ožive?«

»Ha, ha, ha,« so se zasmejali Žirovničani.

»Se krohotate, pa ne veste zakaj.«

»O, vemo, vemo. Ha, ha, ha!« so poskušali ugnati Vrbaneka.

»Če se na gore zanašaš, je najbolj prav, da greš k Kuharjevemu in Primoževemu v senco bečelarih.« Znova se je Štefan glasno zasmeljal in za njim njegova tovarišija. Pa jim ni nič pomagalo. Krničani, posebno dekleta, le Ančka je bila fiho, so zahtevali, naj Vrbanek pove, kako se imajo gore rade.

»To je tako, dekleta.« Vrbanek se je zvito nasmeljal, dvignil desnico in kazavec na njej in začel razlagati:

»Vsako leto, ko dozori v rovtih seno in jukajo s hriba v hrib in z roba na rob fantje dekletom in jim dekleta s pesmijo odgovarjajo, zatrepetajo tudi srca v gorah. Štol in Golica, Vrtača in Kozjek, Begunščica in Srednji vrh, Košuta in Štoržec, Grinčovec in Kočna, Rjavina in Triglav; vsem poka v osrčju.

Pa fantje pod noč prehodijo jarke in pridejo k dekletom v vas in se z njimi pogovarjajo. Gora pa h gori ne more in jim je tako hudo, da bi od bridkosti vse gore skoprnele, če bi ljubi Bog ne bil nasejal po skalah očnic in tako obdaril vsako goro s sto in sto in stokrat sto očmi, da se v čistem solncu iz daljave v daljavo vsaj lahko spogledujejo.«

»To je lepo,« se je oglasila izmed deklet ena.

»Vas gledam, dekleta, vse imate zataknjene očnice za rutami na prsah, Ančka najlepšo; tako, kakor bi srce gledalo s hrepenečim, nedolžnim očesom.

Pomislite, kako bi bilo hudo, če bi bile ve gore in vaši ženini in fantje tudi.

Pa bi bilo marsikaj bolj prav, če bi bili na rovtih namesto gorá fantje v zemljo vkopani, ker se prerado kaj narobe naredi; včasih pa srce nazaj grede še bolj boli.«

Ančka je prav dobro razumela, da je Vrbanek meril nanjo in na Marka. Ko bi sedel Marko poleg nje, bi mu znala povedati tako, da bi nihče ne opazil, naj ne bo hud in da ima samo njega rada. Pa se je namesto Marka sklonil k njej Štefan in ji pošepetal:

»Ančka! Mene bo nazaj grede srce bolj bolelo.«

Ančka, ki je morala biti prijazna, se je prisiljeno nasmehnila in odgovorila, da pač nekaj reče: »Ne verjamem.«

Iz polfeme je opazoval Štefana in Ančko Marko. Požvižgal je Volkunu, se opravičil, da ima še daleč, voščil lahko noč, in naglo, četudi so ga noge silno skelele, odšel navzdol.

Ančka se je zavedela, da bi bila morala za prelepo očnico Marka poljubiti, se mu pa še zahvalila ni: »Če bi ga poklicala in stopila za njim, češ, da imam zanj moko ali sol? Ne. Bi ne verjeli. Vsi bi mislili, da odhajam zavoljo njega. Ne.«

Ko sta legali z Rozalko spať, tudi Manica je spala v koči, drugi so na svislih, je vprašala Ančka Rozalko: »Kaj je bilo danes Marku?«

»Mislim, da je nekaj bolan. Slišala sem ga celo, kako je poihem zastokal.«

»Ni bil dobre volje.«

Rozalka je že hotela reči: »Kako naj bo dobre volje, če si bila ti taka.« Pa se je premagala in končala pogovor: »Lahko noč! Zaspiva! Jutri bo zgodaj dan.« —

Marko je samo tako daleč hitel, dokler so mogli slišati do ognja škrtanje sekancev. Počasi in narahlo, opirajoč se na robovnicu, je bolj lezel kakor šel po rovih navzdol. Volkun, ki je tekel pred njim, se je dvakrat vrnil in obstal pred Markom, kakor bi ga hotel vprašati, zakaj tako počasi hodi.

Veter je prinesel do njega pesem; najbrže z Volkančevega rova. Oglasil se je vrisk, bogvekje. Nepretrgoma pa je skozi gluho noč bučala v dolini Završnica.

Na družčino ni maral naleteti. Zato je zavil s steze v vlak in se spustil naravnost po strmini. Zakričal bi, tako ga je zbolelo, kadar je stopil nerodno. V temi je zajel na mlakužnatih tleh vodo v coklo. Za nekaj časa je bolečina odnehala. »V Završnici si ohladim noge.«

Pomočil je nekajkratov noge v ledenomrzlo vodo. Kljuvanje v podplatih je malo odnehalo in Marko se je spomnil svoje prave bolečine: »Lezem zavoljo nje, da bi se kmalu ubil, ona me pa komaj utegne pogledati. — Kar vzame naj ga, Višnarjevega, in naj sne besedo, jaz je ne bom in se pred njo ne bom ženil. — Nikoli se ne bom. — Za kužka ji pa ne bom, če je stokrat Podlipnikova. Ne bom ne, ker ne bom.«

Šel je mimo Jezerc. Jarci so mirno ležali. Poklukarjev Ravs ni zalajal. Nekaj konj je stalo med tamori. Dimastomolno so zadišale kočje in Marko se je spomnil, da se je še pred nedavnim kakor danes Štefan okrog Ančke on sam v rodinski koči smukal okrog Frčejeve Reze in kako je bilo Mežkovemu Jožu tisti večer hudo: »Danes je meni hudo. Prav mi je.«

Luna, malo več kakor pol krajca je je bilo, je zahajala za Vrličje, ko je Marko narahlo, da bi ne prebudil Joka, odprl kočjo za Šijo. Legel je na pograd, oblečen, kakor je bil, samo sezul se je.

Jok se ni oglasil, dasi ni spal in je do jutra molče poslušal pridušeno ječanje Markovo. Zjutraj pa, ko se je Marko opotekal okrog ognjišča, je skoraj zarežal nad njim: »Zakaj ne poveš, če si bolan. Kaj ti je?«

Marko mu je priznal, kako se je rešil iz Vrlič. Kakor mati otroku je kompostelski romar izpral

obolelemu tovarišu vnete rane, nalil nanje arnike, raztrgal ponošeno, oprano srajco in mu jih obvezal.

Več dni ni mogel Marko s tropom na pašo. Poležaval je v koči, posedal pred njo in žalosten strmel v Vrličje, katerih se je tisti večer, preden je bil na rovih, z vrha Šije tako razveselil.

Volkunu je bilo samemu čez dan brez Marka dolgčas pri jarcih. Ni se menil ne za Hrusta ne za Joka, samo svoj trop je skrbno zavračal. Zvečer pa, ko je segnal drobnico v ograd, je pritekkel k Marku, se mu dobrikal in prilizoval, kakor bi ga hotel razveseliti in mu dopovedati, da ga ima on, pes, za vse na svetu rad.

Na rovih je vsak večer čakala Ančka na Marka. Z Višnarjevim Šimnom ni bila nič več tako prijazna kakor prvi večer. Z Markom bi bila bolj. Pa Marka ni bilo.

Seno je bilo spravljeno v svisli, do vrha so bile natlačene, in Ančka in Rozalka sta naložili kuhinjo na voz, da jo Joža odpelje domov. Kobila je potegnila, dekletu pa sta stopili še v bajto po svoje drobnarije. Izmed dveh, narahlo stisnjenih deščic, je Ančka vzela prelepo očnico. Žalostno je pogledala Rozalko: »Rozalka! Vaš Marko včasih hitro zameri. Samo prvi večer je prišel.«

»Morebiti speť zverina nadleguje trope.«

Ančka pa ni verjela temu zagovoru: »Saj ti tudi nisi nič več tako prijazna proti meni kakor si bila.«

»Samo zdi se ti tako,« se je skušala izviti Rozalka. Ančka pa je zateknila Markovo očnico za ruto na prsih in skoro vzdihnila: »Zame ni bilo lepo na rovih. Pojdiva!«

»Ančka!« Zopet se je zasmilila Ančka Rozalki.

Na vrhu Črvivce se je Ančka zagledala čez Jezerca proti Šiji: »Bogve, kje Marko danes pase?«

»Kje? Na Vrtači nekje.« Rozalka je čutila, kako Ančka misli na Marka.

Marko pa tisti dan še stafi ni mogel, tako so se mu ognijala stopala.

Nepremično in molče sta počivali Ančka in Rozalka. Okrog zamišljenih deklet pa je smukal martinček, se solnčil in lovil mušice.

(Dalje prihodnjič.)

LETOVIŠČE.

V solncu rdeči dežnik je razpet.
V visečih robovih se veter igra.
Bela je miza in zložna je klopica,
bleda gospica je mirno zasanjana.

Vrabec beraški na plot je priletel: »Poklon!
Morda pri Vas se kaj malce dobi?«

Vrgla mu je od peciva pšeničnega. —

»Hvala, gospica! A — rajši sem jaz kakor Vi!...«

JOŽE POGAČNIK.

SLOVENSKA SLIKARICA IVANA KOBILCA.

K. DOBIDA.

Dočim je večina znamenitejših slovenskih slikarjev kmečkęga rodu, izvira Ivana Kobilca iz stare rodbine ljubljanskih meščanov, ki so se s svojo pridnostjo in varčnostjo povzpeli do blagostanja in si pridobili občę ugled. Ta nekam »purgarsko« umirjena, skoro konservativna poteza je prav značilna za vse življenje in tudi umetniško delovanje te odlične slikarice. Rojena je bila 20. decembra 1861 v Ljubljani v Ključavničarski ulici. Bistvo dekle je že zgodaj kazalo veselje in zanimanje za slikarstvo in ko je šestnajstletno Ivano očę, trgovec in dežnikar, vzel s seboj na Dunaj, se je odločila njena življenjska usoda. Po dunajskih zbirkah je videla toliko lepih umotvorov, ki so jo tako navdušili, da je precej sama začela s slikarskimi poskusi. Prve nauke je dobila na domači uršulinski šoli, pozneje jo je pa uvajala v osnovne pojme slikarstva Ida Künlova, sama slikarica. Kazala je že v teh letih toliko talenta in pridnosti pa svetega navdušenja za umetnost, da so jo domači, ko ji je bilo komaj osemnajst let, poslali na Dunaj. Predstavljati si moramo starokopitne, ozke nazore tedanje dobe, da moremo prav oceniti velikopotezno razumnost staršev. Na Dunaju se je seznanila s slikarjem Janezom Šubicem in Ferdinandom Veselom in začela z učenjem. Po večini je kopirala stare mojstre, zlasti Holandce, po raznih galerijah. Do samostojnega dela pa tod ni dospela.

Kmalu je nemirno navzgor stremeča mladenka zapustila Dunaj in se preselila v München, kjer je bilo tedaj nekako središče srednjeevropske umetnosti, ki so jo bavarski kralji prav bogato in res kraljevsko podpirali. V Münchenu je ostala dolgih sedem let. Tu se je njeno šolanje prav za prav dokončalo in iz skromne diletantke je vzrasla resnična umetnica. Bila so pa vsa ta leta doba resnega in smotrenega studija. Nekaj časa se je učila pri slikarju Alojziju Erdteltu, kjer se je naučila vestnosti in točnega opazovanja narave. Slikala je povečini portrete in tako zvane karakterne glave, poskušala se je pa tudi že v kompoziciji. Znameniti nemški umetnostni zgodovinar in kritik Rihard Muther je napisal o njej, da je »izraziti oblikovni

talent« in da si je pridobila »prav izvrstno tehnično znanje«. Seznanila se je še z mnogimi slavnimi slikarji, z Lenbachom, Uhdejem i. dr. V Monakovem so nastala tudi nekatera dela, ki jih je umetnica sama štela med svoja najboljša, vpliv monakovske šole ji je pa še kazal pot.

Proti koncu te studijske dobe je Kobilčeva začela javno nastopati. Leta 1888 je razstavila na Dunaju in v Monakovem. V dunajskem »Künstlerhausu« je razstavila »Citricarico«, »Holandsko dekle« in dva portreta. Tu in v Monakovem je za svoj prvi nastop dosegla vprav odlične ocene. Prihodnje leto je priredila v ljubljanski realki lastno razstavo, ki je postala pravi dogodek za zaspano mesto. Vstopnic so prodali 695, za fiste čase nenavadno

visoko število, kar priča o velikem zanimanju zanjo. To zbirko, ki je štela eno in trideset del, med njimi »Mamica — kavopivka«, je nato prenesla v Zagreb. Omenil bi tu zgodovinsko zanimivost, ki se v naših časih, ko moda tako neomejeno kraljuje po svetu, čuje še posebno — neverjetno. Na ženskem portretu (svoje sestre Fani) je naslikala mlado deklico v obleki, zapeti do vratu. Imela pa je — tako je pač moda zahtevala — g o l e r o k e. Bilo je dovolj: vzbudila je javen odpor v časopisju.

Dasi je umetnica dosegla na domačih in tujih razstavah občę priznanje kot dovršena slikarska osebnost, vendar je ni vzdržalo doma. Leta 1891 jo vidimo v Pa-

Ivana Kobilca.

rizu. Dve leti je ostala v tej umetniški prestolici. Tu se je njen značaj utrdil in izoblikoval. Sprva je delala pri slovitim slikarju Gervexu. Kmalu ji pa ta pouk ni več zadoščal. Hotela je s časom naprej. Saj je zapustila Monakovo in zastarelo njegovo akademijsko slikarstvo, ki je samo slepo obnavljalo prošlost in zrlo vzor v davno umrlih mojstrih. Zamikalo jo je novo, sveže gibanje, ki se je iz Pariza razlivalo po vsej Evropi. »Ven iz mračnih ateljejev, v božjo prirodo! Proč z mrakom in težkimi sencami, več solnca, luči, zraka!« To geslo je v Kobilčevi našlo navdušeno pristašinjjo in nekaj časa se je zdelo, da se je v njej izvršil popoln prelom s prošlostjo in da je hotoma zatrla vse, kar ji je dala monakovska šola. Začela je slikati s svetlimi barvami, izbirala si je predloge na prostem, njena paleta je oživela in postala pestra, kakor je svet, kadar razpne nanj solnce svojo mavrično mrežo. Kakor toliko drugih slikar-

jev, je tudi ona romala v vasico Barbizon, nedaleč od Pariza, in sredi zelenih polj in gozdov je začela slikati po novem. Tako se je zgodilo, da je Ivana Kobilca v slovenskem slikarstvu prva začela slikati v prirodi in da se je pravzaprav z njo začelo tisto gibanje, ki mu pravimo po tujem vzorcu »impresionizem« in ki je v pokolenju, ki je nastopilo kmalu po letu 1900, doseglo vrhunec. V pariških dveh letih so nastale nekatere slike, umotvori tolikšne sile, da jih ni kesneje nikdar več dosegla. Ena od teh, »Poletje«, je umetnici prineslo najvišje priznanje, ki ga je kdaj dosegel slovenski slikar: postala je član slovite francoske umetniške družbe »Société Nationale des Beaux-Arts (Narodna družba za lepe umetnosti). Ta leta so bila tudi sicer izrednega pomena za njeno osebnost, ki je dobivala zaključne poteze. Seznanila se je z imenitnimi umetniki, spoznala slavnega Puvisa de Chavannesa (glej o njem januarski snopič »Mladikel) in postala tisto, kar daje človeku nekakšno svetovnost. Učenje je bilo zanjo s Parizom končano: vrnila se je kot popolnoma zrela, dokončana umetnica.

Sledila so leta potovanja po Italiji in Nemčiji, pa bivanje v Ljubljani, kjer ji pa tesne razmere in ozki duh pokrajinskega mesta ni dal do razmaha. Zato je leta 1897 z veseljem sprejela ponudbo in povabila nadškofa dr. Stadlerja in se preselila v Sarajevo. Tam je prevzela velika dela za novo jezuitsko cerkev. Izdelala je večje število razsežnih stenskih kompozicij, za katere je z nenavadno skrbnostjo zbirala modele, proučevala jih in venomer iznova studirala. Poleg cerkvenih del — izvršila je še slikarijo velikega obsega »Kristus na Oljski gori« za sarajevsko protestantovsko cerkev — je slikala zanimive domačine v slikovitih nošnjah in starodavne njihove vasice in naselbine. V bosanski prestolici je ostala osem let.

Iz Sarajeva jo je slučaj zanesel leta 1906 v Berlin, kjer je živela sredi neprekinjenega dela do izbruha svetovne vojne. Živela je tiho, skoro neopazeno, pridno slikala, občevala z odličnimi prijateljicami, med njimi z najslavnejšo nemško grafičarko Käthe Kollwitz, tako da doma v Sloveniji skoro niso več vedeli zanjo. Enako tiha in skromna je ostala tudi, ko se je vrnila v Ljubljano, da preživi doma nekaj let in si odpočije od dela. Pa tudi ni držala križem rok. Tudi o njej bi mogli reči, da ji ni minil dan brez poteze s čopičem. Slikala je portrete in tihožitja, posebno cvetlice, svoje najdražje prijateljice, kakor se je sama često izražala. Na razstavah ni nastopala mnogo. In baš ko se je pripravljala, da spet enkrat, po štiridesetih letih, pokaže, kaj je ustvarjala zunaj v svetu, ko je hotela prirediti svojo lastno razstavo, drugo v Ljubljani,

ji je smrt iztrgala čopič iz neutrudnih rok. Dne 4. decembra 1926 je Ivana Kobilca zafisnila svoje lepote žejne oči, stara pet in šestdeset let, v srcu pa mlada in čila, kakor da ji je petdeset let manj. Z njeno smrtjo se je prerano končalo redko harmonično, solnčno mirno življenje, polno neumornega dela in plemenitega zadovoljstva, ki izvira iz njega.

* * *

Letos v maju je priredila Narodna Galerija posmrtno razstavo njenih slik. Jakopičev paviljon je bil natrpan z njenimi deli — saj jih seznam našteva skoro dvesto — pa vendar je bil razstavljen le del njene umetniške zapuščine. Prevladovali so portreti, studije karakternih glav iz monakovske in pariške dobe, žanrski prizori in vrsta tihožitij, po največ cvetličnih. Za njen način dela so bile zelo poučne skice in načrti, ki so kazali ves razvoj od zasnove do izvršitve. Že samo to, kar smo navedli, jasno osvetljuje njen umetniški značaj. Kaže, da njena jakost ni bila v domišljiji, ki bi bila svobodno gradila in ustvarjala iz priučenih podrobnosti velike kompozicije, temveč v pristno ženski poglobitvi v studij narave, v milini in nežnosti izražanja, ki je sijajno znalo uporabljati vso lestvico barv, v solidni tehniki, ki je bila časih drzna, celo hudo novotarska, a vendar v bistvu le zrel plod dolgoletnega učenja in lastnih spoznanj. V skrajnosti ni zašla. V slikarstvu ji je šlo vedno več za: k a k o, nego za: k a j. Značilno je zanjo, ki je nastajala v času porajajočega se impresionizma, da pokrajine skoro ni slikala nikdar. V tem je Ivana Kobilčeva med modernimi Slovenci prava izjema, ki je še tem manj razumljiva, če pomislimo, da je vedno vse slikala po modelih in le malo pustila fantaziji, da se razživi.

Kakor v življenju je bila Kobilca tudi v umetnosti ljubezniva, plemenita in skromna, vase zaprta in je stala nekoliko ob strani. Zato ni čuda, da kljub svojim zmožnostim ni skoro prav nič vplivala na razvoj naše umetnosti. Deloma je bilo tudi to vzrok, ker je vedno živela daleč od domačih tal, deloma pa, ker ji je pri vsej odličnosti nedostajalo osebne moči. Bila je bolj obnavljajoč, bolj zunanje oblikujoč nego borbena raziskujoč in samo-svoje ustvarjajoč duh. Ves čar njenega umetništva je v prisrčnosti, s katero vestno in verno, skoro z zatajevanjem lastne osebe, preliva prirodno resničnost v slikarska doživetja.

Če bi hotel navesti najbolj znane njene slike, bi moral naštetih skoro vse, kar sem jih že zgoraj omenil. So to: Kavopivka, Holandsko dekle, Citrara, Poletje, Likarice, Stari šibar, Pariška branjevka, Strossmayerjev portret in »Slovenija se klanja Ljubljani«, poleg vrste portretov in cvetličnih

fihožitij, ki jih je posebno v zadnjih letih naslikala le-
gion. Sama je najvišje cenila »Kavopivko« in »Li-
karice«. To tako zelo, da teh dveh slik sploh ni
hotela prodati, kakor se je vobče silno težko ločila
od svojih del. Zanimive so bile na razstavi skice za
altarne slike v sarajevskih cerkvah, niso pa po
kakovosti dosegale pristrčnejših del manjšega ob-
sega.

Kobilčina posmrtna razstava je prvič zbrala
vso njeno življenjsko žetev in jo v celoti pokazala
javnosti. Potrdila je obče mnenje, da je bila Ivana
Kobilca izreden slikarski talent z neobičajnim teh-
ničnim znanjem. Pokazala je njeno nenavadno plo-
dovitost, resnobo in poštenost, ki jo je vodila pri
delu, njeno čisto nežensko težnjo, da doseže svoj-
stven način izražanja. Potrdila je, da je že v mladih
letih upravičeno uživala tak ugled med svetom in
po zasluženju dosegla taka priznanja v tujini, kakor
dotlej le redki slovenski umetniki. Pokazala je
slednjič razstava, da je bila Ivana Kobilčeva več
nego zgolj slikarica, da je bila res svetska, ab-
solutno velika, med Slovenci doslej sploh največja
umetnica.

NOČNI VETER.

Veter, odet v plašč noči,
bije ob okna: Čuj, ne spi!

»Čuden je, veter, govor tvoj.
Ali s seboj,
bratrec dragi, ali s seboj
kličeš me preko mraka poljan?
S tabo zapojem naj razigran? ...«

Sape ob šipe udarjajo —
smrt mi, smrt mi oznanjajo.

STEFAN TONKLI.

BREZE.

V noči
pod nebo se boči
tisoč belih, tisoč tenkih brez,
in vejevje pada, pada v vetru
kakor voda, ki šumi čez jez ...

Sam sem, ujet v to tajnostno šumenje,
in ko debela brez je moje hrepenenje:
belo raste iz noči,
v tenkih vejah upa, zeleni,
onemoglo zopet pada k tlom ...

Kakor voda, ki šumi, šumi čez jez ...

RADIVOJ REHAR.

DOKLER SE VSE NE UREDI...

MILAN FABJANČIČ.

Pravzaprav se ni nič posebnega dogodilo.
Zidarju Matiju je umrla žena. Da je umrla, se ni
čudil, saj je že dolgo bolehal; da pa ga je sa-
mega pustila s štirimi otroki, to je smrti res zameril.

Ko je sedel sredi objokanih otrok, od katerih
je imel najstarejši šest let, mu je bilo, kakor da je
pozabil njihova imena in da jih je kar tako strašno
veliko. Saj jih prej še niti čutil ni. Zgodaj zjutraj
je odhajal z doma na delo, pozno zvečer pa se je
utrujen vračal, ko so bili otroci že napol pospali.
Saj ni imel niti časa misliti nanje!

Sedaj pa sta se naslanjali na njegova kolena
dve kodrasti, objokani glavici, v naročju sta se mu
drgetajoč privijala dva nebogljenčka, ki sta zrla
s tako plahimi očmi in sta z razbeljenimi licij meh-
čala trde, raskave žulje na njegovih dlaneh. Po-
gladil je najstarejšega po laseh in po mehkih licih.
Glas mu je zatrepetal, ko mu je rahlo rekel:

»Te boli glava? Vroč si, čisto razbeljen —
Ti si Matijček, kajneda?«

Otrok je prikimal, ne da bi odprl usta. Matija
je pa pomislil in grenko čustvo mu je stisnilo grlo.
Da, to si ti, Matijček, prvi moje krvi. Vsa druga
čustva so se mu zagnila v temo in se potopila v
plašnem vrtnicu. Veke so mu postale svinčeno
težke in v očeh ga je zapeklo, kakor da mu je
veter nasul vanje živega apna. Polagoma je spol-
zela njegova raskava dlan na drugo kodrasto glavo
in otipal jo je kakor slepec:

»Ti si Marička? Joj, Marička! Saj te je mama
tako klicala?«

Tudi Marička je prikimala, ne da bi odprla
usta. Vedno gostejša tema se je zgrinjala krog
Matija in žgoči ogenj v njegovih očeh je vse bolj
pekel in se razžareval v temni muki, ki mu je širila
prsi, da so upehane sople. Njegova dlan je šla
dalje tako plaho in nemirno kakor v strahu, da bi
ne zadela na tisto grozo, ki se je tako tesno okle-
pala njegovega naročja in ga objemala s svojim
temnim žarom, da se mu je znojilo čelo.

»Ti pa si Janez, Janjček?«

»Ne, ni Janjček,« se je oglasil najstarejši in
začudeno pogledal očeta, ki se je v zadregi bolno
nasmehnil. »Jernejček je. Vedno je Jernejček.«

»Pa bodi Jernejček —« Malo da mu ni otrok
omahnil iz naročja, tako težko je pritisnilo na Ma-
tija. Ves znojen je pogledal Jernejčka, ki je objemal
očetovo desnico in gledal vanj s črnimi očmi. Ma-
tija je šele sedaj zavestno opazil, da je Jernejček
črn, da se mu oči črno svetijo kakor cigančku.
»Ciganček, ciganček ...« Otroci so se zasmejali,
kakor bi začuli veselo novost.

Na levici pa je čepelo kakor moša, črna in divja mora z mosljo v ustih, ki nič ne govori, le njene velike oči gledajo, gledajo brezizrazno. Poigrava se z mehko ročico po zatohlem zraku. Ta vročica je bila kakor svila, ki jo nosijo gospe in gospodične. Nehote jo je prijel in boječe stisnil v svoji otrdeli dlani. — Kakor drobna, mehka ptička v levji šapi... — »In ti si Špelica, mala, poredna Špelica?«

»Zakaj Špelica?« se je gladko zasmel najstarejši. »Ata, ti nič ne veš! Še nikdar ni bila Špelica. Lina je, vedno je bila Lina. Ti pa res nič ne veš!«

»Lina? — Pa naj bo Lina! — O Bog, kako ste težki otroci. Tja na posteljo pojdite, vsi pojdite, pa se igrajte!« Zložil jih je na posteljo kakor vreče. Iz žepa je izvlekel v časopisni papir zavite bonbone, fiste okrogle, ki tako lepo diše in so rdeči in beli. Prvič je bilo, da je Matija kupil slaščic za otroke, in mislil je, da jim je prinesel najlepše in najslajše darilo. Otroci so planili po njih, celo Lini je zdrknila moslja iz ust; kremžila se je in stegovala ročice, cmokajoč z omočenimi ustnami: »Mama, mama...«

Inako se je storilo Matiju, da je vzel s papirja največji in najlepši bonbon in ga položil Lini na jezik, da je zakrtila z ročicama in prešerno zamakala. Kakor je bilo Matiju hudo, se je vendar nasmehnil in pogladil Lino po mehki bradici. Med otroki na postelji pa je zavihral semenj veselja in smeha. Le Matijček je zrl skoraj resno predse in delil.

Matija je izginil pri vratih in stopil v vežo, da se ohladi in razbremeni. V veliki sobi na levo je ležala med stenami ona, v črnino zagrnjena, ki bi ga ne bila smela pustiti tako samega z nadložno skrbjo. Ali ga je hotela kaznovati za kako veliko zamero, ki jo je morebiti kdaj zagrešil? Matija se je ves razhudil v svojem srcu. Pobegnil bi in se rešil vsega, kar ga je pritiskalo k tlom; pustil bi vse, kakor je bilo, in bi se več ne povrnil. Pa so se zacmerili otroci pri bonbonih v čumnatih svečah pri mrliču sta vzplapolali in starka čuvarka je molila:

»Daj nam danes naš vsakdanji kruh!«

Matija, visok in suhljat, je hodil s povešenimi brki po veži gori in doli. Zaprl je vse svoje misli in pognal iz srca vsa črna čustva. Ni se mu hotelo razmišljati, še manj pa tarnati, saj je preveč občutil, da bo treba odslej vse drugače gospodariti in obračati, da se bodo zmanjšali grižljaji zanj in bodo zagrenili. Stopil je v kuhinjo, kjer se je ukvarjala s kuho Mina, sestra pokojnice, omožena nekje v hribih, in se je za nekaj dni odtrgala od lastnega ognjišča, dokler se stvari pri Matiju ne uredi. Ma-

tiju ni bilo za jed, tudi za razgovor se mu ni mudilo, pa bi bil le rad pri nekom, ki ni več otrok in mu ni preveč tuj. Mina je stala s kuhalnico pri majhnem štedilniku in se zatapljala v misli, tako da se ni zmenila za molčečega Matija, ki je ves strl sedel na stol za mizo. Oba sta molčala. Voda na štedilniku se je parila in sikala, ogenj se je razburjal in nemirno plal. Matiju se je zdelo, da je kuhinja prazna in manjka nekoga, ki bi pravzaprav moral biti tu in je bil še nedavno tu, pa je izginil, sam Bog ve čemu! Podrgnil si je z dlanjo po čelu in zabobnal s prsti po mizi:

»Ali so otroci že kaj jedli, Mina?«

»Ni še skuhan, pa bo koj,« se je prebudila Mina iz zamišljenosti in pričela premikati šumeče lonce. »Križ božji,« je zavzdihnila, »kako je vse narobe!«

Matija je bobnal dalje po mizi in je skoraj preslišal Minin vzdih. Bilo mu je, da bi zopet vstal in odšel. Zadržala ga je Mina, ki je z žalostnimi očmi zrla vanj in se ni prav upala z besedo na dan. Potrebno je bilo začeti, toda kje zgrabiti stvar, da bi preveč ne bolelo.

»Poslušaj, Matija! Ali si že kaj premislil, kako bo potem, ko bom odšla? Kaj misliš začeti?«

»Ah,« ji je nejevoljno zamahnil za odgovor z roko in se obrnil v stran. Nekakšna jeza, brezoblično draženje mu je zabrnelo v živcih, da je nenadoma vstal, stopil po kuhinji in zamrmral komaj slišno: »Naj bo, kar hoče!... Ali ji je bilo treba umreti? Saj bi ne bila smela!«

Mina se je zgrozila in tiha užaljenost zaradi sestre ji je zagrenila besede, ki so bile vse s solzami zalite:

»Kaj si ob pamet, Matija? — Saj si sam videl, kako ji je bilo težko! Ti šele sedaj vidiš in občutiš, kar je ona že prej videla in občutila. Veš, da ni težjega za ženo kakor pustiti moža z majhnimi otroki. Pomisli vendar, kaj govoriš! Je že božja volja tako... Premisliti je treba.«

Ker se Matija še nikakor ni umiril in je še vedno molčal, je Mina smejeje nadaljevala:

»Malo Linico bom že jaz vzela, ker sem ji botra in teta, dokler ne bo drugače, Matija. Kaj pa boš z drugimi? Moral bi se obrniti do njihovih botrov in boter.«

Znova je planilo v Matija, da se je ves stresel in se osorno obregnil:

»Pa jim bodi ti vsem botra, vse mi poberi, pa pojdi z njimi čeprav za deveto goro!«

Misel, da se mu bodo otroci raztepli na vse kraje, ga je davila in v srcu je začel šele prav čutili, kako je ta nebogljeni drobiž v čumnatih ves njegov in bi rajši videl, da bi bilo vse vkup naenkrat pomrlo, le da bi ga ne raznesli na vse vetrove.

»Ves divji si, Matija. S pametjo razsodi, pa bo prav, dokler se vse ne uredi! Saj vidiš, da si sam, jaz pa ne utegnem sama vseh; veš, da imam svojih zadosti.«

»Napravi, Mina, kakor veš! Razdeli jih med botre, pa naj bodo pri njih, naj jih imajo,« se je togojno razmahnil Matija, se obrnil v vežo in opotekajoč se izginil v njej.

Mino so zalile solze in ni vedela, kaj bi počela: doma jo je čakalo kup otrok, ki jim ni ostajalo kruha... A ta Matijeva zagrizena boleost jo je razgibala, da je bolj jokala radi zagatnih neprilik kakor pa radi sestrine smrti. Kdo bo nadomestil Matiju ženo in otrokom mater? Dasi je razgrebala po tem mučnem vprašanju z nepristransko ljubeznijo in nesebičnostjo, vendar ni našla rešitve za to uganko. Kmalu bi bila pozabila, da je čas kosila in da je treba nasititi osirotele zapuščenčke.

Ko so sedeli vsi za mizo, Linica na Mininem naročju, in je Matija odmolil, so se tiho lotili jedi, ki jim pa ni nič kaj dišala. Celo otrokom ni bilo do jedi, čeprav je njihovo oko razodevalo lakoto.

»Jejte, otroci, jejte, so teta Mina skuhal,« je bodril Matija, Mino pa so užgale njegove besede, da ji je zaplesala žlica pred ustmi. Strahoma se je ozrla nanj, ki ji pa ni dal oči in je hrupno strgal z žlico jed iz sklede, ter grenko občutila: »Sam strup ga je! Odkod ga le jemlje in kaj namerava z njim?«

»Jejte, otroci, jejte!« je ponavljal Matija, ki se je moral pripravljati na nekaj novega, zanj silno važnega, radi česar je kar sipal ljubezen in pazljivost na otroke. Pa le ni hotelo iz njegovih ust. Kakor da bi stal na visokem zidu in premišljal, bi li skočil v globino ali ne. Slednjič je položil žlico na mizo, si otrl brke in malomarno vprašal: »No, Matijče, kam pojdeš ti sedaj, ko nimaš mame?« Kakor volk je čakal oče na sinov odgovor. Sinček, ki v svoji otroški pameti niti slutil ni, kako bo njegov odgovor zadel očeta, je zabrbiljal:

»K teti Nežiki pojdem, ki ima dosti mleka in dinarjev. Pa Marička tudi, je rekla tetka Nežika.«

Matiju se je zameglilo pred očmi. Neznansko je bilo užaljeno njegovo očetovsko srce in stopil bi vsem tem tetam, ki so si z besedo že porazdelile njegove otroke, za vrat in jih raztrgal v razjarjenosti. Nič ni pogledal Matijčeta, ki se je nekako veselil mleka in belih dinarjev, tudi Maričke ne. Kakor z zamahnjenim bičem pa je oplazil s svojim očesom teta Mino, ki je kar vkup zlezla in hitela Linici mašiti jed v usta. Matija se je ustavil s svojimi očmi na cigančetu, na Jernejčku, in ga motril z dobrim nasmeškom:

»Pa ti, Jernejček, ciganček, kam pojdeš ti?«

Ivana Kobilca: Poletje. (Last Narodne galerije.)

»K teti Lini,« je zagostolelo iz Jernejčkovih ustec.

Tako je stisnilo Matija od vseh strani, da že ni bila to nobena bolečina več, ampak le neka huda, pekoča veselost. Zasmeljal se je, kakor bi se udiral strop, nato pa so mu solze zalile oči. Hipoma je vstal in tipaje kakor v temni noči in ves polomljen krenil v čumnato, ne da bi bil čul nenadni vrišč in jok otrok, ki niso razumeli, kaj se je dogodilo, ne da bi bil slišal Minin odreveneli, presekani klic:

»Matija, Matija!«

* * *

Ko je bil končan pogreb, ko so stale v veži vse tri botre in vsaka s svojim bremenom, je bilo v Matiju že otrdelo vsako čustvo. Ni stopil botram za vrat, tudi raztrgal jih ni; bil je celo posebno prijazen in je zoper svojo navado mnogo govoril. Vsakemu otroku je dal bonbonov in zemljo, da bi se zamotili in bi se ne ločili težko od doma. Le Matijčku se je poznalo, da vsaj malo razume vse to. Črna množica ljudi, črne rute tet in boter, črni molki, prazna izba, kjer je bila ležala mama, ki ni bila čisto nič huda — še zgenila se ni bila —, vse to se je bilo neizbrisno zagneznilo vanj in mu zasenčilo otroške oči. Mirno se je vdal in ponižno čakal z desnico v botrini levici, da ga odvede. Levica je stiskala beli dinar, ki je bil ves poten in čisto zažet v mehko otrokovo dlan.

Poslovali so se brez ceremonij, ko je bil Matija obljubil, da bo dajal denarja za otroke, ko je bil segel vsakemu v roke in Jernejčku stisnil mehko bradico. Zdelo se mu je celo potrebno, da posvari otroke, naj bodo pridni in naj ne nagajajo botram in tetkam.

Izpraznila se je hiša, tišina je zavladovala v njej. Matija je obrnil ključ v vratih, da je zaškrtnilo, in je s hitrimi koraki in malo nagnjeno glavo krenil v mesto, v tiste šumne, razkošne ulice, kjer se je šopirila mehka svila in prešernost. Matija je potreboval bleska in razkošja, da prežene mrakove, ki so gnezдили v njegovem srcu. Potreboval je močne opojne pijače, ki bi ga zazibala v drugo smer in bi zaživel v druge misli. Zavil je v ulice, ki bi mu naj vrnilo dušno zdravje in dale leka njegovim bolečinam. Tu, kjer si življenje nadevuje svetlo našemljenost in si v oglajenih oblikah pači obraz in samo sebi laže, je mislil, bo našel, kar išče. Pa se je varal. Kakor da hodi čisto sam po teh dolgih šumnih ulicah, kakor da je zašel med same tujce, ki ne znajo niti njegove govorice, se je vrnil vznemirljivo v predmestje, kjer se je v vročini dvigal zadržljiv prah in se je ob dežju cedila umazana brozga. Zavil je v prvo gostilno. Prvič po dolgih letih je Matija pod noč kolovratil pijan domov in se kakor ubit zvalil na posteljo in zaspal bolj truden kot vinjen.

Še nikdar ni vstal zjutraj tako pozno, kmalu bi bil zamudil delo. Neki prirojen čut dolžnosti ga je vrgel kvišku kljub temu, da je bil še ves izmučen in ga je bolela glava, ker je bil neprespan, in tudi roke so se mu tresle. Bilo ga je nečesa sram pred samim seboj, da je kar bežal na delo. Ko je prišel tja, je bil že vsak na svojem mestu in vsak ga je glasno pozdravil. Matija pa jim je umikal svoje zardele oči in se jih je izogibal z besedo. Sram ga je bilo tudi radi žalosti, ki je ni mogel zakriti, in radi tistih rdečih oči, da bi si ne mislili, da je jokal vso noč.

Ko se je prestopal po ozkih, šibečih se deskah, skladal opeko, zidal in ometaval, so se mu od slabosti šibila kolena in pred očmi se mu je mračilo. Spomnil se je, da še nič ni jedel in da tudi nič ni s seboj vzela. Čisto brez vsega je bil, kar se mu še ni nikdar zgodilo, niti v onih časih ne, ko je še opeko nosil, mešal malto in pomagal mojstrom. Strašno mučno mu je bilo, da je molčal ves namrščen in mu je bil deček, ki mu je donášal potrebne stvari, vedno na poti.

Skoraj razjezil se je: »E, tako ne pojde, tako pa res ne pojde! Kje boš opoldne kosil in kje večerjal? Kdo ti bo pral, šival —?« Z vedno večjo vnemo je delal in premišljeval. Pregnal je omočico in zaspanost, tudi glad se je umiril. Pa so se mu

zasukale misli zopet drugam: stozilo se mu je po otrocih, ki jih zjutraj ni bil videl, po ženi, ki je ne bo nikdar več, celo po velikem, sivem mačku, ki je bil izginil čez noč iz strahu pred praznino. Vse ga je zapustilo, ostal je sam s fisoč skrbmi in razparanim srcem.

Ko je zabrnelo poldne iz zvonikov, je Matija po svoji navadi krenil domov, zatopljen v misli. Ko je bil že pred vrati, ki so bila kakor za večno zaprta, se je spomnil, da mora iti v gostilno jest. V gostilni se bo prehranjeval, dokler se stvari ne uredi.

Nizka gostilna je bila skoraj prazna, le nekaj gostov je sedelo za mizami in čakalo kosila. Bili so delavci in mojstri iz okoliških vasi, ki jih Matija ni poznal. Premotril jih je z radovednim pogledom, da bi dognal, s kakim delom se bavijo. Bilo mu je, da bi se spoprijateljil z njimi. Če oni prenesejo, zakaj ne bi Matija prenesel? Saj ni imel nikogar, ki bi mu pomagal, ki bi mu svetoval. Toda — Mina, Lina, Nežika? Matija je zamahnil z roko in stresel z glavo. Spomnil se je svojih otrok, svojih mlilih nebogljencev, ki so tako raztepeni. Gotovo jonejo. Odtujili se bodo očetu, odtujili drug drugemu... Matiju je bilo, kakor da mu visi mlinski kamen na vratu in ga tišči k tlom. Planil bi kvišku, zdrevil k botram in tetam, pobral svoje ljube otročiče, jih zanesel v svojo hišo in bi pobil vsakega, ki bi iztegnil roke po njih.

Razjezila ga je jed in krčma. Kdo bi jedel fo oštarijsko jed, ki ni čisto nič pravšna in ki se kar zatika v grlu? Zagnusila se mu je, da bi jo izpljunil. »Brez okusa, čisto brez okusa,« se je prepričeval Matija. »Sam, tako čisto sam sedi za mizo kakor berač, ki mora biti z vsem zadovoljen. Stvari se morajo urediti, tako ne gre dalje!« Ko je Matija vstal od mize, je bil bolj lačen kakor prej. Zaklel se je: »Ne bo te krmila gostilna, ne bodo ti delili!«

Zvečer je šel naravnost domov, tako se mu je bilo stozilo po domu. Ko je vstopil v izbo, ga je s peči pozdravil sivi maček, ki je modrijansko sedel tam in motril izbo. Matija se je začudil in bil ves vesel svojega starega znanca.

»Ho, muc, si prišel? Se ti je stozilo pri tujih ljudeh po domu? Prav, da si se vrnil.«

Maček je mirno in dostojansko predel vrh peči in se še zmenil ni za gospodarjev nagovor. Le ko je Matija sedel za mizo in si iz žepa izvlekel večerjo, je nekaj lopnilo s peči, kakor da se je utrgalo od stropa, in že se je motovilo krog njegovih nog, mijavkajoč predlo ter ga rahlo dregalo v noge.

»Seveda, seveda, muc, tudi tebi malo, saj si tudi ti naš!«

Tako sta preživela s sivim mačkom vse dni do prve nedelje, ko se je Matija odpravil na pot.

da obide in obišče vse svoje raztepeno bogastvo. Obložil se je z bonboni in žemljami. Kar nič se mu ni hotela odsedati poť, vse prepočasi mu je šlo.

Lina, mala Lina, ga niti poznala ni več, nasmehnila se je le njegovim bonbonom, Jernejček pa je zablislil z očmi, ko je zagledal očeta in se mu približal naproťi. Matija je oblivalo kakor vesela zarja, ves se je raznežil in govor se mu je čisto potročil. Obema botrama je rekel, da bo otroke kmalu k sebi vzel, da mu je hudo brez njih, da mu je dolg čas.

»Kaj se boš ženil, Matija? Prekmalu bi bilo, še diši po mrliču in svečah v hiši. Malo odloži!« sta ga ogovarjali Mina in Lina.

»Ne bom se ženil, sedaj že še ne. Katera pa bi hotela k tolikim in k tako majhnim otrokom?« je odvrnil Matija in čelo se mu je zmračilo. Tiho se je razbudil v njem spomin na mlada otroška leta, ko je imel mačeho in so bili pri hiši dvojvrstni otroci. Spomnil se je očetovih solz, ko se oče ni smel potegniti zanj, ko mu ni smel pred mačeho pokazati očetovske ljubezni. Še sedaj je čutil Matija udarec na svoji roki, udarec mačehe, ki mu je odvzela skromno darilce in ga butnila v svoji ljubosumni samopašnosti.

»Moji otroci so prvi! Kaj bi vse njemu dajal?«

Še sedaj vidi Matija, čeprav je bil takrat še otrok, jasno svojega očeta, ki ni zinil besedice, le hudo se mu je storilo, da se je dvignil, izginil v čumnato in zajokal. Kakor da se je to zgodilo včeraj, kakor da se dogaja sedaj, tako je živela ta slika pred Matijevimi očmi.

»Ne bom se ženil, vsaj tako kmalu še ne,« je znova zatrdil.

Pri Nežiki sta bila Matijček in Marička. Matijček je črkoval iz abecednika in, ko je zapazil očeta, mu je stekel naproťi. Za njim pa jo je drobila Marička.

»Ata, kaj si prišel po naju?« je prosil Matijček, »ali greva z Maričko domov? Kaj dela Jernejček in Linica? Že dolgo ju nisem videl.«

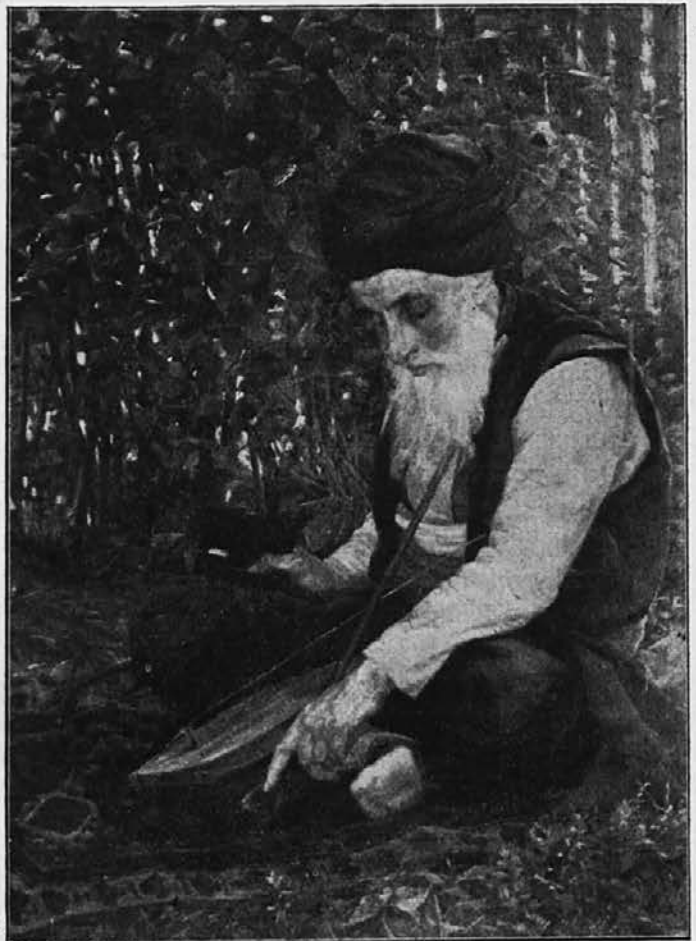
»Ju boš videl, sinek, morebiti že čez teden, čez dva, ko boste vsi doma! Tudi muc je prišel nazaj in ne gre nikamor več!«

»Jaz grem kar s teboj, ata, kar sedaj, ata,« je vlekel Matijček očeta za roko in zdelo se je, kakor bi se hotel jokati.

»Pojdeš domov, kmalu pojdeš, vsi pojdete! Le potrpi in ostanita z Maričko pri teti Nežiki, dokler ne pridem po vaju.«

Ko sta sedela Matija in botra Nežika sama v veliki izbi za mizo, je izpregovorila Nežika:

»Otroka sta pridna, le po materi in domu se jima toži. Matijče je hotel dvakrat kar na svojo roko domov. Pravi, da je ata sam in mu mora biti dolg čas. Strašno modro govori, za svoja leta namreč.

Ivana Kobilca: Bosanec z guslami. (Zasebna last.)

In ti, Matija? Si se že potolažil in kaj počneš? Pravi, da popivaš in si večkrat v gostilni?«

»Tisto ni, da popivam,« se je v zadregi izognil Matija, »tisto ni; le nekam dolg čas je, družbe si iščem. Ni mi za pijačo, Bog ve da ne! Tako sam sem. Ne strpim več.«

Tu je prestal Matija in se v velikem kolobarju pripravljaval povedati tisto, kar mu je bilo najbolj na srcu. Previdno in modro je načel, da bi ne ranil dobrega srca tete. Začel je:

»Rad bi že uredil te stvari. Vsak dan me bolj muči. Vi, botra, ste teta moje rajne in stara teta mojih in njenih otrok. Pa sem si mislil: zakaj bi ne prišli k meni na dom, pazili na vse moje otroke, ki so tako raztepeni kakor čreda na paši. Sami ste v tej hiši in leta Vas tudi že teže. Pojdite k meni, zapišem Vam koť in užitek do smrti! Kar imate svojega, napravite kar in kakor hočete. Otroci Vas imajo tako radi! Ne rečem, da bi Vam ne preskrbel kake pomoči pri gospodinjstvu, da Vam bo laže. Bi Vam bilo všeč tako, Nežika?«

Ko je botra molčala in premišljala Matijevo ponudbo, je Matija nadaljeval:

»Popravlil bi hišo, pobelil; prav prijetno bi pre naredil. Samo da bi se mi otroci ne raztepli. Kmalu bi se moralo to zgoditi.«

»In če bi se oženil, Matija?« je vrinila Nežika pomislek v Matijev govor.

»Ne bom se oženil, vsaj dokler ste Vi živi, ne, bofra. Dokler otroci ne dorastejo, nimam ženitve v mislih.«

»Pa ne boš pil, Matija? Rado se zgodi, če komu žena umrje...« je še pridejala Nežika.

»Nisem pil in ne bom pil,« jo je zavrnil Matija skoraj užaljen. Toplo je pristavil: »Pa bi, bofra, vsaj radi otrok, da bi se vse lepo uredilo.«

»Kaj naj napravim s svojo hišico in s tem, kar je krog nje? To ni kar tako. Težko se je preseljevali pod starost. Premisliti je treba, ni, da bi človek kar zinil. Da ti po pravici povem, Matija: jaz sama sem že na to mislila. Ko bi otrok rajnice ne imela tako rada, Matija, verjemi, da me ne bi premeknila nobena reč izpod tega krova. Oglasi se danes teden, Matija, pa ti povem, kako sem se odločila!«

Ves vesel in lahek se je vračal Matija v mesto. Bil je prepričan, da se bo Nežika odločila za mesto in bo pazila na njegove otroke. Ob cesti so ga pozdravljale bele hiše, nedeljska prazničnost je lila skozi okna. Nič, prav nič bi ne kalilo njegovega veselja, da niso bili vsi ti dogodki tako blizu njega in še čisto v njem. Po tej cesti sta včasih hodila z rajno in še dobro se je spominjal, da je bila ona mogočna hiša, ki se je vrtela vsa v plesu nategnjene harmonike, da se je razlivala njena pesem kakor širok slap preko razoranih njiv in zelenih travnikov, da je bila pred nekaj leti gnezdo črne revščine. Pa se je razmeknila bajta in so se razmahnili njeni začrneli prebivavci, pa se razšopirili kraj ceste. Matija je stisnilo to prešerno prepevanje harmonike in vzvrtinčenj ples, da se je urno pognal po cesti in pod večer prispel domov. S peči ga je pozdravil sivi maček.

Minil je teden in minila sta dva. Hiša Matijeva se je lepo zbelila, v njej so kričali in jokali otroci kakor prej, teta Nežika je pa gospodinjala. Kakor je prej Matija upadel, tako je sedaj zopet zrastel. Ni pil, kakor je bil obljubil, in ne bo se ženil, zakaj še živo je gorel spomin na rano mladost na njegovi roki, spomin, ki ga je vžgala njegova mačeha.

Ko se je zdelo Matiju, da so vse stvari urejene, se je oddehnil in se vživel v svojo družino. Matijček je rastle hitro in vedno modrejši je bil, Marička vedno bolj zala, Jernejček je pobliskaval s črnimi očmi in Lina že dolgo ni več marala moslje. Vse je bilo urejeno.

Pa nevarna so včasih zidarska dela po visokih stavbah; izpodmakne se ti noga, obrne deska, sam Bog ve, kaj vse te more potegniti v globino. Neka popoldne je doznala teta in bofra Nežika, je doznal mali, modri Matijček, da je ubilo očeta. Nežika je nemo osrmela in se sesedla, Matijček je

v grozi razprl oči in usta in hotel zakričati, pa je le presunljivo zahropel. Podirali so se beli stropi, vihar je butnil skozi okna in zagospodaril z njimi nebogljenimi...

Prišla je bofra Mina in vzela malo Linico, prišla bofra Lina in vzela malega ciganjčka, črnega Jernejčka; teta in bofra Nežika pa je ostala s strmečim Matijčkom in jokajočo Maričko v očetovi hiši, dokler se stvari ne uredi...

DEŽ RAZ STREHE V CURKIH LIJE...

Dež raz strehe v curkih lije,
kaplje trkajo ob okno
moje male sobice.

A na moje srce bije
kaplja drobna, misel bolna —
skrb predrage mamice.
Kaplje gledam, ki drsijo
in gube se lahno z okna;
moj spomin za njimi gre
in mi roma daleč, daleč,
do predrage hišice.

Tam stoji pri oknu mali
in deževne kaplje gleda
in morda vprav name misli
in mi vošči gorko misel,
meni, sinu trudnemu...

V. SEJAVEC.

IZ ANATOMIJE.

O ODMIRANJU PRI ŽIVEM TELESU.

DR. JANEZ PLEČNIK.

Meja med življenjem in umretjem telesa ni kar nič jasna, saj udi (organi) po smrti še živijo; pa je tudi mrenje pri živem telesu kar obče znano.

Lasje (kocine) nam ne tiče v koži tako, kot tiče korenine v zemlji: lasje ne nastanejo v koži in nastanejo iz kože, so poganjki kože in s o koža. Izpuliš drevesce s korenino pa ti ostane v roki drevesce s korenino; izpukaš las — pa si iztrgal kóličko pravcate kože. Kožina mrtvica (povrhni sklad kože, stratum corneum; r. kórneum) — vse to kaže skušnja in je kar obče znano — odмира ter odpada, pa prav tako odmirajo in odpadajo tudi kocine (lasje).

Vsi lasje, vse kocine tiče v koži pa tudi nastanejo iz kože in so koža; ime jim je — po legi na telesu — različno. Lasje na glavi so coma (r. kóma) pa so tudi capillus (r. kapillus); dolgi lasje na zaglavju moža so caesaries (r. cezaries) in so na zaglavju žene crines (r. krines); lasje v čelo so antiae ali capronae (r. ántie; kapróne); lasje v nosu (nosnicah)

so vibrissae; lasje na licih in na bradlju (Kinn) so barba; in so posebej: lasje na zgornji ustnici mustax (r. mustaks; mustačel; brk, brki, vosi, vose, vos; Caf); lasje samo na bradlju páppus; lasje podolž ob skranji (čeljustna brada; Janežič) so iúlus (ἰούλος r. iulos); kodri so cincinni; lasje ob vstopju v uho so tragi, lasje v pazhi pa hirci. Hircus (r. hirkus) pove jarca; lasje v pazhi imajo — od potu — pri nekih oster, jarčevemu sličen duh; pri zadostnem spiranju pazhe (z žganjem in alkoholom sploh) izgine ta duh.

Poiskati med ljudstvom za vse to oznak bi bilo zaslužno delo in bi bilo opraviti ga tudi brez akademije znanosti. Slični predmeti se mi zde kaj pripravne naloge za svetosavske nagrade. Mi Slovenci se močno radi pečamo s »kraljico ved« pa z višjimi ter visokimi vprašanji in to — mislim — ne v naš prevelik prid. Pred leti sem bil razpisal za (anatomsko) svetosavsko nagrado nalogo, kake čevlje naj nam čevljar gradi, da bi bili primerni anatomski zgraji noge. Napisal ni nihče razprave, dasi nas naša obučala močno ter trajno trapijo, in dasi so vodilni anatomji vseh vekov pogosto o tem razmišljali. Slišal sem takrat tudi zbadljiv, češ, da navajam dijake k čevljarstvu; bodlji jezikov so dosegli tudi dijake pa so leté oplašili. Treba je — menim — podreti naše »visokoumne« in »globokoumne« in »visokoznanstvene« palače pa se nam bo lotiti stvari, ki nas res tišče, pa magari da so to čevlji.

Narod, ki nima oznak za podrobnosti, je top narod, je narod, ki se za podrobnosti ne briga, je brezbrizen narod. Listaš po Pleteršniku pa vidiš, da naš narod ni letá brezbrizneš; žal, da naš narod rodi na obilo vodnike, ki s tujkami in »širokimi« vidiki narod v zdravem, samoraslem opazovanju motijo. Hyrtl piše: »Male (nemške) univerze so storile za napredek naše znanosti (anatomije) več od vseučilišč po velikih mestih, ki s ponosom poudarjajo, da imajo 1000 dijakov — kar primerjaj vsebino razprav leónih in letéh. Pri nas (v Avstriji) so postale učene razprave (Inauguraldissertationen) tako beraške (erbärmlich), da so prenehali z njimi, medtem ko je šteti razprave iz Berlina, Vratislave, Würzburga in Dorpata med mojstrske (klassisch) spise o podrobnejši anatomiji.« Te Hyrtlove besede kažejo, da vodniki tudi pri košatih narodih često niso prav usmerjeni.

Lasje (perje) izpadajo pri živalih po usojenih jim občasih (perijodah) in govorimo, da se žival misli, miši, góli, da izgublja lase (Janežič: das Hären). — Lasje so koža pa je v soglasju z misanjem, z goljenjem, da se one živali, ki jim koža ne požene las, kocin in dlake, po usojenih jim občasih levé, da se lilijo; o levu, o lileku govore torej pri rakih, pri kačah, pri gosenicah.

Erjavec ozir. Caf poročala tudi, da »se grozdje trle rado misi« (se osipa) in da »se drevo misi« (odpada mu listje). Nемец označa misiti se z besedo mieter. — Lasje so z beličasto »korenino« vgreznjeni v kožo pa torej koža vgreznjeno lasno beličico mešičkasto ovija; mešiček, ki las »tiči« v njem, sem označil v repertoriju kot lilek (Haarbalg). — Občasje praša pač samo po početku in koncu »perijode« in praša po vsebini perijode »občasek«; n. pr.: tridesetletno vojsko dele v 4 občasja (perijode)

in so za prvi občasek (perijodo) značilni boji proti Frideriku.

Občasja za izpadanje las pri človeku niso tako jasna kot pri živali; lasje izpadajo človeku kar neprestano. Opazovanja pa uče, da je izpadanje las pri človeku na spomlad močnejše kot ob jeseni.

Lasje so, povsem kar vemo, mrtvi: strižemo jih, jih režemo in jih žgemo pa nimamo ob tem bolečin in (lasna) strižetina ne kaže znakov življenja.

Otroci trdijo, da striženje boli in se torej boje strižarjev. Otrokova okolica sodi le preurno, da je leták otrok »neumen«. Strižar, ki zasadi pri striži glavnik v lase pa ga potegne sirovo skozi lase, strižar, ki mu škarje ne strižejo ampak le trgajo, napravi otroku brez dvojbe bolečine — pa je otroška trditev torej prava. Umevno je tudi, da se otrok kar prirojeno boji, če ga »režejo«, in da ga skušnja šele pouči, da v lasih samih nimamo čutil. — Pojavi otroške duše, dokler ji šola še ni nateknila slepic, so nam pogosto težje umljivji pa so visokega spoštovanja vredni. Ne ocenjaj teh pojavov za »neume«, preden ne pregledaš pozorno otrokove dušice, ki je — z večine — prav tako brihtna kot tvoja. Pregledaš pa otroško dušico z vprašanji. Otroka ne spoznaš in ga ne vzgojiš s tem, da »vanj« govoriš, da vanj »vlivaš« misli in ga s pregovori domačiš (dresiraš); otroka vzgajaš le s p o g o v o r o m. Govoril sem z otrokom o lepem jesenskem večeru pa je otrok prašal, zakaj so zvezde hudobne? Zvedel sem od fantiča, da »gredo« zvezde z nama, dokler hodiva — pa, da se zvezde »ustavijo«, če se midva ustaviva in da »hudobni« fantje vsi tako delajo; dobri fantje gredo mirno svojo pot — hudobni pa se ustavijo in te gledajo, če se ti ustaviš, in gredo z nova za teboj, ko se pričneš sam z nova premikati. »Hudobnost« zvezd torej ni bila »neumen« razmislek in je njega vsebina važnejša od onih, ki jih najdeš v marsikateri učeni knjigi. — V G o z d u (Kranjska gora) nimaš lepih las in nimaš gostih las — ter si »dobrih las« (dobrih las biti).

Lasje, nohtovi, koža sploh, kri, maščevina pa vsi organi nam odmirajo sproti pa jih telo sproti na novo gradi, jih obnavlja sproti in to v mladosti do cela, v starosti pa ne več zadostno, pa se nas loti starostna vetkôst (Caf: Siechtum, Marasmus).

Pleteršnik (Caf) ima v ê t e k , t k a : alt, schwach, abgelebt, abgenützt (von Menschen u. Thieren) in ima vetkôst: die Fadenscheinigkeit. Koren in besedo imajo tudi Č e h i (vetch - ost) in Rusi: »starik už óčen vetch (starec že močno vêték) pa tudi »vetki zavjêt« (= stari testament). — Po dolgotrajnih boleznih se prime bolnika s p l o š n a o p é š a. Zdravniki označajo letáko oslabo kot »marasmus« (r. marázmus) in pravijo, da je bolnik postal »marastičen«. Zdravniki govore o »marazmu« predvsem takrat, ko skoraj ni več upanja, da se bolnik popravi — in prav za to bi bila oznaka v e t k ô s t kot nalašč. Oslabim tudi po krvni izgubi — marastičen (vêték) pa s tem ne postanem; saj mi bo v par dneh telo znova čilo, trdno in krepko. Točnost oznak jasni besedo in jo modro krajša. Opozarjam na »brizganec s sifonom« in »brizganec s kisló vodo«. Svoje dni — pred vsem na Štajerskem — so poznali: »brizganec« (s sifonom) in »mešanec« (s kisló vodo).

Govorimo o zdravju, dokler so naši udi v medsebojnem ravnovesju in dokler udov ne čutimo; če kak ud prevagne z opravitki ali če ud poudrè s svojimi opravitki, se kar več ne čutimo zdravih in se čutimo bolne. Skušnja kaže, da organi »obole«, če so napačno ter nepravilno — preobilo ali pa nezadostno — prehranjani in je bolezen torej odmiranje organov.

Rane v želodcu (ulcus ventriculi; Magengeschwüre) so obče znane. Prav res nastanejo rane v želodcu (v njega sluznici), in sicer takrat, kadar kri — povodi so različni — ne teče več pravilno po delu želodčnega ostenja; pri taki nepravilni prehrani želodčnega ostenja od mre nezadostno prehranjeni okrišljaj želodčne sluznice, on zgine in ga želodec oziroma želodčni sok raztopi (ga »sne«) prav tako, kot se v želodčnem soku vse mrtve (požrte) mesnine raztope. Rane v želodcu se pogosto scelijo — prav tako, kot se scelijo rane v koži; časih pa se želodčne rane prejedó skozi vso želodčno steno, pa želodec »poči«, pa gre zavžita pija in jeja po požiralu res v želodec, od tod pa ne gre več v ozko črevo in gre skozi nastalo poko kar v trebušno votlino (človek opravlja torej potrebo kar sam v se) pa se trebušna mrena vname in se vsa trebušna votlina ognoji in je smrt — pri nespametnem ravnanju — skoraj neizogibna.

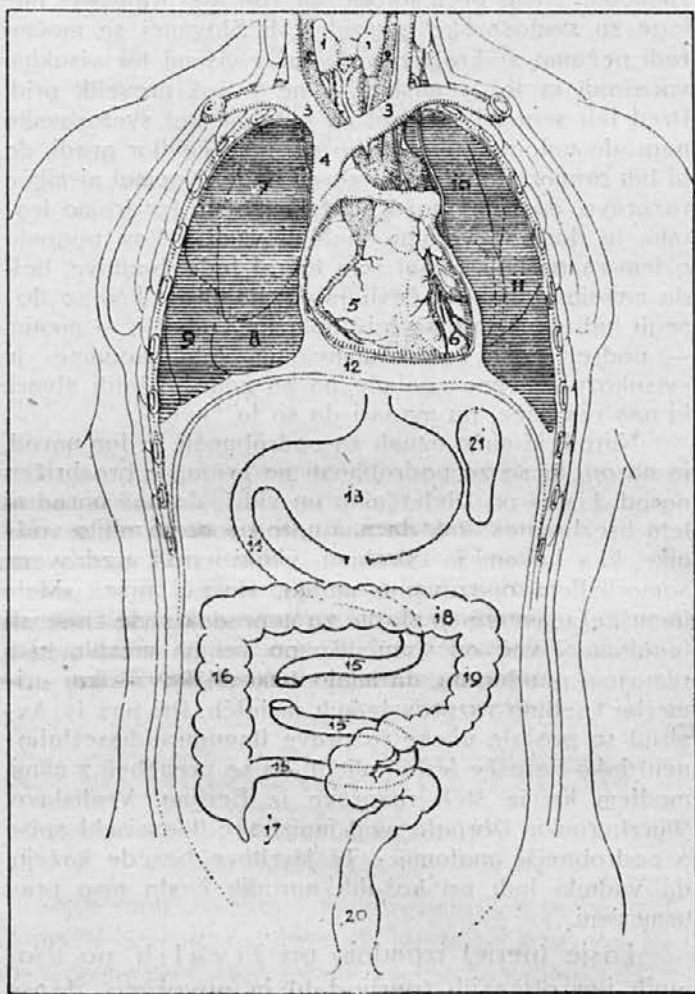
O vsem tem ne bomo podrobnejšega pripovedovali in bomo razmišljali o tehle nad vsem pridnih stvarih.

Rekli smo (Mladika 1928, št. 3, str. 101 spodaj), da ob pravih samoodsebnih gibih živimo, pa da nas nepravilni samoodsební gíbi uničujejo, da ob njih bolehamo. Premisli tale primer: List solate se ti opne ob sluznico goltanca in te davi — vzdigne se ti in ti bljuješ; bljuvanje je samoodseben gib in je pravilen — saj ti (iz želodca) izbljuvana tekočina omaje opét list in ti ga odpere, ti s tem odstrani dražilo, dražljaj poneha, pa se umiriš. Premisli pa tudi tale primer: Odkajljaš se — trdo je šlo — pa je nastala v sluznici golta (ob kašljanju) nezatna krvna podplutba; letó občutiš (Mladika 1928, št. 2, str. 62) kot veliko stvar (povečano!), občutiš jo kot tuje telo, pa te krvna podplutbica davi kot ob sluznico opét tujek, pa se ti vzdigne in bljuješ. Tekočina, izbljuvana iz želodca, pa nima kaj odprati; prav narobe: Kar prihaja iz želodca, drga ob podplutbo in jo večá; po bljuvanju ne pride polajšanje in se le draženje večá in množi; tudi letó bljuvanje je pravilen samoodseben gib — priden pa ta gib ni. Torej: telo odpravlja iz sebe dražila kar na slepo; različni dražili (solata in krvna podplutba) vzbudita iste samoodsebne gibe in so ti — pri opéti solati — tebi v prid in so ti — pri krvni podplutbi — tebi v neprid.

Rane v želodcu — njih robovi so zabuhli, kot so robovi kožnih ran zabuhli — čuti želodec kot tujke, pa skuša telo te tujke (s samoodsebnimi gíbi) odstraniti, z bljuvanjem se jih skuša telo znebiti. Letí poskusi so kaj malopridno početje; letó stiskanje, letó drganje je želodčnim ranam le v škodo: rane prično krvavefi (krvavi izbljuvki) in se stanje ran z bljuvanjem po-

slabša. Želodcu je treba — to je očividno — kar največ miru; pa menda ne boš vanj vlivale tekočin, ki te naj »pokrepe«, pa ne boš vanj mašil jedi v bojazni, da ne »opešaš«? Spomni se in neprestano se spominjaj bolne muce; bolna muca 1. leži, 2. se greje, 3. ne je.

Podoba kaže lego drobja v človeškem telesu. 1, 1 je desna in leva predsapnica (Schilddrüse; »ščitna« žleza); 2, 2 sta desna in leva velika zahglavna arterija (arteria carotis communis); ob njih leže vene, ki se zbero v večje vene (3, 3) in se stekajo v veliko zgornjo srčno veno (4; vena cava superior); 5 je desno, 6 je

levo srce. Desna pljuča imajo tri poli (lobus): zgornjo (7), srednjo (8) in spodnjo (9). Leva pljuča imajo dve poli: zgornjo (10) in spodnjo (11). Prepona (12; diaphragma) podpira srce in pljuča. Želodec (13) leži pod prepono; v želodec drži požiralu (oesophagus), iz želodca drži pot v želodčno črevo (14; duodenum; »dvanajstnik«) in iz tega v ozko črevo (15); ozkega črevesa je (velik) kos izrezan. Ozko črevo drži v široko črevo. Le-to ima navzgornji (16), prečni (18) pa navzdoljni (19) del (odmerek); navzdoljni del drži v danjko (rectum) (20). Široko črevo se prične »slepo« in je najožji odmerek slepega črevesa slepič (processus vermiformis) (17). V spodnjem odmerku želodčnega ostenja (pod št. 13) je naznačena poka; take poka nastanejo po želodčnih ranah; poka — to vidiš — drži kar med črevje in v trebušno votlino. — Črevo je vrisano po F. de Quervain-u (Specialna kirurg. diagnostika 1913); od nas dodana št. 21 kaže lego vranca (lien; Milz); vranec ni votel in je poln. (Konec tega članka prihodnjič.)

SLEPEC.

SPISALA OLHA KOBYLJANSKA.* IZ UKRAJINŠČINE
PREVEL SEDIVY.

Oslepel sem. Kdaj in kako, o tem ni vredno govoriti. Saj je vendar najstrašnejše to, da sem slep.

V bolnišnici je bil istočasno z menoj še drug slepec. Zveselila sva se, ko so naju dali skupaj.

»Ali vidiš ti vsaj malo solnce?« sem vprašal nekoč svojega nesrečnega tovariša.

»Ne,« reče on.

»A ti?«

»Tudi jaz ne.«

Nato je nastal molk. Najini duši sta se poglobili vase in se medsebojno potapljali druga v drugo. Tako sva se v svoji nesreči vendar dobro počutila, ker sva bila dva.

Nato so mojega tovariša odpustili iz bolnišnice. Nekega dne je zagledal solnce in zato so ga odpustili. Ljudje so ga vzeli hitro medse, zame pa se niso zmenili, ker so bili prepričani, da ne bom nikdar več videl solnca. Moji prijatelji pa so mi vendar dali beraško palico za nadaljnje življenje.

Sedaj hodim po svetu. To je, hotel sem reči, da se premikam kakor senca. Čeprav vem, da v svojem življenju nikdar več ne bom videl solnca, se vendar trudim, da bi ga zagledal. Na široko odpiram svoje oči. Tako na široko, da me navdaja upanje, da bom vendar vsaj malo, vsaj majčkeno, da, vsaj najkrajši trenutek gledal solnce. A zastoj! Ne vidim.

Ko se plazim iz enega kraja v drugega, stezam roke predse, razprosliram prste, dvigam glavo in zdi se mi, da bom ulovil solnce, čeprav vem, da se solnce ne da ujeti, ker je pač solnce. Tipam, kakor bi se hotel dotekniiti solnca, a nepričakovano se dotaknem miloščine. Zaprem oči, ker so jih zalile solze.

Da, jaz zaprem svoje slepe oči, ker so jih zalile dobre, ponižne in za miloščino hvaležne solze.

* Olha Kobyljanska se je rodila l. 1865 v Bukovini. Končala je samo štirirazredno ljudsko šolo. Vzgojili so jo skoraj popolnoma v nemškem duhu. Dočim je že zgodaj začela pisati v nemškem jeziku, se je dobro naučila ukrajiniščine in začela pisati v ukrajinskem jeziku šele v svojem 26. letu, in sicer pod vplivom ukrajinske pisateljice Nafalije Kobrinske. V svojih delih se bavi posebno z ženskim vprašanjem. Kobyljanska je napisala celo vrsto romanov. Najbolj znani so: Ljudyna (Človek), Carivna (Carica), Pryroda in Bytva (Bilka). Zelo veliko je število njenih povesti. Kobyljanska je zelo važen pojav v ukrajinskem slovstvu, ki je dala povod k vzniku nove, t. z. estetične smeri v ukrajinski književnosti. Sedaj živi v Bukovini, v tistem delu, ki so ga mirovne pogodbe prisodile Romuniji.

Same so mi pritekale. Jaz jih nisem iztisnil. Moja duša je namreč že temna, dasi je tako široko odprta kakor moje oči.

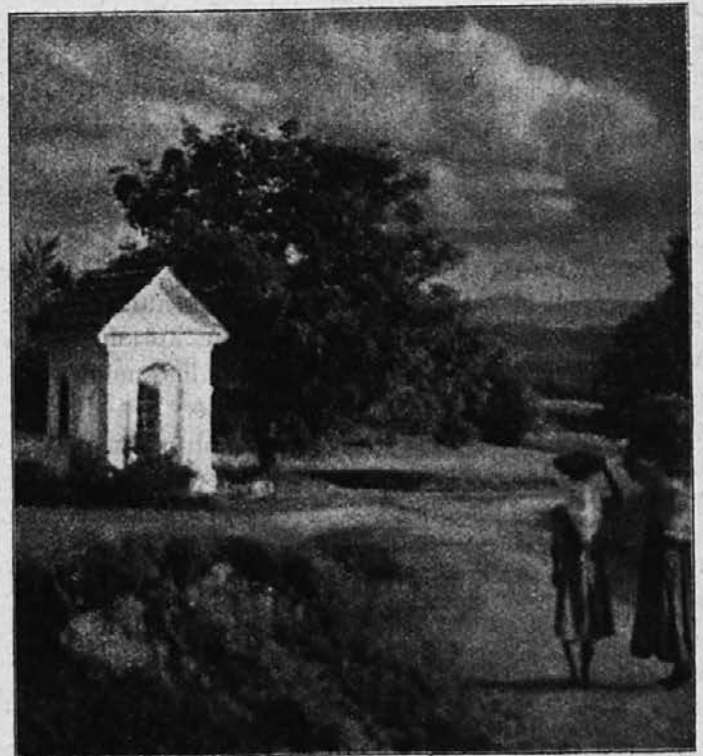
Naprezam svoj sluh in zdi se mi, kakor bi si sredi bučnega in nemirnega življenja okrog mene nekaj od solnca krčilo poč k meni. Mirno spustim glavo na prsi, potopim se v svojo dušo, da bi vsaj s sluhom zgrabil solnce in svetlobo, čeprav vem, da še noben slepec ni nikdar ujel svetlobe s svojo dušo in je tudi ne bo.

Solnce!

Sedaj te kličem. Pomisli, da te ne kliče človeški glas, temveč glas slepca. Kliče te neslišno, takorekoč brez vsake prošnje, skoraj tako kakor zavija prošnjo za miloščino v svoje besede, tako ti govori: »Solnce, ti moj svetli bogec«, in potem dodaja: »Jaz sem slep!«

Solnce sveži vsem. Drevju, ljudem. A glej, tam bo nastala kaluža in solnce bo posvetilo tudi na njo, ali slepcem nikdar več ne sveži!

Nato sem se potopil v globine svoje duše. Moja duša je tako globoka, kakor je temna in tako žalostna kakor moje oči. Jaz odkrivam pred vami, moji prijatelji, svoje oči. Vi mene vidite, a jaz vas ne vidim. In dokler bom živel na svetu, vas nikdar več ne bom videl. A dobro je, moji prijatelji, da vas nikdar, poslušajte, nikdar v vsem svojem življenju ne bom več videl. Solnce ne sveži samo mojim očem, vi pa, moji prijatelji, niste nikdar resnično svetili nihi moji duši nihi mojim očem.

PALME.

ING. CIRIL JEGLIČ.

Domovina skoraj vseh palm, katerih poznamo približno 1200 vrst, je v vročevlažnih pokrajinah, zlasti v južni Ameriki (ob Amazonski reki) in na vzhodnoindijskem otočju. Le ena raste divje v južni Evropi, to je pritlična palma (*chamaerops humilis*), ki doseže le par metrov višine in je zelo razširjena na španski in francoski obali ob Sredozemskem morju. V tropičnih gozdih rastejo pritlične vrste palm, ki razprostirajo svoje liste po tleh. Nekatere druge palme pa zrastejo v tropičnih krajih čez 50 m visoko, pri nekaterih so posamezni listi po 2 m široki in po 15 m dolgi.

Gotovo si že videl na slikah Egipta, Arabije ali Palestine dateljnovu palmo (*phoenix dactylifera*), »kraljico puščave«, ki je za peščene, vroče pokrajine neprecenljive vrednosti. Dateljnova palma lahko črpa vodo s svojimi koreninami zelo globoko iz zemlje, a žgoče saharso solnce ji naravnost ugaja. Arabec je nazval dateljnovu palmo »kraljico oaze, ki si noge koplje v vodi, a glavo v solnčnem žaru«. Raste prav počasi, a v sto letih se dvigne steblo, ki se le malo zdebela, do višine 30 m; tudi največje starke ostanejo vitke in ponosnega stasa. Košato krošnjo vrhu debela tvorijo 3–4 m dolgi, pernato izrezani listi (znane »palmove veje«). Plodovi se razvijajo na dolgih, med listi prevešenih grozdih, a na vsakem grozdu je 200 ali pa še več sladkomesnatih dateljev. Ljudje in živina se hranijo z dateljni, pa tudi vsi ostali deli palme so gospodarsko uporabni in koristni.

Še ponosnejše in vitkejše rasti je kokosova palma (*cocos nucifera*) z veličastno, gosto krošnjo, ki ima po 5 m dolge pernate liste. Koščičast plod, kokosov oreh, je velik kot človeška glava; njegovo oljnato jedro je izvrstna hrana. Kokosova palma cvete in rodi vse leto, vsak mesec se razvije na njej po en grozd z orehi, tako da dobe od vsake rastline na leto okoli sto plodov. Les, listi in plodovi kokosove palme prinašajo prebivavcem tropičnih pokrajin izredne koristi.

Pa še mnoge druge palme so ljudem darežljive dobrotnice. Omenimo naj s a g o v o p a l m o, katere beli, mokasti stržen, imenovan »sago«, daje Indijcu vsakdanji kruh; iz enega posekanega debela sagove palme se dobi — brez setve in žetve in brez mlina — do 350 kg lepe moke. V rastlinskem carstvu ni družine, ki bi človeku brez njegovega truda dajala toliko koristi kot družina palm.

Slavni švedski botanik Linné je nazval palme z znanstvenim imenom »principes« (kneginje, kraljice). Vsi stari narodi so spoštovali palme kot vzor lepote, moči in dobrote. V domovini palm je tekla

zibel človeštva, palme so človeka vzgojile in prehranile. Še danes, ko se morajo narodi skoraj povsod boriti in trdo delati za svoje življenje in je baš ta borba dvignila človeštvo do višje kulture, nudi Arabcu dateljnova palma malone vso oskrbo, ona mu je hraniteljica in braniteljica, ki ga nikoli ne sili na težko in vztrajno delo. Palme so res darežljive, mogočne in bogate kraljice. In lepe, veličastne kneginje, kot jih ni silnejših v rastlinskem carstvu! Vitka, ponosna debela, ki sredi pustinje z zelenimi vrhovi rastejo pod razpaljeno nebo, so kot klicarji, ki kličejo človeško dušo k solncu in v višine. Že modri Sirah primerja »nebeško gospo Modrost« s kvišku kipečo palmo: »Visoko kakor palma sem zrastle.«

Okrasne palme v stanovanjih se seveda nikoli ne razvijajo do fiste popolnosti kot v narodi ali pa v posebnih rastlinjakih; sobne palme ne zrastejo previsoko. Tudi so izmed številnih vrst le malo-katere prikladne za gojitev v sobi.

Pozimi daj sobnim palmam svetel prostor ob oknu in primerno toploto (okoli 13° C); nekatere vrste, n. pr. *chamaerops*, pa uspevajo tudi v hladnejših prostorih (pri 5° C) še prav dobro. Presuh zrak zakurjene sobe škoduje vsem palmam. Varuj jih mrzlega prepriha in prahu; kadar pozimi čistiš in zračiš sobo, prenesi palme v zaprt, vsaj nekoliko segret prostor. Vsak teden jih očisti z mehko gobo, namočeno v mlačni vodi. Zelo jim je po volji, če jim večkrat tudi z razpršilcem poškropiš liste od obeh strani. Suhe vršiče listov obreži s škarjami tako, da ne pokvariš listu naravne oblike. Na dateljnovih palmah (*phoenix*) se rada vgnezdi neka gliivična bolezen (*graphiola phoenicis*), ki povzroča na listih zmazano rumenkaste, okrogle in prosojne pege. Že pri nakupu moraš paziti, da niso rastline okužene s to boleznijo! Podobne pege pa nastanejo tudi od solnčnega žiga.

Palme pozimi ne rastejo, šele v marcu začno pomalem spet odganjati. Vendar jim tudi pozimi zalij vselej, preden se lončna prst docela izsuši, ker veliki listi izhlapijo mnogo vode. Za zamakanje jemlji mlačno vodo.

Poleti so trdnejše vrste palm prav rade zunaj na prostem, kjer jih lahko uporabiš za okras vrta. Postaviti jih pa moraš na zaveten, nekoliko zasenčen prostor. Tiste palme, ki ostanejo tudi čez poletje v sobi, moraš zavarovati pred solncem. Nobena sobna palma namreč ne prenese žgočih solnčnih žarkov. Če hočeš rastlinam poletje dobro postreči, jih moraš vsak dan, po potrebi dvakrat, trikrat orositi z razpršilcem. Zamakaj obilno, toda lonci ne smejo stati v vodi, ampak moraš podstavnice po zalivanju vselej izprazniti. Zdrave in dobro ukoreninjene palme naj poletje večkrat dobe raz-

redčeno kravjekovo gnojnico. Zoper deževnike (gliste), ki se uselijo v lonce, uporabljaj razredčen odvarček od zrezanega divjega kostanja, ki gliste brž prižene na površje.

Mlade palme presadiš vsako pomlad, starejše rastline pa ostanejo tri, štiri leta v isti posodi ter jim rajši pomagaš z gnojenjem. Palmo, ki si jo kupil pri vrtnarju iz rastlinjaka, smeš presaditi šele tedaj, ko se je popolnoma privadila sobnemu ozračju.

Presajaj previdno! Palme imajo dolge in debele glavne korenine ter razmeroma malo tenkih koreninic; nekatere korenine se po 10–15 krat ovičejo ob steni lonca. Izlončeni rastlini koreninsko grudo prav oprezno razrahljaj z lesenim klinom, da odpade nekoliko stare prsti (glej sliko), a korenin ne reži; le bolno korenino odreži, ker odrezana korenina navadno ne raste več, ampak popolnoma odmre. Zaradi dolgih korenin, ki se kopičijo na dnu lonca, daj palmam bolj visoke lonce. Toda, ker palma v sobi počasi raste, lonec ne sme biti obilen.

Vse lončne palme hočejo imeti redilno, humozno prst. Mladim, pa tudi bolehnim rastlinam daj lažjo, a starejšim in zdravim težjo, ilovnato prst. Tri-, štiriletne palme dobe zmes iz dveh delov listovke (vresnice) in enega dela gnojevke; pri poznejših presaditvah pa daj vedno več gnojevke in ilovnate prsti. Težjo prst premešaj s peskom, da bo dovolj propustna. Pri vsaditvi v nov lonec prst trdno pritisni, nato dobro zalij ter postavi rastline v zaprt prostor, kjer jih je treba, dokler se ne vrasstejo, le malo zamakati.

Palme vzgojimo iz semena. Seme dobivamo spomladi iz toplejših pokrajin, kjer palme cveto in rodijo. Kaljivost semena se ne ohrani dolgo in je treba vsako pomlad dobiti sveže seme. Palma kali zelo počasi; nekatere drobnejše seme sicer izkali že po enem mesecu, a pri mnogih drugih vrstah

Pri presajanju palm le zrahljaš koreninsko grudo. Slika nam kaže dateljnovu palmo (phoenix).

Kéntia Belmoreána.

traja malone celo leto, preden se iz trdo koščičastega semena pojavi življenje. A ves ta čas potrebuje seme za kalitev mnogo vlage in toplote. Pa tudi mlade rastline se razvijajo zelo počasi. Zato bo le prav potrpežljiv in skrben sobni vrtnar gojil palme iz semena. Na veliko goje iz semena razne vrste sobnih palm posebni vrtnarji, n.pr. velevrtnarja M. Ziegenbalga v Dresdenu, od koder jih mnogo naročajo tudi naši trgovski vrtnarji.

Če pa hočeš vzgojo iz semena poskusiti sam, je priporočati za setev le trdne vrste palm, kakršni sta n.pr. dateljnova in pritlična palma. Latanijo, livistono in kentije kupi rajši pri vrtnarju, in sicer že večje rastline. Najlažje, brez posebne toplote vzgojiš pravo dateljnovu palmo, in sicer iz koščic svežih dateljev, ki jih vsadiš v peščeno prst in plitvo zakriješ. Seme pritličnih palm često prinesejo izletniki od primorja, pa tudi branjevci ga ponujajo na trgu. Za vsaditev semena napolni manjši lonec z žaganjem in dobro zalij. Vsadi po več semen skupaj, pokrij jih z žaganjem in dobro pritisni, nato pokrij še lonec. Lahko postaviš posodo do izkalitve na prizidek k ognjišču, a žaganje se ne sme nikoli izsušiti. Ko se razvije prvi list, presadi rastlinico v majhen lonec s peščeno listovko.

Prvi listi mladih palm še nimajo dlanasto (prstasto) ali pernato vrezane ploskve, ampak so nerazcepljene oblike. Šele po dveh, treh letih ali pa še kasneje se iz semena vzgojenim rastlinam razvijejo značilni in popolni listi, ki jih zovemo mahalo ali pahalo (Wedel).

Katere vrste palm dobro uspevajo v sobi? Razlikujemo v glavnem dve skupini: a) palme s pahljačastimi listi in b) palme s pernatimi listi. Iz obeh skupin bomo omenili le nekaj najboljših vrst, ki so povsod zelo priljubljene in hvaležne.

a) Najlepša palma s pernatimi listi je kentia, nazvana po angleškem arhitektu Kentu. Rod kentij je doma iz Nove Holandije (Avstralija). Na prvi pogled so kentije nekoliko podobne dateljnovidnim palmam. Ali dočim ima glavno rebro ali steblo (pecelj) lista pri dateljnovi palmi po vsej svoji dolžini na obe strani razvrščena peresa, je pa pri kentiji le približno vrhna tretjina listnega stebela obdana od peres. Najbolj znana vrsta je Belmoreova kentija — kentia (howea) Belmoreana — z lahno uvitimi mahali. Takisto priljubljena je elegantna Forsterova kentija (kentia Forsteriana). Kentijam prah in suh sobni zrak ne škodita tako hitro, tudi jih manj napada mrčes; tu pa tam najdemo na njih kaparje, ki pa jih lahko brž odstranimo. Pozimi jim ugaja hladna soba.

KRALJ ALKOHOL.

JACK LONDON. — Iz angleščine prevel JOS. POLJANEC.

Trinajsto poglavje.

Ko sem dospel s svojih potovanj zopet v Oakland, sem se vrnil na obalo in obnovil tovarništvo z Nelsonom, ki je bival sedaj ves čas na kopnem in živel še bolj divje kot poprej. Tudi jaz sem preživel svoj čas z njim na kopnem, le da sem šel tupačam za več dni na zaliv in pomagal na prevoznih barkah, ki so imele premalo mornarjev.

Posledica tega je bila, da se mi moč ni krepila, ker mi je manjkalo prostega zraka in zdravega dela. Pil sem vsak dan in kadarkoli je le prilika nanesla, sem pil čez mero. Še vedno sem namreč živel v napačnem mnenju, da je skrivnost kralja Alkohola bila v tem, da je človek pil do živinske nezavesti. V tej dobi sem postal skoraj skozi in skozi prepojen z alkoholom. Živel sem takorekoč v krčmi; postal sem krčemski postopač in še kaj hujšega.

In baš tedaj me je kralj Alkohol dobival v roke na bolj zvijačen, dasi ne manj poguben način kot takrat, ko me je skoraj poslal z bibavico na odprto morje. Manjkalo mi je še nekoliko mesecev do sedemnajstega leta. Misel na kakršnokoli trajno delo mi je mrzela; bil sem prepričan, da sem bil precej žilav človek med temi precej žilavimi možaki, in sem pil, ker so ti možaki pili in ker sem

moral ohraniti svoj ugled pri njih. Pravih deških let nisem nikoli poznal in v tem svojem prezgodnjem moštvu sem bil poln trde in bridke modrosti. Dasi nisem nikdar poznal ljubezni dekleta, toda sem se plazil po takih nižinah, da sem bil dodobra prepričan, da poznam vso abecedo ljubezni in življenja. In to znanje ni bilo prijetno. Ne da bi bil črnogled sem bil popolnoma prepričan, da je bilo življenje brez cene in brez vrednosti.

Vidite, kralj Alkohol me je otopil. Prejšnje ostrine mojega duha so se skrnhale. Radovednost me je zapuščala. Kaj je bilo meni mar, kaj je bilo na drugi strani sveta? Moški in ženske pač, prav močno podobni moškim in ženskam, kakršne sem jaz poznal; ženijo in možijo se in vsa malenkost se suče okoli malenkostnih človeških zadev; in okoli pijače tudi. Toda druga stran sveta je bila predaleč, da bi šel tja po pijačo. Tukaj mi je bilo treba stopiti samo do vogala in v krčmi Joea Vigyja sem dobil vse, kar sem hotel. In Johnny Heinholt je še vedno vodil krčmo pri »Poslednji priložnosti«. In krčme so bile na vseh vogalih in med vogali.

Bolj ko sta mi duh in telo slabela, bolj je postajal šepet iz ozadja življenja nejasen. Nekdanja nemirnost je dremala. Saj sem tukaj v Oaklandu lahko prav tako zgnil in umrl kakor povsod drugod. In jaz bi bil skoraj tako zgnil in umrl in ob hitrosti, s katero me je kralj Alkohol vodil, niti ne v prav dolgem času, ako bi bila stvar samo od njega odvisna. Učil sem se spoznavati, kaj se pravi biti brez teka. Učil sem se spoznavati, kaj se pravi zjutraj vsťajati trepetaje, z drhtečim želodcem, z odrevenelimi prsti, in spoznavati tisto pijančevo potrebo po kozarcu žganja, da si opomore. (O, kralj Alkohol je čudovit čarovnik. Ožgani in zastrupljeni možgani in telo se vračajo, da bi prišli v red, baš k onemu strupu, ki je povzročil škodo.)

Nagód kralja Alkohola ni ne konca ne kraja. Skušal me je zapeljati, da bi se bil sam usmrtil. Zdaj v tem času se je pošteno trudil, da bi me ugonobil na prijazno nagel način. Ker pa ni bil s tem zadovoljen, je poskusil z drugo zvijačo. Malo malo je manjkalo, da me ni ujel, ali baš tedaj sem se nečesa naučil o njem — in postal sem bolj moder in bolj bistroumen pivec. Spoznal sem, da je moja sijajna narava imela svoje meje, da pa kralj Alkohol ni imel nobenih mej. Spoznal sem, da je lahko v eni kratki uri ali v dveh obvladal mojo močno glavo, moja široka pleča in moje mogočne prsi ter me položil na hrbet in mi z vražjim prijemom za grlo davil življenje iz telesa.

Nelson in jaz sva sedela v krčmi Overland. Bilo je zgodaj zvečer in edini vzrok, da sva bila tam, je bil, ker sva bila suha in ker je bil čas

volitev. Gotovo vam je znano, da imajo politiki in pričakovavci javnih služb ob volitvah navado hoditi po krčmah, da si pridobe glasov. S suhim grlom sediš pri mizi in ugibaš, ali bo pač kdo prišel in ti kupil pijače, ali pa premišljaš, če imaš kredit v kaki drugi krčmi in ali bi bilo vredno hoditi tako daljo, prepričeval se o tem, kar se vrata krčme odpro na stežaj in v krčmo stopi družba dobro oblečenih možakov, izvečine lepo rejenih in izžarivajočih ozračje sreče in tovarišstva.

Ti možaki imajo nasmeh in pozdrav za vsakogar — za tebe, ki nimaš za kozarec piva v žepu, za boječega klateža, ki preži v kotu in prav gotovo nima nihi volivne pravice, toda kaj lahko odpre kako prenočišče. In kadar odpro ti politiki vrata na stežaj in pridejo v krčmo s širokimi pleči, mogočnimi prsi in obilnimi trebuh, ki jih morajo narediti optimiste in gospodarje življenja, ej, tedaj vzdigneš glavo pokonci. Vse ti kaže, da bo večer navsezadnje vendarle prijeten in da boš v najslabšem slučaju malo dobre volje. In — kdo ve — bogovi utegnejo biti dobri, mogoče pride še druga pijača in se noč sijajno in krasno konča. Prvo pa, česar se zaveš, je, da stojiš v vrsti pri točilnici, vlivaš po grlu pijačo in doznavaš imena gospodov in uradov, ki jih upajo doseči.

V tej dobi, ko so politiki hodili po krčmah, sem dobival bridke mrvice vzgoje in spoznaval, da mi iluzije ginejo — jaz, ki sem drhte požiral knjige kakor »Udiravec iz ječ« in »Od sirote do predsednika«. Resnica, spoznaval sem, kako imenitne stvari so politika in politiki.

No, tisti večer sva suha, žejna, a polna pijanske vere v nepričakovano pijačo sedela z Nelsonom v krčmi Overland in čakala, da se kaj prikaže, v prvi vrsti kak politik. In tedaj je vstopil Joe Goose — tisti, ki je imel neugasljivo žejo, zločeste oči, po strani nos in rožnat telovnik.

»Alo, fanta — pijača zastoj — kolikor jo hočeš. Vidva morata biti zraven.«

»Kje pa?« sva hotela vedeti.

»Kar z menoj! Spotoma vama povem. Niti minute ne smemo izgubiti.« In ko smo dirjali v mesto, je Joe Goose pravil: »Gre za gasilno društvo iz Hancocka. Drugega vama ni treba, kakor da oblečeta rdečo srajco, deneta čelado na glavo in vzameta baklo v roko. Gasilci se odpeljejo s posebnim vlakom v Haywards, kjer bo parada.«

Jaz mislim, da je bil kraj, kamor so bili namenjeni, Haywards. Lehko da pa je bil tudi San Leandro ali Niles. In da se ne bom zmotil, povem, da se ne spominjam, ali je bilo gasilno društvo iz Hancocka republikanska ali demokratska organizacija. Naj bo kakor hoče, politikom, ki so bili njeni voditelji, je primanjkovalo baklonoscev in

vsakdo, ki se je hotel parade udeležiti, se je lahko zastoj napil, ako je le hotel.

»V mestu bodo pogostili vsakogar, ki pride z njimi,« je nadaljeval Joe Goose. »Če bo kaj pijače? Tekla bo koš voda. Politiki so pokupili vse zaloge po krčmah. Plačati ne bo treba nič. Samo k točilnici stopiš in naročiš, kar hočeš. Vse mesto bomo spravili pokonci.«

V gasilskem domu na Osmi cesti blizu Broadwaya smo oblekli gasilske srajce in nateknili čelade na glavo, dobili bakle, nato pa so nas nagnali v vlak, dasi smo godrnjali, ker nam niso dali pred odhodom nihi enega kozarca pijače! O, ti politiki so imeli že večkrat opraviti s tiči naše sorte. V Haywardsu tudi ni bilo pijače. Najprvo parada, zaslužite si pijačo, je bilo geslo tistega večera.

Parada je bila pri kraju. Potem pa so se odprle krčme. Najeli so bili posebne točaje in pivci so se trli stoječ po šest drug za drugim pred čez in čez politimi in nepobrisanimi točilnicami. Ni bilo časa, da bi brisali točilnice ali spirali kozarce ali storili to in ono, samo točili so. Oaklandska obala zna biti resnično žejna, kadar je treba.

To trenje in prerivanje pred točilnico nam je bilo prepočasno. Pijača je bila naša. Politiki so jo nam bili kupili. Mar nismo pomagali pri paradi in si jo zaslužili? Zato smo napravili napad od strani na točilnice, potisnili ugovarjajoče točaje v stran in si sami vzeli steklenice, seveda tiste, ki so bile napolnjene s pijačo.

Zunaj smo odbili steklenicam vratove ob robu občestnega tlaka in pili. Joe Goose in Nelson sta že vedela, kaj je čisto žganje, ako ga piješ v veliki množini, jaz pa še ne. Jaz sem še vedno živel v napačni misli, da mora človek vse spiti, kar more dobiti — posebno, ako nič ne stane. Delili smo svoje steklenice z drugimi, pili sami precéj, jaz pa največ. In jaz nisem maral za tisto pijačo. Pil sem jo, kakor sem s petimi leti pil pivo in s sedmimi vino. Potlačil sem slabost, ki me je obhajala, in vlival pijačo kakor zdravilo. In če smo hoteli novih steklenic, smo šli v druge krčme, kjer je bila pijača zastoj, in smo si sami postregli.

Niti najmanj pojma nimam, koliko sem spil — ali sta bila dva litra ali jih je bilo pet. Vem samo toliko, da sem pričel orgijo s požirki po četrt litra, ne da bi pil vodo na to, in si s tem izplaknil okus ali zredčil žganje.

Politiki pa so bili prerazumni, da bi pustili v mestu polno pijancev z oaklandske obale. Ko je prišel čas odhoda, so nas začeli zbirati po krčmah. Jaz sem že čutil moč žganja. Signali so naju z Nelsonom iz neke krčme in obadva sva se znašla v najzadnji vrsti jako neurejene trume. Junaško sem se gnal naprej, zavest mi je ginila, noge so

se mi šibile, v glavi se mi je vrtelo, srce mi je razbijalo, pljuča so hropeč lovila sapo.

Slabost se me je tako hitro lofevala, da so mi omotični možgani pravili, češ, zgrudil se bom in ne bom došel do vlaka, ako ostanem zadaj v sprevodu. Zapustil sem vrste in stekel po hodniku ob cesti pod košatim drevjem naprej, Nelson pa krohotaje za menoj. Gotove stvari so mi pri tem živo ostale v spominu kakor spomin na hude sanje. Posebno se spominjam na tista drevesa in kako sem obupno tekel pod njimi in kako se je vzdignil med ostalimi pijanci glasen krohot, kadar sem padel. Menili so, da se samo delam tako pijanega. Nili sanjalo se jim ni, da me je kralj Alkohol na smrt tiščal za grlo. Ampak jaz sem to vedel. In spominjam se na bežno grenkost, ki sem jo občutil, ko sem spoznal, da se borim s smrtjo in da oni drugi tega ne vedó. Bilo mi je, kakor da bi se potapljal v pričo množice gledavcev, ki so mislili, da v njihovo zabavo zbijam šale.

In ko sem tekel tam pod drevesi, sem padel in izgubil zavest. Kaj se je potem zgodilo, so mi morali razen ene nejasne izjeme šele povedati. Nelson me je s svojo silno močjo pobral, me vlekel dalje in spravil na vlak. Ko me je posadil na sedež, sem se boril za sapo in jo hropeč lovil tako silno, da je vzlic svoji pijanosti spoznal, kako mi huda prede. Sedaj vem, da bi me bila lahko vsak trenutek zadela smrt. Pogostokrat se z grozo spominjam, da nisem bil nikoli bliže smrti kakor takrat. Samo iz Nelsonovega opisa vem, kako sem se takrat vedel.

Mene je palilo, v meni je žgalo od ognja ter zaduhe in treba mi je bilo zraka. Blazno sem si želel zraka. Moji napori, da bi odprl okno, so bili zaman; kajti vsa okna v vozu so bila pritrjena z vijaki. Nelson je že videl ljudi, znorele od pijače, in je mislil, da se hočem vreči skozi okno. Skušal me je zadrževati, a jaz sem se mu upiral. Pograbil sem neko baklo in razbil šipo.

Na oaklandski obali sta bili glede Nelsona dve stranki, ena zanj, druga zoper njega, in v vozu so bili pristaši obeh strank, ki so imeli več pijače v sebi kot je bilo prav. Ko sem razbil okno, je bilo to znamenje za Nelsonove nasprotnike. Eden izmed njih je segel po meni in me zvrnil po fleh in tako pričel boj, o čemer se ne zavedam ničesar razen onega, kar so mi pozneje povedali, in da me je drugi dan bolela čeljust od udarca, ki me je podrl na tla. Možak, ki me je udaril, je padel name, Nelson pa nanj, in pravijo, da je po splošnem pretepu, ki se je na to začel, ostalo malo celih oken v razbitem vozu.

Da sem bil do nezavesti pobit, je bilo menda najboljše, kar se mi je moglo prigoditi. Moji silni

napori bi bili samo pospešili že tako nevarno pospešeno utripanje srca in povečali potrebo kisika v dušecih se pljučih.

Ko je bil boj končan in sem se predramil, se nisem prav osvestil. Nič bolj se nisem zavedal kakor človek, ki se potaplja pa se še vedno napenja, dasi je že izgubil zavest. Ne spominjam se, kaj sem delal, vpil sem: »Zraka! Zraka!« tako vztrajno, da se je Nelsonu posvetilo, da ne mislim na samomor. Zato je otrebil steklene črepine iz okna in me pustil, da sem pomolil glavo in pleča ven. Spoznal je deloma resnost mojega stanja in me držal okoli pasu, da ne bi zdrknil še bolj skozi okno. In vso ostalo vožnjo do Oaklanda sem držal glavo in rame skozi okno in se branil kot norec, kadarkoli me je kdo skušal potegniti v voz.

In tedaj se je zasvetil v meni en sam nejasen žarek prave zavesti. Edino, kar pomnim od takrat, ko sem bil padel pod drevjem, pa do naslednjega večera, ko sem se prebudil, je to, da sem držal glavo skozi okno z obrazom proti vetru, ki ga je delal vlak, da so iskre letele vame, me pekle in slepile, jaz pa sem na vso moč skušal dihati. Vsa moja volja je bila osredotočena na dihanje — na vdihavanje zraka na vsa pljuča v kolikor mogoče najglobljih duških, da si načrpam v kar najkrajšem času kar največ zraka v pljuča. Ali dihaj ali umr! Bil sem plavač in potapljač in sem vedel to. In v najneznosnejših napadih duščnosti sem si bil tega v svesti, obračal sem se proti vetru in iskram in dihal za življenje.

Vse drugo je mrak. Naslednji večer sem v nekem prenočišču na obali prišel k zavesti. Bil sem sam. Zdravnika niso bili poklicali. In jaz bi bil prav lahko tam umrl, kajti Nelson, ki je z ostalimi vred menil, da bom samo pijanost prespal, me je bil pustil sedemnajst ur ležati v nekaki mrtvičnosti. Marsikdo je že umrl od nenadnega učinka enega litra žganja ali več, kakor je znano vsakemu zdravniku. Navadno se o vajenih pivcih bere, da so umrli take smrti, ko so pili za stavo. Ampak jaz tega še nisem vedel — takrat. Tako pa sem to spoznal. Ne po svoji zaslugi ali moči, temveč samo po dobri sreči in trdni naravi. Zopet je moj čvrsti telesni ustroj zmagal nad kraljem Alkoholom. Znova sem se rešil groba, se zvelkel skozi novo močvirje in si tako s smrtno nevarnostjo pridobil spoznanje, ki mi je dalo sposobnost, da sem z razumom pil še mnogo let.

Sveža nebesa! To se je zgodilo pred dvajsetimi leti in jaz sem še vedno precej in prav pametno živ; in v tej kopi let sem veliko videl, veliko storil, veliko živel; in zgrozi me, kadar pomislim, s kakšno težavo sem utekel smrti, kako malo je manjkalo, da nisem bil ob ono prekrasno petino

stoletja, ki je bila potem moja. O, pa ni bila kralja Alkohola krivda, da me ni končal tisto noč, ko sem delal za gasilno društvo iz Hancocka.

Štirinajsto poglavje.

Bilo je v zgodnji zimi leta 1892, ko sem sklenil, da grem na morje. Moja izkušnja z gasilnim društvom v Hancocku je bila kaj malo vzrok temu. Še vedno sem pil in zahajal v krčme — tam sem bil takorekoč doma. Žganje je bilo po mojih mislih nevarno, a nič napačno. Žganje je bilo nevarno kakor vse druge nevarne stvari v naravnem svetu. Možaki so umrli od žganja; ampak tudi ribiči so se prevrnili in utonili, klateži so prišli pod vlak, ki jih je raztrgal na kosce. Človek, ki se skuša z vetrovi in valovi, z železniškimi vlaki in krčmami, mora rabiti pamet. Opijaniti se po načinu mož, je že prav, ampak človek mora to storiti z razumom. Celih litrov žganja ne bom pil več.

Kar me je prav za prav odločilo, da grem na morje, je bilo to, da se mi je prvokrat prikazala smrtna pot, ki jo ima kralj Alkohol pripravljeno za svoje čestilce. Vendar ta prikazen ni bila jasna in je sestajala iz dveh delov, ki sta bila tačas nekam pomešana med seboj. Opazovaje možake, s katerimi sem se družil, sem dobil vtisk, da je bilo življenje, kakor smo mi živeli, bolj uničevalno kot ono, ki ga je živel povprečen človek.

Kralj Alkohol je, oviraje nramnost, zavajal v zločin. Vsepovsod sem videl, da so ljudje v pijanosti storili reči, ki bi jim treznim nihi v sanjah ne prišlo na misel, da bi jih storili. Pa to še ni bilo najhujše. Najhujša je bila kazen, ki je morala biti plačana. Zločin je bil uničevalen. Pivski tovariši, ki so trezni bili dobri ljudje in nedolžni, so uganjali blaznosti in nasilja, kadar so bili pijani. In nato jih je pobrala policija in izginili so iz našega obzorja. Včasih sem jih obiskal v zaporu in se poslovil od njih, preden so odšli preko zaliva in oblekli obleko zločincev. Pa vedno in vedno sem slišal isti vzklík: »Da nisem bil pijan, bi tega ne bil storil!« In včasih so se pod vplivom kralja Alkohola godile prestrašne reči — reči, ki so pretresle še mojo otrdelo dušo.

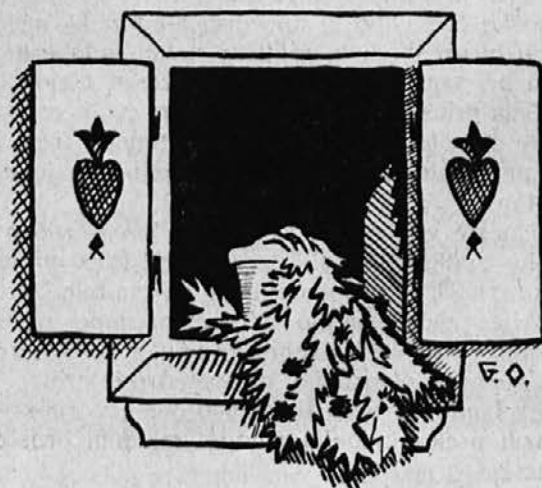
Drugi del smrtné poti je bila pot pijancev iz navade, ki so brez vidnega vzroka odšli na oni svet. Ko so zboleli, celo za malenkostno boleznijo, ki bi jo vsak navaden človek lahko prestal, so kar odšli v krtovo deželo. Včasih so jih našli mrtve v postelji, ne da bi se bil kdo pobrigal zanje; včasih so potegnili njihova trupla iz vode, včasih pa jih je doletela navadna nezgoda, kakor na primer Billa Kelleya, ki je pijan razkladal tovore, pa mu je pri tem odtrgalo prst, ki bi bil ob priložnosti prav tako lahko glava.

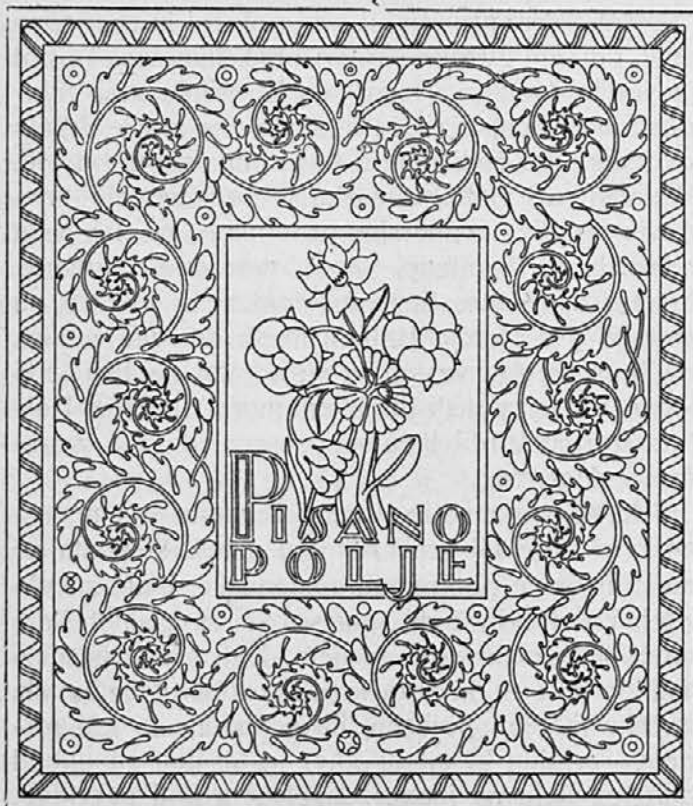
Tako sem preudarjal svoj položaj in sem spoznal, da sem zašel na slaba pota življenja. Ta pot je vodila prehitro v smrt, da bi prijala moji mladosti in življenjski moči. In samo ena pot je držala iz nevarnega življenja, in ta je bila: strani od tod. V zalivu pri San Francisku je prezimovalo brodovje za lov na morske pse in po krčmah sem nameril na kapitane, prve mornarje, krmarje, lovce in veslače. Seznanil sem se z lovцем na morske pse Petom Holtom in se domenil z njim, da bom njegov veslač in se vdinjal na tisti ladji kakor on. In pri tisti priči sem moral s Petom Holtom izprazniti pol tucata kozarcev, da sva zapečatila dogovor.

In mahoma se je v meni vzbudila vsa nemirnost, ki jo je bil kralj Alkohol uspal. Mahoma se mi je življenje po krčmah oaklandske obale začelo zdeti zoprno, in čudil sem se, kaj sem sploh kdaj našel tako mikavnega v njem. Tudi me je misel o listi smrtni poti, ki se mi je bila porodila v možganih, začela vzbujati bojazen, da se mi ne bi kaj pripetilo, preden bi odpluli, ker je bil dan za odhod določen šele na januar. Živel sem bolj previdno, sem manj globoko pogledaval v kozarec in bolj pogosto zahajal domov. Kadar je postalo pitje predivje, sem izginil. Kadar je Nelson norel, sem gledal, da sem prišel proč od njega.

Dne 12. januarja 1893 sem izpolnil sedemnajsto leto in 20. januarja sem pri brodarskem posredniku podpisal pogodbo, s katero sem se vdinjal na »Sofiji Sutherland«, trijambornici za lov na morske pse, ki je bila namenjena na japonsko obrežje. Seveda smo morali piti na to. Joe Vigy je vnovčil ček moje naplače in Pete Holt je dal za pijačo in jaz sem dal za pijačo in Joe Vigy je plačal in drugi lovci so tudi dali za pijačo. Taka je bila pač navada možakov, in kdo sem bil jaz, ki sem pravkar izpolnil sedemnajsto leto, da bi zavračal življenjske navade teh vrlih, prsatih, doraslih možakov?

(Dalje prihodnjič.)

JAZ PA POJDEM V GOSPO-SVETO...

SESTAVIL BORUT GOSPOSVETSKI.

Odkar so nehali parizarji voziti čez Ljubelj in čez Koren, odkar ne tvorijo Gorenjec več platna in sukna na Koroško, odkar so redki romarji, ki gredo na Svete Višarje, na Perovo pri Beljaku, h Gospesveti, k Sveti Hemi, odkar le redki študent v Korošan na rajžo gre (danes se vozimo le v Pariz in London), odkar tudi 'Kranjci' ne pošiljajo svojih otrok v meno na Koroško za koroške fante — in pa še, odkar se vleče državna meja po vrhovih Karavank, odtlej je veliki večini Slovencev koroška zemlja, ta lepa zibelka slovenstva, tuja, nepoznana. In vendar je to slovenska zemlja, dasi politično pripada sosednji Avstriji; tam, čeprav v drugi državi, bivajo naši bratje, ki so hvaležni, kadar jih obiše brač iz kraljestva. Ta naša splošna brezbržnost za koroške Slovence je naš grdi madež. Ni naša naloga, da bi prestavljali politične meje, toda bratovske ljubezni ne sme zamorjiti noben državni mejnik. Zato z veseljem prinašamo ta potopis, tega 'vodiča' po slovenskem Korošanu. Morda koga vendarle izpodbudi, da ob prvi priliki seže po popotni palici in jo mahne v Korošan.

Tri ceste vodijo čez Karavanke na Koroško: Čez Korensko sedlo (1071 m), čez Ljubelj (1366 m) in čez Jezerski vrh (1218 m). V dobi, ko še ni bilo železnic, so bili ti prehodi mnogo bolj važni nego so sedaj. Preko njih se je vršil živahen promet med severom in jugom. Še pred otvoritvijo karavanske železnice se je vršil čez Ljubelj precej živahen promet, v zimski dobi so zvozili preko Ljubelja mnogo zaklanih prašičev v Celovec.

1. Čez Ljubelj.

Cesta čez Ljubelj vodi naravnost v Celovec. Na severnem vznožju Ljubelja leži vas Podljubelj in pol ure odtod trg Borovlje. Borovlje so znane po svoji puškarski obrti. Še pred 50 leti so bile Borovlje popolnoma slovenske. S pomočjo nemškega otroškega vrta, nemške osnovne in meščanske šole so v zadnjih desetletjih Borovlje zelo ponemčili. Slovenskega otroka v teh zavodih umetno napravijo za Nemca. Podobno se godi po vsem Slovenskem Korošanu. Ponemčevalna šola je narodna smrt za Slovence na Koroškem.

Na levo in desno od ljubeljske ceste ležita dve gorski župniji: Slovenji Plajberk in Sele. Sele, ležeče na severnem vznožju Košute, so najbolj narodnozavedna slovenska župnija na Koroškem.

Eno uro od Borovelj ob Dravi leži župnija Kapla v Rožu. Rož je dolina reke Drave ob vznožju Karavank od Rožeka pa do približno izliva pritoka Bele v Dravo. Mogočni Obir (2141 m) stoji na meji med Rožem in Podjuno. Železniška postaja za Kaplo je Svetnavas. Od Borovelj do Svetnevasi vozi lokalna železnica. Pri Svetnivasu pod Humperškim gradom vodita dva mostova čez Dravo, lesen cestni in železniški železen. Oba mostova so Nemci za bojev za Koroško spomladi 1919 pokvarili, da bi Jugoslovonom zabranili prehod čez Dravo.

Od Drave se vzpenjata cesta in železnica precej strmo kvišku in vodita mimo Žihpolj (s slavno romarsko cerkvijo) in mimo Vetrinja v Celovec. Če se z brodom prepelješ pod Žihpoljami čez Dravo, prideš tudi peš v dveh urah iz Borovelj v Celovec.

Celovec je glavno mesto Koroške, a ne leži v središču, marveč v jugovzhodnem delu dežele. Prvočno je bil deželno glavno mesto Št. Vid ob Glini — od Slovencev imenovan tudi nemški Št. Vid —, ki leži 15 km severno od Celovca. — Celovec leži v središču Slovenskega Korošana. Od vseh strani se naseljujejo v Celovec slovenski priseljenci. Seveda se vsi sproti ponemčijo, njihovi otroci so že trdi Nemci. Kajti dasi živi v Celovcu in predmestjih mnogo tisoč Slovencev, ni v Celovcu niti ene slovenske ljudske šole. Vse te šole so popolnoma nemške in otrok slovenskih staršev ne sliši v njih niti ene slovenske besede.

Celovec ima s predmestji 40.000 prebivavcev. Je jako lepo mesto. Mnoge ceste se odlikujejo po lepih nasadih. Glavni trg v Celovcu je Novi trg z mogočnim kamenitim zmajem, nad katerim vihti velikani gorjaca. 91 metrov visoki stolp župnijske cerkve sv. Ilja ima v višini 47 metrov razgledni hodnik, s katerega se nudi lep razgled po mestu in okolici. Do l. 1919 so se tiskale v Celovcu knjige Družbe sv. Mohorja, ki so v mnogih milijonih šle med slovenski narod.

Eno uro zahodno od Celovca leži največje in najbolj obiskano koroško jezero: Vrbsko jezero. Mesto je zvezano z jezerom po prekopu Lend in z električno železnico. Poleg tega vozi ob severnem bregu jezera železnica iz Beljaka v Celovec in dalje v Maribor. Jezero je dolgo 17 km. Po jezeru vozijo parniki. Najimenitnejša lelovišča so: Vrba, Poreče, Kriva Vrba. Ob južnem bregu leži župnija Otok s staro romarsko cerkvijo.

Še danes leži Vrbsko jezero v slovenskem ozemlju. Okolica jezera, zlasti severno obrežje, se sicer hitro ponemčuje, vendar še danes po vsej, tudi severni okolici jezera znajo ljudje-domačini slovensko, torej so

Slovenci. Ta sklep seveda ne velja splošno, a na Koroškem velja; kajti Nemci na Koroškem ne znajo slovensko.

Dve uri hoda severno od Celovca na Gosposvetškem polju leži Gospasveča.

Gospasveča! Tu na Gosposvetškem polju so ustoličevali Slovenci svoje vojvode, ko so bili še svobodni. Tu so jih ustoličevali tudi še pozneje, ko so prišli pod nemško nadoblast. Tudi vojvode tujega, nemškega rodu so ustoličevali izključno v slovenskem jeziku. V krščanski dobi je po ustoličenju opravil škof v gosposvetški cerkvi službo božjo in mazilil novega vojvodo. Popoldne pa je novoustoličeni vojvoda z vojvodskega prestola, ki je oddaljen 20 minut od Gospesvete, prvič vršil vladarsko oblast.

Sedanja cerkev v Gospesveti je bila zgrajena v 15. stoletju. Prvo cerkev v Gospesveti, odkar so Slovenci zasedli te kraje, pa je pozidal škof sv. Modest. Bilo je to okrog l. 753. Malo prej so Slovenci prišli pod nemško (bavarsko) nadoblast. Modesta je poslal v Korotan sv. Virgil, nadškof v Solnogradu. Sv. Modest je umrl v Gospesveti okrog l. 765 in je pokopan v gosposvetški cerkvi.

Sedanja gosposvetška cerkev je mogočna zgradba z dvema stolpoma. V enem stolpu visi sam velikanski zvon, težek 66 metrskih centov. Bil je ulit v Celovcu l. 1687. Že blizu en četrt tisočletja poje slavo gosposvetški Kraljici.

Še pred desetimi leti je bila v Gospesveti vsako nedeljo slovenska pridiga. Gospasveča napravlja danes že popolnoma nemški vtis, vendar živi po vaseh okrog Gospesvete še mnogo Slovencev. Slovenstvo na Gosposvetškem polju umira, a še ni umrlo.

Ne daleč od Gospesvete pod Št. Helensko goro (1058 m) je stalo rimsko mesto Virunum. V dobi preseljevanja narodov je bilo mesto pokončano. Na Št. Helenski gori je nekdanji poganski tempelj, danes stoji gori cerkev sv. Helene. Cerkev je podružnica župnije Oľmanje, ki se razprostira po južnem pobočju in ob južnem vznožju Št. Helenske gore.

Št. Helenska gora je naraven mejnik med nemško in slovensko Koroško. Na severni strani gore, pol ure pod vrhom, stoji znamenje, imenovano »Slovenji križ« — »das Windische Kreuz«. Dokaz, da Nemci, bivajoči severno od Št. Helenske gore, smatrajo zemljo južno od te gore za slovensko zemljo in prebivavce te zemlje za Slovence. V zadnjih desetletjih se tudi zemlja južno od Št. Helenske gore brzo ponemčuje in oľmanjska župnija je že na polovico ponemčena. Nekaj let sem je tudi v cerkvi v Oľmanjah vse nemško, odkar je župnijo zasedel nemški duhovnik. Kljub vsemu temu še danes moremo smatrati goro Sv. Helene za mejnik med Nemškim in Slovenskim Korotanom.

2. Skozi Karavanke.

Odkar so zgradili železnico Dunaj—Trst, je cesta čez Ljubelj postala prazna. Vršil se je po njej samo še lokalni promet med Kranjsko in Koroško. A ko je l. 1870 stekla gorenjska železnica in posebno še z otvoritvijo karavanske železnice l. 1906 je ponehal tudi ta krajevni promet čez Ljubelj.

Kdo bo danes še hodil ali prevažal blago čez Ljubelj, ko so 20 km zahodno od tega prelaza prevrtali Karavanke in z 8 km dolgim predorom zvezali dolino Save z dolino reke Drave?

Prva postaja, če se pripelješ z Jesenic na Koroško, je Podrožica v šentjakovski župniji. Št. Jakob je narodno zavedna slovenska župnija in občina v Rožu. Ondesnji Slovenci so dolgo bili žilav boj z nemštvom, ki je baš tu čez hotelo zgraditi svoj most do Adrije. Imeni župnika Ražuna in župana Kobentarja sta neločljivo zvezani s tem bojem. Zoper ponemčevalno »utrakvistično« šolo, ki v bistvu ni bila dvojezična marveč nemška šola, so Slovenci v Št. Jakobu zgradili mogočno »Narodno šolo«. Odkar pa se od nesrečnega plebiscita (10. oktobra 1920) koroško slovenstvo zopet utaplja v nemškem življu, je Narodna šola, sad dolgoletnih slovenskih žrtev in naporov, zopet zaprta.

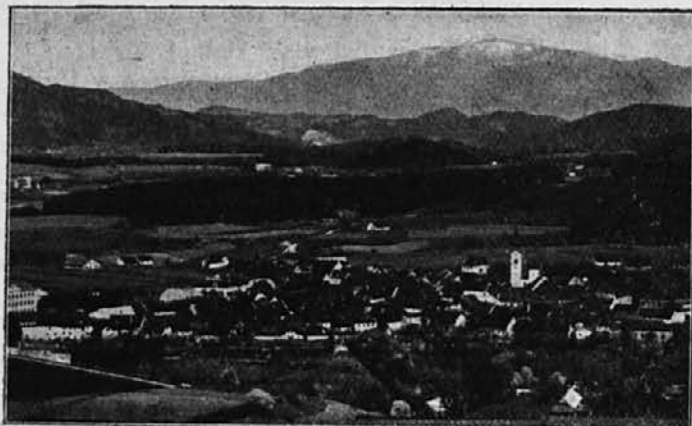
Na Lešah v šentjakovski župniji je bil rojen slovenski slovničar Anton Janežič.

V Podrožici se železnica cepi na levo in desno. Na levo vozi mimo Baškega jezera v Beljak. Baško jezero ima velikost Blejskega jezera, kateremu je slično tudi po tem, da je v sredi jezera otok. Baško jezero leži popolnoma v slovenskem ozemlju, na prehodu med Rožem in Ziljsko dolino. Okrog jezera se govori jako lepo in blagoglasno slovensko narečje. Nekateri smatrajo to narečje za najlepše koroško slovensko narečje. Kako neresnična je trditev, ki jo Nemci širijo v poslednjem času z vedno večjo trdovratnostjo in ki sem jo v zadnjem času zopet čital v graški »Tagespost« od 5. avgusta 1928 izpod peresa publicista Bernarda Scheichelbauerja (ki seveda sploh ne zna slovensko), trditev namreč, da se koroško slovensko narečje tako bistveno razlikuje od kranjskega narečja, da je »zaradi privzema nemških izposojenk postalo nerazumljivo za ušesa onkraj obmejnih gor na Kranjskem.« Rožani in Gorenjci se tako dobro razumejo med seboj, da bi bili Nemci lahko veseli, če bi se pripadniki raznih nemških narečij samo polovico tako dobro razumeli med seboj!

Na desno vozi železnica iz Podrožice skozi slovenski Rož mimo Podgorij (z lepo Marijino romarsko cerkvijo), Svec (doma slavni Einspielerjev), Bistrice

Smohor v Ziljski dolini. V ozadju Dobrač.

Velikovec.

(kjer je tovarna za žico), Št. Janža mimo Svetnevasi in dalje v Celovec. To je najkrajša proga, po kateri se vozijo romarji s Kranjskega v Gosposveto.

3. Čez Koren in Trbiž.

Iz Kranjske gore vodi pot čez 1071 metrov visoko korenško sedlo v dolino reke Zile in v Beljak. Tudi ta pot vodi po slovenski zemlji. Na severnem vznožju prelaza leži slovenska župnija Št. Lenart pri Sedmih študencih, vzhodno od te župnije pa narodno zavedna slovenska župnija Brnca. Obe župniji segata od vrha Karavank pa do vznožja Dobrača onkraj reke Zile. Brnca leži v veliki slovenski občini Bekštanj, ki obsega tri župnije: Brnco, Štebenj in Loče.

Pol ure pred Beljakom leže Beljaške toplice, kjer je že naš Alešovec svoj čas kot študent sredi med imenitno gospodo prav po grofovsko in popolnoma brezplačno obedoval.

Beljaku nasproti ob desnem bregu Zile leži slovenska župnija in občina Marija na Zili, kjer je do l. 1919 pastiral naš pisatelj Ksaver Meško. Germanstvo si z vso brezobzirnostjo in nasilnostjo prizadeva, da bi lepo župnijo, ki se razprostira med Baškim jezerom in Beljakom, čimprej potujčilo.

Beljak šteje okrog 25.000 prebivavcev. Ob Alešovčevem času (okrog l. 1860) jih je štel komaj dobrih 3.000. Prebivavstvo se je torej od tedaj skoro podesejtorilo. To so storile železnice. Beljak ni namreč najvažnejše križišče železnic samo na Koroškem, marveč v vzhodno-alpskih deželah sploh.

Beljak leži ob robu slovenskega ozemlja, vsekakor še v slovenskem ozemlju. Z nemško Koroško je zvezan Beljak samo po ozkih dolinah, medtem ko mesto leži odprto proti slovenskemu ozemlju. Mnogo Slovencev iz beljaške okolice, iz Zg. Roža in iz Ziljske doline se naseljuje v Beljak. Mnogo tisoč Slovencev živi v Beljaku, a njihov jezik se v javnosti nihi najmanj ne upošteva. Beljak napravlja videz popolnoma nemškega mesta. Vse šole in vse cerkve so popolnoma nemške. V nobeni šoli otrok slovenskih staršev ne sliši nihi ene slovenske besede, v nobeni cerkvi Slovenec ne sliši slovenske pridige. V drugačnih razmerah bi bil Beljak najmanj na polovico slovensko mesto, da. Slovenci bi bili kmalu v večini, v sedanjih razmerah pa se vsi sproti ponemčijo.

Iz Beljaka vozi železnica mimo in preko slovenskih župnij: Skočidol, Domačale, Štrmec, Lipa, Dvor,

Kostanje proti Vrbskemu jezeru in dalje v Celovec in v Gosposveto.

Tudi od Beljaka proti zahodu se razprostira še slovenska zemlja. To sta dve dolini: Ziljska in Kanalska dolina. Kanalska dolina je primeroma majhna in je nekak podaljšek zgornje savske doline. Pomembna je Kanalska dolina kot »kanal«, kot prehod med Avstrijo in Italijo. Posebno znana med Slovenci je radi slovite božje poti Sv. Višarij. V Kanalski dolini leži Rabeljsko jezero, ki ga opeva v lepi baladi pesnik Gregorčič.

Dobro znano je kanalsko mesto Trbiž, navadno izstopna postaja višarskih romarjev. Še bliže nego s Trbiža pa je na Sv. Višarje s slovenske župnijske vasi Žabnice. — Če se z železnico pelješ z Jesenic na Trbiž, se moreš odhod skozi Kanalsko dolino peljati dalje v Italijo ali pa v severo-vzhodni smeri na Beljak. Sredi pota med Trbižem in Beljakom, v Podkloštru lahko izstopiš in se pelješ po slovenski Ziljski dolini proti Šmohorju. Zadnja slovenska občina in župnija v Ziljski dolini je Brdo, dom zaslužnega koroškega bojavnika za narodno svobodo korofanskih Slovencev Franceta Grafenauerja. Zahodno od Beljaka in severno od spodnje Ziljske doline se razprostira mogočni Dobráč (2167 m), najlepša razgledna gora na Koroškem, narodni mejnik med nemško in slovensko zemljo.

4. Čez Jezerski vrh in čez Dravograd.

Iz Kranja na Gorenjskem vodi lepa cesta skozi Kokriško in Jezersko dolino čez Jezerski vrh na Koroško. Kakor na ljubeljski cesti se je vršil tudi preko Jezerskega vrha pred otvoritvijo železnic živahen promet. Pred svetovno vojno so zgradili preko Jezerskega vrha — predvsem v vojaške namene — krasno novo cesto. Zdaj poteka preko Jezerskega vrha državna meja in cesta sameva. Cesta vodi po dolini Bele v Železno Kaplo.

Železna Kapla je stara naselbina, ležeča popolnoma med gorami. Kapla — kakor jo ljudstvo na kratko imenuje — je nemškufarski trg, to se pravi, pretežna večina tržanov je slovenskega pokolenja, a so — zopet predvsem po vplivu ponemčevalne šole — povečini nemškega mišljenja, se imajo za Nemce in tudi rajši nemško govore nego slovensko. Vendar domačini vsi znajo slovensko. Nemštvo se, kakor po vsem Sloven-

Döberlvas v Podjuni.

skem Korošanu, umetno goji in vzdržuje. Nemško je »nobel«, slovensko »paversko« in manjvredno.

Vsa gorska okolica Železne Kaple pa je trdno slovenska. Večina ljudi sploh ne zna nemško. Železno Kaplo obdaja od vseh strani velika občina Bela. V tej občini je bilo oddanih pri ljudskem glasovanju 10. oktobra 1920 za Jugoslavijo nad 1000 glasov, a za Avstrijo niti 300. Da ponemčijo tudi to trdno slovensko prebivalstvo, so ustanovili v zadnjem času tudi po najoddaljenejših gorskih grapah ponemčevalne šole.

Iz Železne Kaple do Sinčevasi vozi ozkolirna železnica. Na Reberci, prva postaja od Železne Kaple, je tovarna za papir. Pri Miklavcu se dolina odpre, začne se Podjuna. Podjuna, to je široko polje med Karavankami in Svinjo planino. Drava deli Podjuno v dve polovici. Glavno mesto Podjune je Velikovec. Leži na višini na levem bregu Drave, eno uro hoda oddaljeno od postaje Sinčavas.

Drugo mesto Podjune je Pliberk, ki je za polovico manjši od Velikovca. Pliberk je zdaj prva postaja v Avstriji, če se pripelješ s Štajerskega preko Dravograda in Mežiške doline na Koroško. Mežiška dolina je majhen košček Koroške, ki je pripadel Jugoslaviji. Pliberk je, podobno kakor Železna Kapla, mesto s prebivalstvom, ki je z malo izjemami slovenskega pokolenja, a povečini nemškega mišljenja. Vsi Pliberčani domačini znajo slovensko. Tudi Pliberk je obdan od slovenske okolice, in sicer od narodno zavedne slovenske okolice. Tu je občina Blato, v kateri je bilo ob glasovanju oddanih 650 glasov za Jugoslavijo in samo 115 za Avstrijo.

Kraljica Podjune je Peca (2114 m). V njej spi kralj Matjaž s svojo vojsko. Ob vznožju Pece leže občine: Libuče, Bistrica—Šmihel in Globasnica. Podjuna v ožjem pomenu je pokrajina južno od Drave, med Dravo in Karavankami, med Žvabekom in Galicijo. V središču te Podjune leži Doberlavas. Nemško se imenuje Doberlavas Eberndorf. Nekoč je prišel šolski nadzornik v šolo v Doberlovas. Razlagal je otrokom: Eberndorf pride od »Eber« — merjasec. To je staro nemško ime, izvirajoče še iz onih časov, ko so še divji merjasci živeli v teh krajih. — Toda mož se je zmotil. Doberlavasi so dali Slovenci ime in Nemci so povzeli svoj »Eberndorf« od Slovencev. V starih zemljevidih je

Dravska dolina (Podjuna) pri Velikovcu. V ozadju Obir.

označena Doberlavas kot »Doberndorf«. Iz tega je nastalo: Oberndorf in še pozneje: Eberndorf. Slovenski izraz pa prihaja od besede »dobrava«. Še danes se imenuje razsežni borov gozd, ki se razprostira ob železniški progi od okolice Pliberka gori do Sinčevasi: Dóbrava.

Eno uro zahodno od Doberlavasi leži ljubko Klopinsko jezero. Je za polovico manjše od Baškega.

Od Sinčevasi sta še dve postaji do Celovca: Tinje (z mogočnim prošlijskim poslopjem) in Grabštanj. Grabštanj, dve uri hoda oddaljen od Celovca, leži v rodovitni Celovski ravnini. Ta ravnina sega gori do Št. Helenke ali Magdalenske gore. Na tej ravnini se razprostirajo slovenske župnije: Grabštanj, Št. Peter, Zrellec, Št. Jakob, Pokrče, Št. Tomaž, Timenica, Št. Lipš, Otmanje. Vse te župnije so v zadnjih desetih letih povečini dobile nemške duhovnike, nevesče slovenskega jezika, ki so izrinili iz cerkve slovenski jezik in ga nadomestili z nemščino. Isto so storili pri veronauku v šoli. Zato se zdaj vsa ta lepa ravnina s podvojeno hitrostjo ponemčuje.

Med Vrbskim jezerom in Celovsko ravnino ter med Dravo (Rožem) se razprostira pogorje Satnica (900 m). Na južnem pobočju tega hribovja, nad Rožem, se raztezajo župnije: Golšóva, Žihpolje, Kotmaravas, Bilčovs in Št. Ilj. Vrh hribovja nad Grabštanjem sta župniji Medgorje in Radiše, ob severnem vznožju pa Podkrnos. Med Satnico in Vrbskim jezerom v dolini leže župnije Hodiše (s Hodiškim jezerom), Škofiče in Logavas.

Dočim železnica, ki vozi iz Dravograda na Celovec, vozi večidel južno od Drave in prestopi Dravo šele pri Tinjah, pelje cesta iz Dravograda na Celovec ves čas severno od Drave. Cesta vodi mimo Labuda, Gorenč, Rude, Št. Petra na Velikovec in dalje na Celovec. Pod Svinjo planino na južnem vznožju leže župnije: Gebinj, Grebinjski klošter, Vobre, Št. Štefan, Smarjeta, Št. Jur. Na južnem pobočju Svinje planine pa se razprostirajo slovenske župnije: Krčanje, Kneža, Djekše.

Mogočna Svinja planina (2081 m), ki se dviguje severno od Velikovca, je naraven mejnik med nemško in slovensko zemljo na Koroškem. Tu do vrh Svinje planine je segala l. 1920 glasovalna cona. —

Gospasveťa, po železnici od Ljubljane, Celja in Maribora skoro enako oddaljena, naj bi bila pogosto cilj našega romanja. Pa naj bi Gospasveťa izprosila, da bi zavladala pravica in bi naš narod, ki je tako majhen, pa še ta tako razkosan, bil spet eno.

Planinska koča na Obirju s pogledom na Savinjske planine.

NOVE KNJIGE.

Dijaški koledar 1928/29. Izdala Slovenska dijaška zveza, založila Nova založba v Ljubljani. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Cena (v platno vezanega!) koledarja samo 10 Din. Lanski prvi dijaški koledar nas je veselo iznenadil. Letošnji le potrjuje upanje, da se dijaštvo smotreno in polno vzorov giblje, raste. Koledar ima toliko zanimivih člankov — so kakor utripi mladih src — da je kar veselje. Za vse in o vsem govori; akademikom in dijakom, fantom in dekletom, o religioznosti, o socialnosti, o obleki, o kulturi telesa, o občestvenosti in osebnosti. Ima vsa navodila za one, ki prihajajo prvič na univerzo, ima vsebino vseh predavanj na naši univerzi. Razen tega toliko pregledov o naši državi in o Evropi sploh, o merah in nazadnje še 13 strani matematičnih in geometričnih formul, ki so opora spominu in pri nalogah prištedenje časa. Pa še za beležke je mnogo praznih listov. Je to res koledar, ki je pogal dijaštva samega in je zanj. Prepričani pa smo, da ga bo vesel tudi vsak drugi, kdor se količkaj zanima za dijaštvo — in kdo bi se ne? — Cena pa je za to lepo, povsem v platno vezano knjižico kar za čuda nizka: 10 Din. Dobiva se pri založnici **Novi založbi v Ljubljani.**

Slovenska religiozna lirika. Izbral in uredil France Vodnik. 1928. Izdal in založil konsorcij Križa. Natisnili J. Blasnika nasl. v Ljubljani.

Lepa knjiga po zunanem (glavo narisal prof. G. P.), potrebna knjiga za naš čas, po vsebini globoka, tuintam nekoliko težka — toda skoz in skoz zares — p e s e m. Zbiratelj France Vodnik je imel težko delo in je imel srečo in veliko razsodnost, da je zbral od prvih časov do danes iz našega pesniškega zaklada baš te. Sam v uvodu (le žal, da je ta tehten uvod pisan tako skrolovičeno, kot bi se zbiratelj nalašč trudil, da je težko umeven, učenjaški in zato povprečnemu človeku prav goťovo nepristopen) razodeva, katere smernice so ga vodile. Ta uvod je neke vrste zagovor, nekakšen tolmač pravičnega gledanja, kak je pristni duh slovenstva, kaka je enovitost slovenske kulture. Je tako zgoščen, da bi zaslužil posebno širšo razlago, ki bi marsikomu mnogokaj razodela, česar v sodobnem prizadevanju ne ume.

Že zgoraj sem omenil, da je knjiga z a r e s p e s e m skozi in skozi. To zbirko boš bral še in še, bral sedaj v začetku, pa na koncu — kjer odpreš, je užitek. — V knjigi je zastopanih 23 pesnikov in nekaj narodnih in nepodpisanih pesmi. F. S. F.

Josip Novak: Šmarna gora. V Ljubljani, 1928. Založila cerkev Matere božje na Smarni gori. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. — Čudno je — pa je tako: o tem, kar imamo tik pred nosom, često najmanj vemo. Da je mnogo Ljubljančanov, ki še niso bili nikoli na Šmarni gori, bi se zdelo res kar neverjetno. Da pa tisti, ki radi zahajamo na to lepo goro, ne vemo na splošno o gori in božji poti tudi nič, je bolj žalostno — pa razlagljivo. Saj nima vsak časa, da bi preteknil stare arhive, da bi brskal po časopisih in zgodovinah za drobtinami o Šmarni gori. Zato zasluži vso našo hvaležnost in priznanje J. Novak, ki se je lotil takega dela in nam spisal knjižico (ima 147 strani) Šmarna gora. Knjiga je razdeljena na sedem poglavij. Prvo poglavje je opis gore in njene okolice. Drugo govori o gori kot izlelišču za turiste. Tretje se bavi z zgodovino, četrt s stavbo cerkve, peto s šmarnogorsko

božjo potjo, šesto našteva duhovnike, ki so tamkaj paširovali, zadnje opiše še posestva. To bi bilo jedro vsebine. Vsako poglavje zase je zelo zanimivo, res zgodovinsko strokovno obdelano, oprto na vire, ki so vsi pod črto navedeni. Knjiga je opremljena s slikami, je liskana na lepem papirju — in zelo poceni. Stane samo 14 Din. Edino, česar pogrešamo v knjigi, je: naj bi imelo vsako poglavje svoj vsebinski naslov (ne gole številke), tudi podnaslovi v poglavjih bi vsebino razčlenili in jo napravili še bolj razvidno; nazadnje pa bi moralo biti kazalo. R. C.

Ant. Adamič: Znanci. Črtice. Izdal in založil avtor. V Ljubljani, 1928. — To so res znanci; nič tujega, nič nenavadnega. Črtice o njih so resnične, žive, vsak dan jih doživljamo, vsak dan se srečavamo s temi znanci. Avtor jih riše z mirno, večšo roko; jezik je naveden, tekoč, tak, kakršnega govorimo z znanci. Mirno prebereš knjigo in si zadovoljen z njo. Nekatere črtice, kakor: »Sovražnik«, »Hleb«, »Oče in sinovi« te zade-nejo v živo. Vse pa prekaša »Z o b o v i e«, ki je mogočna zgradba svoje vrste. Druge, kakor: »Pohujšanje«, »Kadelje«, »Lačni in siti«, »Kresni večer« itd. pa odbijajo; preveč so žurnalistične, sem in tja spolzke in robate. Žal, da so vmes. Zaradi teh knjiga ni to, kar bi lahko bila. Za mladino celo ne. Km.

France Bevk: Vihar. Ribiška zgodba. Književna družina »Luč«. Trst, 1928.

»V listih sivih časih, ki so daleč za vodami in daleko za gorami, ko ni še pihal vlak nad našim bregom in ljudje še niso vpregli hudiča, da jim dela dim in nosi ladje, je živel pri nas ribič, ki mu je bilo ime Mikola; njegova mlada žena se je imenovala Juca, sin pa Mikolče...« — »Tako so začeli zgodbo ribiči v zimskih dneh burje in viharja...« in tako jo začena tudi Bevk. Na 149 straneh govori o zgodbi ribičev z ribiškega brega od Devina do Trsta. Kakršen je naslov, taka je tudi vsebina: en sam vihar. Vihar morja, vihar ljudi, ljubezen mladih, strasti starih do mladih, mladih do starih. Demon je Tonin, mlad ribič, ki ubije Mikolo, ker ima Tonin rad njegovo ženo; Mikolče maščuje očeta in ubije Tonina. Oba sta ubijavca v silobranu in na morju. Mikolča obsodijo ribiči; na morje mora; nikoli več se ne povrne. Doma joka mlada žena Mara za njim. Vihar! — Vmes so popisani običaji ribičev pri ribjem lovu, pri gostiji, pogrebščini; navedeni njih svojski izrazi in ob koncu knjige razloženi. Vsebina je jedrno pisana in vleče; konec ne zadovolji. Kakor pre-trga blisk težo oblakov, zahrešči in razpade

Prof. Maks Prezelj: **Mladi kemik.** Založila Jugoslovanska knjigarna. V Ljubljani, 1928.

Čedalje več takih knjig dobivamo. Je prav. Leta 1925 je izdala Mohorjeva »P o l j u d n o k e m i j o« (Pengov-Ratajec) v Mohorjevi knjižnici, ker že tudi poljedelstvo ne more biti samo sad ustnega izročila in starih skušenj, marveč mora vsak kmetovavec razumno razsojati: Zakaj tako, čemu to gnojilo in ne drugo itd. Knjiga »M l a d i k e m i k« pa je bolj namenjena dijaštvu. Vsebuje: »kratek uvod v anorganski del kemije s številnimi poskusi in navodilo za analizo enostavnejših anorganskih spojin« in obsega tako dva dela. Priročna knjižica je v prvi vrsti namenjena srednješolskemu dijaku, v katerem hoče vzbuditi smisel za praktično raziskovanje. Brez dolgovazne razlage ga v vsakem poglavju povede koj v delo in mu nudi čim več priložnosti, da dijak sam dela, opazuje in sklepa. Z »Mladim kemikom« se ne bo

ukvarjal le srednješolec, marveč bo koristil tudi gojen-
cem meščanskih in raznih gospodarskih in strokovnih
šol, saj je kemija podlaga vseh tehničnih prirodopisnih
ved in ji je po novem učnem načrtu odkazano več ur
ko časih. Knjigo je v prikupljivi slovenščini spisal znani
strokovnjak profesor Maks Prezelj, risbe pa je izvršil
prof. Koželj.

Km.

Paul Keller: Glasba in ljubezen. Iz nemščine
prevedel dr. Anton Kacin. Izdala in založila Katoliška
knjigarna v Gorici, 1928. — Paul Keller je znan tudi
Slovenec; že več njegovih krajših in daljših spisov
smo brali v našem jeziku. Paul Keller je oni nemški
pisatelj, o katerem pravi Herman Bahr, da »ga prište-
vamo k onemu pičlemu krdelcu za to dobo tako redkih
pisateljev, ki znajo še pripovedovati...« Kellerja be-
rejo vsepovsod, duhovit, živ in resničen je v svojih
delih. Prav je, da smo dobili pričujočo njegovo knjižico
tudi v slovenskem jeziku. Prinaša duhovito novelo o
kvarletu v majhnem nemškem mestu. Posebno pevci se
bodo ob tem nežnem humorju iz srca nasmejali, pa tudi
uživali umetniško lepoto te zgodbe. To je eno. Drugo
pa je —, da bi to Kellerjevo delo uživali še vse dru-
gače, če bi bilo prevedeno v tako slovenščino, ki bi
bila zares slovenska. Žal pa kar mrgoli takih debelih
napak, da jih je nemogoče prezreti, ker udarijo človeka
kakor s pestjo po licu. Za primer nekaj najhujših: je
cepidlačil (str. 3); saj, namesto vsaj; je mladega moža
resno vzal (str. 5); danes se velja potruditi (str. 6); je
začel predigravati (str. 19); so obljubili breme udarcev
(str. 21); slaninasti trebuh (dvakrat! str. 24); bo stal pred
ničem (str. 35); jaz stari deček (str. 51); srčna sreča
(str. 54); so sami sebe gotovi; mrzel znoj se je biseril (!)
na obrazu (str. 56); sta delala neugoden vtis (str. 57);
bil je začuden nad zasukom (!) stvari (str. 59); trkljajoč
se smeh se je v odgovor zakotalil (str. 68); sta si sedela
nasproti in se imenovala ti (tikala) (str. 70); tako lepo
glasbo sta ravnala (str. 75). In tako dalje... Ali ni škoda
Paula Kellerja — in slovenskega jezika, da je takole
izmrcvarjen? »Georges« je časih pisal članke z naslovom
»Mrcvarstvo«. A kar je v tej knjižici, zasluži naslov
»Nadmrcvarstvo in pol«. G. prevajatelj bi bil ven-
dar pogledal kako slovnico ali pomislil vsaj za hip, kako
govorimo! Kar je napisal, je nemška slovenščina. — Že
večkrat smo katero zapisali o prevodih; naj ponovimo:
suženjsko prevajanje, tvorba spakedrank po tujih je-
zikih je hudo zlo za naš jezik, in bi bilo bolje, da bi taki
prevodi nikdar ne zagledali belega dne. Kdor prevaja,
naj ne prelaga besedo za besedo, marveč naj pre-
lije, prepesni. To pa ni šala in ni rokodelstvo —
to je že umetnost!

Dr.

Dr. Josip Jeraj: Socialno vprašanje. Maribor,
1928. Tisk in zaloga tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

Socialen, nesocialen, profisocialen — ti pojmi gredo
danes skozi svet, časih pravilni, še večkrat neumevani
in sebično izkrivljeni. Resnica je, da je nujnost, pre-
snovati medsebojne odnose, je pereča dolž-
nost izobraženca in preprostega delavca, da se z vso
resnobo poglubi v socialno vprašanje. Imamo že dokaj
knjig, ki to obravnavajo. Dr. Jeraj je dodal še eno; dasi
ni povsem poljudna, jo bo vendar vsak, ki se je količkaj
bavil s tem vprašanjem, s pridom studiral. Pisatelj ob-
razil najprej pojem socialnega vprašanja, nato obrav-
nava njegovo zgodovino, potem pa govori o stanovih:
o delavcu, o obrtniku, o kmetu, na koncu pa se do-
takne še stanovanjske bede in dobrotelčnosti. Knjiga
je važna in jo toplo priporočamo.

POMENKI Z NAJMLAJŠIMI.

Bogojančar: Na meji.

Prišlo je vame doživetje
nove zemlje, vse dobre —
sinilo je vame videnje
novih dni...
In hrepenenje je vzcvetelo...

Pet let
sem čakal zvezd in jader belih —
(o, sijanje dni ovenelih!)

Danes
zvezd še ni in brzih jader,
upanje je ovenelo,
zagrnil me je slap noči...

Bridko trpim razkol srcá —
Mladost bo moja kakor zarja krvavela.

Izmed poslanih treh pesmi je ta najboljša. Mar pesem
ni lepa? Je, boljša je kakor marsikatera, ki jo dandanes
nafisnejo celo leposlovni listi. Ali ni v lepih, pesniških
podobah preprosto, pa resničnostno izraženo ono ne-
znano in neutešeno pričakovanje nečesa daljnega in
dobrega kakor se javlja v prebujeni mladosti? Pristni
znak zdrave duševne pomladi, v pesem preli! In tisto
sladko-žalostno zavest, da se to pričakovanje ni
in se ne bo izpolnilo, izpojeta poslednja dva verza
v lepi sliki: moja mladost je ranjena, celo v spominu
mi ostane ranjena kot zarja, ki je krvavela.

Pa kaj mi torej na pesmi ni všeč? Zdi se mi še
premalo močna. Rad bi, da bi pesnik še veliko
bolj podčrtal tisto neizmerno bridkost sladkega raz-
očaranja, da bi moral vsakdo reči: »Vidiš, tako je živ-
ljenje! Je tako!« Potem bi nas pesem zares zgrabila
in bi nam bila razodetje, kar prava pesem mora biti.
Torej nekakega razširjenja pesmi in zgolj osebnošnega
čustvovanja v splošno človeško bi želel. Umetnost je
namreč socialna — kakor vsaka druga stvar — in zato
morajo imeti umetnine obče človeški pomen.
Sicer nikakor ni potrebno in tudi mogoče ni, da bi
pesnik jemal motive le iz obče človeškega doživljanja,
s tem bi namreč izločil najvažnejšo pesniško tvorbo
silo: pesem se mora namreč roditi v srcu. A pravi
pesnik, ki svoje poslanstvo med narodom razume, mora
svoja najgloblja osebnošna čustvovanja in doživljanja
posplošiti in jim s tem dati socialni pomen. Taki pesniki
in umetniki sploh so bili in so kažipoti svojemu narodu
in človeštvu.

Zato bi se mi tudi gornja pesem zdela vse dru-
gačna in neskončno lepša, če bi bila premaknjena iz
preveč slučajno osebnega doživetja v splošno veljavno
občo resničnost. Pa to ni edini razlog, da sem vzel
prav to pesem v pretres. Pesem ima na nekaterih me-
stih lepo dikcijo (»sinilo je vame videnje novih dni«,
»zagrnil me je slap noči« — ta dva verza nekaj po-
vestal). Zato tembolj moli nerodno izražanje na dveh
mestih: »Prišlo je vame doživetje nove zemlje« in
»Bridko trpim razkol srcá.« Fin jezikovni sluh ne bi
užival pri teh verzih.

Naj to ne bo kritika, ampak mladim zgled, kaj naj
bi pesem pravzaprav bila, in bodrilo za lastno šolanje!
— Drugi tvoji pesmi sta slabši. »Iščem Te« je vsebinsko
revna, ponavlja do konca misel prvega verza v obi-
čajnem, danes že — mislim, da smem reči — tradicio-
nalno modernem slogu. Premalo izvirnega je v njej. Iz

»Mladosti«, ki je kot pišeš že starejša, vidim, da se razvijaš:

Večno hrepenenje in borba,
nihče tvojega cvetja
ne pozna — ali boš, mladost,
večno moja skrivnost?

Danes si boljši. Kar sem ti že zapisal, naj drži! Če ostane tvoje srce vedno toplo in si prisvojiš še bolj tenek čut za ritmični slog in dikcijo, boš dozorel v literarnega delavca. Zdrav!

Zalejski: Pesništvo ne bo za te. Mlatiš staro in še to slabo. Vsebine ti nedostaja. N. pr. »Ob suši« pripoveduješ, da pivka prosi dežja in Stvarnik ga pošlje in konec. Ne vem, če je taka zgodba vredna pesniškega navdušenja. Rokopis dobiš izjemoma v uredništvu! (Veš, da se rokopisi ne vračajo!)

Muropoljka: Jesenski motiv.

Tja na gore se upira mi pogled. V tihe dole, kjer umira zadnji cvet.	Tja na gore bom zelenja šla iskāt. V dole širne šla bom tužna cvetja brāt.	V kito mile bom povila rožice, na gomile jih sadila zabljenje.
---	---	---

V drugih pesmih poješ podobno: pristrčna si, preprosta in naravna in povedati znaš neprisiljeno, z lahkoto. Izvirna pa nisi ne v motivih ne v izrazu. Da bi kdaj napisala kaj slovstveno pomembnega, se mi iz tega ne zdi verjetno, pač pa moreš postati dobrodošla sotrudnica društvenih glasil, ki prinašajo pesmi zaradi vzgojnih, verskih ali drugih vrednot, ne pa zaradi umetniških smotrov. Pošlji tja! Za take liste niso slabe te pesmi.

Ksander: Res, v žlahli ti je, namreč Murn Aleksandrovi! Izviren pa nisi. Pa lep tudi ne zmerom!

Ob grobu tvojem sedaj stojim,
sneg beli te pokriva;
mi duša hoče, da solzim, (!)
spomine mi srce odkriva.
Potoka ni, ga strl je mraz (!)

Bojim se, da s tvojo ljubezensko čustvenostjo splahni tudi tvoja pesem. Ako te srce sili, piši! Sicer ne!

P. M.: »Čemu činiš grenko?«

Nič, dekle, te ne gane moj solzeč pogled in srce med trnjem, tužen, veli cvet?	Dragim roko nehaš, meni veliš slovo, srcu si do groba zgubljeno oko.
---	---

Srce tretji, dekle,
opasna je igrača!
Čemu činiš grenko?
Stoj, ono se povrača!

Bojiš se, da bom sodil strogo? A dovolil boš, da povem odkritosrčno! Vidiš, nabrali par rim še ni dovolj za pesem. Pa tudi želja biti pesnik še ni pesniški dar. Bodi usmiljen sam s seboj in se ne muči! Nič ne de, če ne gre. Vsak ima svoje mesto v življenju. »Prisiljen stan...« saj veš! — Ker ti želim dobro, sem povedal naravnost. Zdrav!

Rado J.: Preveč pripoveduješ, nič ne poješ. Tudi motivi so že obrabljeni.

Že vem. V tvojih očeh je praprotno seme. (!)
Ko bi jaz tvoje oči dobil,
srečo življenja iz njih bi izpil,
ljubil bi te in končno — pustil. (»Hela.«)

Nerodno in preveč originalno. Beri, beri, da spoznaš, kaj je pesem!

Tihomir: Vzemimo kar prvo! »Moje življenje«:

Ko drugi iščejo zabave
si v alkoholu in drugod,
pa najdem jaz utehe prave
v kraljestvu gozda vsepovsod. lld.

Tak si tudi v drugih pesmih: razuma dovolj, srca premalo. V zunanjo pesniško obliko vklenjene misli so to, a niso iz srca izlite. Pa tudi premalo imaš čula za zares pesniško lepoto:

Spoznal sem deklo več kot eno, (!)
en sam je rožni bila cvet.
Ko pa zazrl sem v čašo njeno,
v njej spavalo je žužkov pet. (»Ljubicam.«)

Zelo neroden si tudi v dikciji:

Na dnu vodá,
ki tečejo iz vrbovja,
krtine fla
so s krajniki pritrjena. —

Ko prazno tu,
ko kras ves zgine brez sledu,
nebroj ledu
privabi deco k drsanju. (»Otok rož.«)

Tvoj zdrav razum, ki mi je všeč, ti bo že našel pravo življenjsko pot. Mislim pa, da pesnik ne boš.

Jod Gornik: Našim daljnim.

Rdeče je v daljnih gorah zagorelo,
mojo bolešno dušo je objelo
videnje sestre z belimi lasmi od cvečolih solza
iz daljnega donenja žalosti — —
Saj vem: Nekomu bolešno plačejo oči —
Pa jaz ne maram za judovske hčere — itd.

To bo le preveč velikopotezno. Je ti le za muziko beseda in celote, toda pozabljaš, da ima beseda poleg zvoka tudi svoj pomen in ga ohrani tudi v pesmi. Zato mora biti poezija tudi — zmiselna (tretji in četrti verz!). Poezija je muzikalna, a ni muzika, ker je zavoljo besede, svojega izraznega sredstva, tudi logična!

Lado J.: V poslednji številki sem hotel priporočiti le kitično pesem, pa se je v tiskarskem stroju zmaličila v krilično. Da te ne zapeljem na napačna pota, popravljam zdaj! Piši kitično, sodi pa le kitično!

Lojze: Ali znaš dobro odmevati ali pa je nekaj v tebi. Odločiti bi mogel, če bi znal, koliko si bral. —

Kovač Miha.

Silni ta kovač je Miha,
z mehomo iskre v zrak razpiha,
hrdo ti železo kuje,
konju čeveljčke obuje.

Ko se vranec naš razbosi,
brž kovača si naprosi?
»Podkuj mene, ti kovaček,
da ne bodem šepast spaček!«

Tudi v drugih pesmih kažeš zmisel za motive in razpoloženje:

Na okno rahel dež prši, ljubezen v mladem srcu spi kot seme v črni prsti.	Solze hité mi iz oči, ljubav mi v srcu mlada spi molčeča, oglušena.
---	---

Na okno rahel dež prši,
ljubezen v krsti beli spi
umrla zapuščena... (»Spomladi.«)

Znaš doživljati. Izražaš se pa čisto zelo okorno. Morda se tudi v prozi poskušaš? Skaži se še, potem bomo rekli lahko končno mnenje!

SLIKE IVANE KOBILCE.

Babičina skrinja. Preprost prizor: babice ni doma in starejša sestra pomerja mlajši, ki je še skoro otrok, lepo vezeno avbo stare matere. Mlajša sedi na starinskem stolu in si zapenja sklepanec. Vsa je zatopljena v to važno opravilo, dočim se starejša zadovoljno smehlja, ker se sestrici avba tako lepo poda. Poleg njih stoji odprta skrinja, vsa polna židanih ruč, avb in kar je še lepih in bogatih oblačil, ki gredo od roda do roda. Ob skrinjo je naslonjen velik rdeč dežnik, v kotu visi na steklo slikana svetniška podoba, na polici stoje majolike, kositrn krožnik, z nje pa visi staroverska leščerba, kakršnih je dandanes le še malo videti. Tudi širokokrajnih klobukov, kakršen je ta, naši očanci ne nosijo več. — Nasprotje med svežostjo obeh deklet, ki z nasmehom pomerjata stara oblačila, in resnobo ter čestitljivostjo teh, je dobro pogojeno. Sicer je morda skupina malce trdo postavljena, lik starejše v nečem skoro okoren — podobo pa le preveva duh domače, tople prisrčnosti in vedrine.

»Slovenija se klanja Ljubljani.« Veliki hrvatski mecen in slovanski prvobornik, biskup Strossmayer, je naročil Ivani Kobilčevi, naj za ljubljansko občinsko zbornico naslika alegorično podobo primerne vsebine. Spoznal je umetnico, ko je l. 1889 razstavila svoja dela v Zagrebu, zanimal pa se je zanjo posebno kesneje, ko je delala po naročilu nadškofa Stadlerja v Sarajevu razne cerkvene slike. — Umetnica je podala prizor, ko se Ljubljani (ki jo predstavlja dekle na prestolu) klanjajo zastopniki Slovenije in njenega naroda. Zato je oblekla tem osebam narodne noše, kakor jih nosijo po raznih krajih naše domovine, ženske v avbah, pečah in zavijačah. Vse, kar premore polje, vrt, gozd in reke, prinašajo v dar: jagnje, sadje in sočivje, povescmo preje, dolnjskega vina v majoliki, ribe s Posavja, v ozadju je senen voz in še dlje zastopniki stanov in poklicev: rudar z rovnico, duhovnik, zastopniki meščanstva, med njimi portret tedanjega župana Ivana Hribarja. Dva fanta nosita grba koroške in štajerske dežele, kranjski je prislonjen ob kameniti sedež. Na desni sedi Klio, boginja zgodovinopisja. — Slika visi v sejni dvorani na ljubljanskem rolovžu. Visoka je 1.50 m, široka pa 2.70 m. V podrobnostih je slika zelo posrečena, posamezne figure so prav imenitno podane (n. pr. dekle z jagnjetom, žena, ki nosi ribe, ali pa dekletce z majoliko), v celoti pa pogrešaš jasne zgradbe in skladnosti. Za velike in monumentalne kompozicije Kobilčin značaj, ki je bil usmerjen bolj na prisrčnost in žensko ljubeznivost, ni bil primeren. — Ivana Kobilca je za ljubljansko mestno občino naslikala tudi velik portret biskupa Strossmayerja.

Poletje. Mlado, gosposko oblečeno dekle sedi na klopci v vrtu in spleta kito iz cvetja, ki ga ji prinašajo otroci. Pred njo sedi na travi deček in ji nudi cvetko, malo dekletce stoji ob klopi in prebira rožice. Zadaj slone ob lesenem plotu še drugi dečaki. — Preko prizora je razlita svežina jasnih, svetlih barv, po travi se igrajo solnčni žarki in tvorijo bleščeče se lise v zelenilu tal. Skupina je zatopljena v svoje delo, pokojnost in zadovoljnost tvorita glavni izraz slike. — Umetnica jo je dovršila l. 1890 na Gorenjskem. Delala jo je dvoje počitnic, in sicer vse figure po modelih. Sama pripoveduje, da se je gnetlo vse polno otrok krog nje, ko je delala, pa so jo vsi kritizirali. Za to delo, ki je bilo

l. 1891 razstavljeno v Münchenu in v Parizu (poleg »Mamicice-kavopivke«), je dosegla Ivana Kobilčeva izredno priznanje: postala je član najuglednejšega francoskega umetniškega društva. — Slika danes visi v ljubljanski Narodni Galeriji.

Stari Bosanec z goslimi. V senci kraj plota sedi na domači preprogi star očaj. Čisto bela je že njegova redka brada, na izsušenih rokah se zde žile kakor korenine, ki se plazijo po fleh. V desnici drži tobačnico, z levico polni dolgo bosansko pipo. V naročju mu počivajo »gusle«, preprosto godalo iz javorovega lesa z eno samo, debelo struno. Ob strani leži še preprostejši lok. Stari musliman (turban ga razodeva) nima prav nič turških potez v obrazu in da ne nosi pestre turške nošnje, bi ga smatral za Hrvata, kar po krvi tudi je. — Slika lepo podaja pokojnost prizora, mirno zadovoljstvo starca, ki sede v senco, da si zagode in zapoje staro junaško pesem, o kraljeviču Marku morda, morda tudi oložno, a ognjevito sevdaľinko, ljubavno pesem, kakršne je pel, preden so mu lefa pobelila brado. Kdo ve? — Slika je iz let 1897—1905, ko je živela Ivana Kobilčeva v Sarajevu.

S to številko smo hoteli seznaniti naše bravce z umetniškim udejstvovanjem Ivane Kobilčeve. Nekaj slik je iz tehničnih ozirov izostalo, priobčimo jih v prihodnji številki.

PO OKROGLI ZEMLJI.

Transperzijska železnica. V Perziji, kjer je doma breskev, gradijo prvo železnico, ki bo šla od Evfratovega izliva proti glavnemu mestu Teheranu, preko račila gorovje v višini 2200 m (kot je naš Stol) in stala okoli 3.575 milijonov dinarjev.

Kobilice v Ugandi. V državi Ugandi v Afriki, ki je v misijonstvu najbolj cvetoča afriška pokrajina, so pod goro Kenijo blizu Gilgila kobilice ustavile vlak. Ko je namreč vozil preko njihovih rojev, so jih kolesa masilila pa začela polzeli.

Predor skozi Pireneje. Letos otvorjeni železniški predor v Pirenejih prevrta to dolgo gorstvo nekako v sredi in ima nič manj ko 17 tunelov.

Dohodki prekopa. Lansko leto je vozilo skozi prekop Panama v Srednji Ameriki nad 6500 ladij, ki so plačale pristojbin za 1478 milijonov dolarjev ali okroglo poldrugo milijardo dolarjev.

Veslal čez Atlantik. Častnik nemške trgovske mornarice Franc Romer je v 7 metrov dolgem čolnu dne 3. marca odveslal iz Lizbone na Portugalskem in po petih mesecih priveslal na otoke Antilje ob Srednji Ameriki.

Saharska železnica. Španci in Francozi nameravajo pod morjem pri Gibraltarju zgraditi železnico, ki bo vezala Španijo z Afriko in šla skozi Timbuktu v pristan Dakar. Od tod boš plul z ladjo v južno Ameriko in porabil le polovico dosedanjega časa. Zdaj so pa v Sahari blizu te bodoče proge odkrili še premog.

Angleške železnice. Nikjer na svetu ni železniško omrežje tako na gosto slikano kakor na Angleškem. Ako bi vse proge postavili v eno vrsto, bi njihov tir šel enkrat okoli zemlje, torej bi meril 40.000 km. V Jugoslaviji merijo vse proge skupaj 9500 km, dasi je Jugoslavija samo za polovico manjša od Angleške. Lansko leto je uprava prodala 1174 milijonov vozniških listkov in se je vozilo 1650 milijonov potnikov. Sedežev v vseh vagonih je skoraj za 3 milijone ljudi. Lokomotiv

imajo 24.000, potniških voz 51.000, uslužbencev pa 683.000 in jim plačajo letno okoli 100 milijonov funtov (27.500 milijonov dinarjev).

Pomaranče v Jafi. Jeruzalemskim romarjem je dobro znano, da ima Jafa krasne oranžne vrtove. Lansko leto so jih izvozili več ko 2,650.000 škatel! Letos jih je pa golovo še več.

Ribiški blagor. Letošnja letina bo marsikje po svetu kar najboljša. Pa tudi morje ne zaostaja v darežljivosti. Na Farerskih otokih severno od Škotske so zajeli ribiči ogromno čredo 500 kitov in jih brez posebnega truda polovili.

Suša v Mehiki je bila tako huda, da je cepala živina in je žita na poljih kar sežgala.

Tržnice. V Zagrebu podirajo na Kaptolu stare hiše, da pridobe prostor za ogromno tržnico in tako razbremenijo Jelačićev trg. Vendar pa bo imel največjo tržnico sveta London (Spitalsfield Market). Tu so odstranili 8 cest in hiše med njimi. Vsi stroški bodo znesli 2 mil. funtov (550 mil. dinarjev).

Kobilice. V južni Afriki so vlaki kobilic tako ogromni, da se je eden raztezal 21 milj ali 34 km v širjavo in grozil vsem pridelkom.

Oranže v Londonu. V London so pripeljale na en dan ladje 10 milijonov oranž iz južne Afrike.

Redek pojav. V Avstraliji imajo zimo, ko je pri nas najbolj vroče. Vendar toplina navadno ne pade pod 16° C. A letoš je ponekod zapadel sneg 30 cm na debelo in je tako marsikateri Avstrelac prvič v življenju videl sneg.

Drevesa na prerijo. Kanada je farmam v pokrajinah Alberta in Seskečevan razdelila nad 7 milijonov drevesc, da jih zasadiša v brezmejnih prerijah.

Kanadski papir. Kanada proizvaja na leto nad 2 milijona ton časopisnega papirja, torej 40 % več nego Združene države S. A. Strašno je, koliko dreves mora pasti, da se časopis natisne in vse te žrtve prinese često več škode nego koristil!

Kako pustoši lava. Med otoki Filipini blizu Kitajske je Luzon največji. Ta ima ognjenik Majón, ki je visok kakor naša Škrlatica (nad 2700 m) in je v 19. stoletju izbruhnil 26 krat. To poletje pa je njegova lava zasula celo vrsto vasi.

Tri metre dolg okel. V Ruski Armeniji so izkopali v zadnjih letih več mamutov ali slonov iz pradavnine. Bili so nekateri tako ogromni, da so njihovi okli merili do 3 m. Ti okli (zobje) so prava dragocena slonova kost.

Podgane goje. V Kanadi v Severni Ameriki goje moškatne podgane zavoljo dragocenega kožuška. Največja podganja farma meri 44.000 km², kar bi bilo za štiri stare Kranjskē!

Misisipi pod nadzorstvom. Reka Misisipi je lansko leto tako poplavljalna, da je povzročila ogromno škodo. Za to je vlada Združenih držav S. A. žrtvovala 18.000 milijonov dinarjev za napravo nasipov in jezov, ki bodo vsako poplavo preprečili.

Severni jeleni za Eskime. Kanadska vlada je na Aljaski kupila čredo 11.600 severnih jelenov za Eskime ob reki Mekenzi, kjer bi sicer grozila lakota.

Skromen prirastek? Kako zelo ponekod napreduje promet z avti! Mesto Blackpool na Angleškem je n. pr. v enem samem dnevu dobilo 1250 novih avtov.

Večerna šola. V Londonu imajo 30 večernih šol z okrog 30.000 učenci.

Mecen. Neki Anglež je kot reven deček začel svojega življenja pot v tovarni piškotov. Letos je pa v znanstvene namene poklonil Škotski narodni knjižnici že drugič 100.000 funtov (27,500.000 Din).

Požari na Grškem. Letošnji vročinski valovi so marsikje povzročili gozdne požare. Tudi na Grškem je ob Evbejskem zalivu pogorelo okoli 700 km² ali 70.000 ha.

Angleški gostje. Preteklo leto je Anglijo obiskalo nad četrt milijona tujcev, med njimi 140.000 Američanov, 50.000 Francozov, 40.000 Nemcev in 30.000 Holandcev.

Radio. Neki holandski uradnik je mogel govoriti po radiju z uradnikom v Bataviji na otoku Java, torej 8000 milj ali 13.000 km daleč.

Dolga ježa. Trije Poljaki so iz Krakova odjezdili, da jahajo okoli sveta. So pač na svetu vsakovrstni potepi.

ZMOTNO MNENJE O ŽIVALIH.

Navadno pravimo, pogumen kot lev. Toda v primeri z velikostjo, lev še dolgo ni tako pogumen kot n. pr. lisica, prašič ali pa celo krofka ovca.

Neki zoolog pravi, da je oven posebno pogumna žival in da ga ni skoraj živega bilja, katerega bi se zbal in bi se mu ne zoperstavil. Ne pomišlja si niti velikega bika napasti, ako ta ogroža ovčjo čredo. Svoje ovce brani proti vsakomur, tudi človeka se ne ustraši in najbolj divjega psa napodi v beg. Boj med dvema ovnomoma je sila redek dogodek, toda grozen je, kadar se vojuje. Za človeka s slabimi živci tak prizor ni. Navadno obleži eden izmed bojujočih se ovnov na mestu, dostikrat pa pogineta oba.

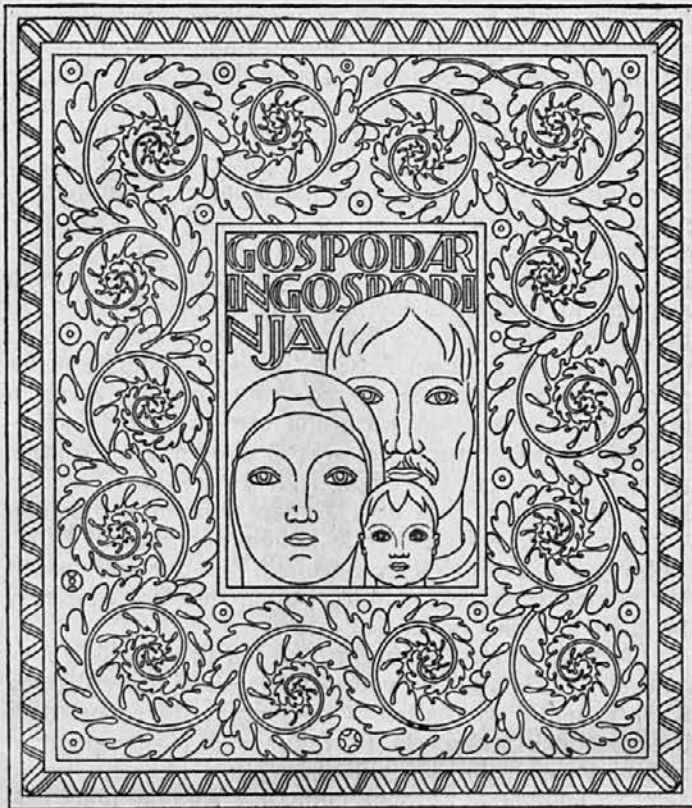
Divji mrjasec je izredno pogumna žival in poznavci trdijo, da je to edina žival, katera si upa s figrom piti iz istega studenca. Divji prašič je mnogo bolj razvpit kot pa to zasluži. Niti ni tako požrešen kot mu prisojajo, neki veščak pravi, da kanarček razmeroma mnogo več požre kot pa prasec. A ne samo to, tudi spada med inteligentne živali in izkušnje so dokazale, da ne zaostaja dosti za opico ali psom. Primera »prašičeva lenoba«, ne drži, kajti v mnogih krajih Evrope je prašič pridna in delavna žival. Pravilneje bi bilo reči, len kot mačka, kajti te so v resnici lene.

Ako pravimo, neumen kot osel, gotovo nimamo prav. Navadno je osel bolj prebrisan kot pa konj. Ako n. pr. osla poslavimo v ograjen prostor, moramo vhod zelo dobro zapreti, ker bo sicer kaj kmalu ušel; konj pa bo tekal ob ograji gori in doli in le redkokrat bo našel leso ali vrata. Ako konja napadejo divje živali, potem beži, kolikor ga noge nesejo. Osel pa si poišče varen kot, kjer ima zavarovano ozadje, in od tu deli udarce s svojimi močnimi kopiti.

Pravijo, da medved gode ali renči, torej hočemo s tem reči, da je pušč in neprijazen. Pa ni res. Medved je jako ljubezniva žival, katero je prav lahko ukrotiti, seveda, ako z njo lepo ravnaš!

Netopir je simbol slepote, kar pa je tudi zmotno. Ta fič in miš, kakor mu pravi naš narod, izborno vidi, da, trdijo celo, da »vidi« z vso kožo, kajti v največji temi se zna kretati ter si poišče najmanjše žuželke.

Tako vidimo, da imamo dostikrat v presoji živali napačno mnenje.

O KONSERVIRANJU SADJA.

Najugodnejše učinkuje sadje na naš organizem, ako uživamo presno, kakor ga nam nudi narava. Kdor zmore, da uživa vse leto sveže sadje, ima od tega živila največji užitek in korist. Vsaka predelava namreč oslabi v njem nakopičene prirodne sile ali jih celo popolnoma uniči. Žal, da je le malokdo v takem položaju, da bi si mogel postreči leto in dan s svežim sadjem, ker že na zimo, pa tudi spomladi je jako drago ali ga včasih niti ni dobiti. Zato so si ljudje že od nekdaj prizadevali, da bi zlasti poletno in jesensko sadje, ki je samo na sebi prav malo trpežno, ohranili za zimsko in spomladno dobo. To pa pri sadju ni tako preprosto kakor pri raznih drugih pridelkih drugačne, bolj odporne sestave (krompir, repa, korenje itd.). Vse sadje — razen lupinastega — ima namreč take sestavine, da se prav rado pokvari in nekatero jako naglo popolnoma propade.

Dandanes bi moralo biti že splošno znano, da povzročajo vse izpremembe na organskih tvarinah neka sila majhna živa bitja, ki jih prištevamo k rastlinam in imenujemo glivice. Seme (tros) teh glivic se nahaja povsod v zraku in na vsakršnih predmetih. Zato pade tudi na sadje, ako ga še tako skrbno brišemo in spravljamo. Ondi tros prej ali slej izkali in glivice začno z veliko naglico rasti, se širiti in razdevati sadno meso, ker jim baš vodeni sladkokiselski sadni sok posebno prija kot hrana. Sadno meso izpremeni barvo (porjavi, pozneje počrni), okus in duh (zgreni) in trdost (se zmeči) — pravimo da zgrije. Sadni sokovi kipe, sadne mezge splesnijo in se še na razne druge načine za nas neugodno izpremeni — pokvarijo, kakršne so pač glivice, ki so povzročile izpremembo (gnilobne, kislne, plesnobne itd.). Če hočemo torej sadje ohraniti čez tisto dobo, ki mu je od narave določena, ga moramo obvarovati

pred glivicami — to je: moramo ga konservirati. Konserviranje torej ni nič drugega nego boj z glivicami, ki razjedajo dovršene prirodne proizvode v njihove prvotne sestavine. Uspeh je zavisen od načina tega boja in od sredstev, ki so nam na razpolago, ter v veliki meri od pravilnega umevanja tozadevnih prirodnih pojavov. Marsikaj nas je naučila že narava sama. Najizdatnejše orožje proti glivicam nam dajejo v roke pa novodobne znanstvene pridobitve. Kakor pri konserviranju vseh drugih živil in sploh vseh organskih snovi, tako hodijo v poštev tudi pri konserviranju sadja zlasti štiri načini, ki jih uporabljamo vsakega zase, ali pa tudi po več obenem.

1. Glivice najsi bodo kakršnegakoli rodu — rastejo in se širijo le tedaj, ako imajo primerno toploto, kakor pač vse rastline. Pri toplini nad 5° C se že počno počasi razvijati (minimum). Z lafinskimi znanstvenimi izrazi imenujemo tisto toplino, pri kateri se začno glivice razvijati »minimum«, tisto, ki jim najbolj godi (od 6° do blizu 40°) optimum (najboljšo zanje), tisto pa, pri kateri delovanje preneha (40°) pa maksimum.

Cimbolj pa toplina narašča, tem hitreje se razvijajo in tem hitreje v našem slučaju pokvarijo sadje. V tem oziru so pa glivice zelo različne. Vsako plemo ima svojo posebno stopinjo toplote, pri kateri se najbolje razvija (optimum). Proti 40° C pa delovanje vseh glivic ponehava (maximum) in pri toplini nad 40° C popolnoma preneha. Ako torej hranimo sadje pri nizki toplini, oviramo delovanje glivic in sad se ohrani, dokler toplina ne poskoči. Zato se sadje pozimi dlje ohrani nepokvarjeno nego poleti in v jeseni, v hladni kleti dlje nego v drugih toplih prostorih, v ledenici dlje nego v še tako prikladni kleti. V prostorih, ki jih umetno hlade (v hladilnicah), kjer je stalna toplina 2–3° C nad ničlo, se ohranijo breskve, slive, jagode in drugo sicer malo trpežno poletno sadje do božiča in še dlje popolnoma sveže. Konserviranje sadja z nizko toplino je gotovo najstarejši in najboljši način konserviranja. Žal, da baš ta način ni splošno uporaben, ker proizvodnje tako nizke in stalne toplote ni poceni in zaradi tega malokje dosegljivo.

2. Vsa naša sadna plemena (razen lupinastega) imajo povprečno 85–90% vode in 5–15% sladkorja. Sok s tako sestavo je posebno ugoden za razvoj gnilobnih in drugih glivic. Baš zaradi tega se sadje in vsi izdelki iz njega tako hitro pokvarijo. Ako pa odtegnemo sadju doberšen del vode — ako ga primerno posušimo, je varno pred glivicami. Prav posušeno in shranjeno v suhem, zračnem prostoru, se ohrani tudi na leta. V vlažni shrambi se pa sčasoma navleče vode iz zraka in njegova trpežnost mineva v tisti meri kakor narašča vlažnost. S sušenjem konservirajo sadje že od pamliveka. Narava sama je ljudi naučila sušiti sadje, kar opazujemo lahko vsako ugodno jesen n. pr. na češpljah. Iz zdravih plodov, ki iz kateregakoli vzroka obvisijo na drevju, se namreč ob lepem, suhem vremenu bolj in bolj izsuši voda in zaradi tega na njih ne uspevajo glivice. Sad ostane užiten, dasi izgubi svojo sočnost in se mu zunanja oblika popolnoma izpremeni. Pri nizki toplini, na zraku in solncu posušeno sadje ne izgubi skoro nič od svojih prirodnih svojstev, dasi se na zunaj zelo izpremeni. Huda vročina med sušenjem pa v njem nekatero snovi sploh uniči (vitamine), druge pa neugodno izpremeni (sladkor). V toplejših krajih suše sadje še dandanes na solncu (smokve, rozine i. dr.).

V južnih pokrajinah naše države je konserviranje sadja s sušenjem velikega gospodarskega pomena. Saj nusuše ob dobrih letinah na tisoče vagonov češpelj, ki jih tako konservirane razpošiljajo po vsej Evropi in celo v druge dele sveta. Ko bi jih ne sušili, bi jih sploh ne mogli obrniti v prid, kajti na kakšen drugačen način ni mogoče konservirati tako ogromnih množin tega pridelka.

3. Nekatere snovi ovirajo delovanje glivic (sladkor, sol, močan kis), druge jih celo umore (vinski cvet, razni strupi). Zato že od nekdaj konservirajo sadje v malem tudi tako, da ga, navadno kuhano, zalijejo z gosto sladkorno raztopino, ponekod tudi z oslajenim kisom ali celo z razredčenim vinskim cvetom. Pogosto se uporabljajo v ta namen tudi strupene snovi, zlasti salicilna in benecio kislina, in sicer v taki množini, da se glivice pomore, človeku pa, ki uživa tako konservirano sadje, ne škodujejo. Vendar pa je treba pri tem načinu konserviranja velike previdnosti in natančnosti, sicer ni brez nevarnosti. Tudi doslej tako razširjeno in splošno udomačeno konserviranje v gosti sladkorni raztopini se opušča bolj in bolj, ker sladkor prevzame vsa naravna sadna svojstva tako, da bi časih komaj vedeli kaj jemo, ko bi ploda ne poznali od zunaj.

4. V novejšem času je prišla tudi pri konserviranju sadja do veljave sterilizacija. Glivice, ki kvarijo sadje, so zelo občutljive za toploto nad 50° C. Pri toplini 60° C ali kaj malega čez že poginejo s trosi vred. Ako tedaj sadje razgrevamo do omenjene stopinje ali ga celo kuhamo, potem pa še vroče neprodušno zapremo, da se glivice ne morejo iznova zatrositi, ima skoro neomejeno trpežnost. S sterilizacijo konserviranemu sadju ni treba dodajati sladkorja, ali kvečjemu toliko, da se izboljša okus. Za konserviranje sadja s sterilizacijo so najprimernejše steklene posode s širokim vratom, ki se neprodušno zapro s steklenim pokrovcem, podloženim z gumijevim obročkom. Obširna steklarska industrija se dandanes bavi s proizvodnjem takih steklenic (Weck, Rex, Ullreform in mnogo drugih), ker je ta način konserviranja razširjen že po vsem svetu in dobimo izdelek z neomejeno trpežnostjo.

S sterilizacijo konservirano sadje in izdelki iz njega ohranijo povečini vse svoje naravne dobrine, ako se ne kuhajo, ampak samo kratek čas razgrevajo kvečjemu do 75° C.

Konserviranje sveže zelenjadi se izvršuje sicer po istih načelih kakor konserviranje sadja, toda je mnogo težavnejše in manj zanesljivo. Na zelenjadi delujejo namreč glivice, ki so tako trdožive, da njih trosi ne odmrejo niti pri 100° C. Zaradi tega je potrebna dvakratna sterilizacija, ki traja pri 100° C po celo uro in še več.

KAKO PRIDELUJE ŽITO AVSTRALEC ?

Zahodna Avstralija je nekoč slovela po zlatu (rudniki v Coolgardiel), danes pa silno napreduje poljedelstvo. Neki Avstalec je zato ponosno zapisal: »Nikjer drugje na svetu ne zmore človek tako ogromnega dela kakor v Avstraliji, kjer en človek popolnoma sam zorje, poseje in pospravi žito na 300 jutrih«, t.j. $300 \times 4050 \text{ m}^2 = 1.215.000 \text{ m}^2$ ali 121 hal. Pa se je možem na Angleškem zdelo to le prehuda

baharija, zato so vprašali, ali se upa Avstalec še enkrat tako ziniti. Pa je odpisal takole: »En orač lahko brez težave poganja 14 konj, ki stopajo vštric in vlečejo plug za 10 brazd; sedi visoko gori na plugu in ima vse, kar mora uravnava, pri roki. Ni mu treba nič hiteti, da zorje 10 juter na dan. Zgodilo pa se je že, da je spreten orač z izmenjavanjem konj oral kar naprej pa je v enem dnevu in eni noči preoral 100 juter! Avstalec tudi se je s stroji, ki jih zopet vlečejo konji. — Ko pride žetev, se žito pospravlja zopet s posebnim strojem, ki je avstralska iznajdba. Stroj ima roke, ki posegajo 2–4 m daleč v žito in žanjejo le klasje, slamo pa pustijo; po končani žetvi jo požgo. To klasje meče stroj v svojo nofranost, kjer ga takoj omane, zveja in prečisti, pleve in smeči pa bruha ven. Zrno pada v nabiralnik, ki polni vreče. Tako pred strojem žito še stoji, za njim pa že leži v vrečah. Tudi to delo se vrši tako hitro, da je n. pr. lani neki žanjec napolnil s pšenico v enem dnevu 300 vreč! Iz te količine se napeče 10.000 hlebov po 4 funte! Kakšno ogromno delo v enem dnevu! Na ta način požanje lahko v enem dnevu 25 juter; v 14 dneh je lahko požel 300 juter!«

Avstalec torej ni pretiraval! Na prav velikih farmah ali kmetijah delajo včasih tudi ponoči s svetilkami. Konji in ljudje se razdele v tri skupine, ki se pri delu izmenjavajo. Cenijo, da je vse zemlje, ki bi pšenico rodila, v Avstraliji 200 milijonov juter, obsejejo pa je šele 13 milijonov. Zato ni čuda, da Anglija tako priganja svoje brezposelne, naj se izseljujejo v Avstralijo.

NEKATERE NAPAKE PRI VZGOJI OTROK.

Menda ni zlepa pri kakem opraviu treba toliko samozatajevanja kot pri vzgoji otrok. In prav zato, kjer samozataje ni, se tolikrat greši pri vzgojevanju. Nekaj takih napak naj navedemo.

Prav redna človeška slabost je ta, da vzgojevalec marsikako nečednost pri otrokih prezre, kadar je sam dobre volje. Nasprotno pa se hitro in preveč ujezi zaradi kake prav majhne nerodnosti, n. pr. če materi mleko skipi, če ji živina nagaja, če oče dobi kak opomin za plačilo itd. Takrat pa se kaj rad vsak znosi nad otrokom zaradi praznega nič. Dasi je otrok še kratek kega uma, to pa vendar takoj občuli, ali je kazen zaslužena ali ne.

Napaka pri vzgoji je, ako otroka trdo kaznuješ, kadar je svoj prestopek odkritosrčno priznal. Tedaj mu prizanesi in ga resnobno pouči.

Ne kaznuj otroka, če se mu je po nesreči pripetila škoda, n. pr. majhen otročiček gre z velikim vrčem po vodo, pade in ga ubije. Tak opravke in tako orodje zanj še ni —, torej ne daj mu v roke, rajši ga ne pošlji, nego da ga potem tepeš. Če si ga pa že n. pr. dvakrat posvaril, naj pusti kozarec pri miru in naj se ne igra z njim, pa se igra kljub temu ter ga ubije, t e d a j primerna kazen ne sme izostati.

Napaka je, če otroku zlepa ne izpolniš, za kar te (če je pametno) lepo prosi; nasprotno pa mu obljubiš cela »kraljestva«, kadar bi ga rad potolažil in pomiril, če je hud, trmast, joka in cepeta.

Napaka je, če hoče vzgojitelj, da bi bili šest- ali desetletni otroci ali deklice pri širinjstih letih tako modri in mirni kot starši.

Huda napaka pri vzgoji je slab z g l e d. Otrok, ki svojega razuma še nima v oblasti, ne more drugače, ko da posnema, kar pri drugih vidi in od drugih sliši. Ako bi se zahtevalo kaj drugega, bi bilo prav tako nezmislno, kakor če bi dober Slovenec, ki nikoli ni govoril kakega drugega jezika, zahteval od sina, ki je zrastel ob njegovi strani, da mora po nemško govoriti in ne po slovensko. In ako bi ne znal, da bi mu očital in rekel: Neroda neumna! Le poglej, kako drugi otroci lepo nemški govorijo! In ti? Vse življenje ne bo nič iz tebe! Zdaj naj pa kdo pogleda, kakšne zglede daje mnogo staršev svojim otrokom! Prepirajo se, od otrok pa zahtevajo miroljubnost; pridejo večkrat pijani domov, a od njih zahtevajo zmernost; pripovedujejo svoje mladostne grehe, a udarijo, ako jih hudi otroci zagreše; prihojujejo se zastran dela, blagrujejo postopače in godrnjajo, če otroci ne kažejo veselja do dela; dovolijo si vsake sorte razvratnosti, otroke pa kaznujejo radi njih. Starši, ki dajejo take zglede, pač ne morejo lajati, da so bili sami fislji učitelji, ki so se od njih otroci naučili svojih nečednosti.

Vzgojna nesreča je slaba družčina.

Večkrat starši tožijo, da otroke najbolje vzgajajo, da pa ne vidijo nobenega uspeha. Ako pa to vzgojo od blizu pogledamo, ni nič drugega nego pouk in svarila, ki jim ga dajejo sami ali po drugih. Sicer pa prepustčajo deco samo sebi, dovoljujejo ji, da občujejo z najsirovejšimi otroki, izročijo jo služinčadi, so ali tako goreči pri svojih poslovnih opravkih ali pa dajejo toliko zabavnih večerov, udeležujejo se vseh razvedril tako zelo, da prežive otroci večji del svoje mladosti brez nadzorstva in pridejo v stik s pokvarjenimi ljudmi. Ako postane deklica prav tako predrzna kakor dekla, ako se sinko navzame nizkočnosti pouličnih pobalinov, — kdo je temu kriv? Prav gotovo ne otrok, temveč tisti, ki so premalo nanj pazili, kje je, s kom hodi itd. Posebno huda, ker zločinska napaka sedanjih dni je često — beg staršev pred otroki.

Že brezumni živali je od narave dodeljeno posebno veselje do zaroda. Glej plico, kako je od radosti vsa iz sebe, ko piša mladiče; glej koklico, kaka sreča ji je, pravo slavnost ima, kadar prvič izpelje iz gnezda svoja piščeta! Kako ovca skače in se veseli z jagnjetom! Za človeka je to veselje še vse večje in največje za kristjana. On ve in prizna, da so otroci božji dar, da jih Bog daje tem, katerim jih zaupa, kar Irdi star naš pregovor. Človek ve, da bo otrok deležen sinovstva božjega — pa da bo oče, da bo mati v njih deležna svoje lastne sreče, časne in večne, če jih bosta prav vzgojila.

Tudi misel, da so otroci deli nas, da se ob dobrih otrokih nikdar ne postaramo, ker naših otrok sile rastejo in postanejo naša opora, kadar naše pojemajo; da naše ime, naša podoba, naše mišljenje le ostanejo na svetu, dasi ga moramo zapustiti; da plodovi štirideset do šestdesetletne pridonosti ne padejo zapravljivim dedičem v roke, je najslajša misel, ki jo more občutiti človeška duša. Dobri otroci so pravo bogastvo. Kdor zna dobro ravnati z njimi, si vzgoji dosti dobrih služabnikov, ki z veseljem slušajo na njegov migljaj. Neprimerno več lahko dela, stori in si pridobi nego drugi, ki je brez otrok. To so spoznali tudi stari narodi, katerih običaji so bili preprostejši, v marsičem bolj nedolžni nego naši, in ki so za to štelili svoje bogastvo po številu otrok, ki so bili mnenja: »Kakor puščice v rokah močnega, tako se obnesejo mladi dečki. Blagor

mu, kdor jih ima poln tul!« Kup dobrih otrok nudi staršem vsak trenutek najprijetnejšo zabavo. Nobeno gledališče ne more tako čistega, zdravega in krepečega veselja vliči v dušo, kakor zabavanje in igranje malega potomstva; ni ga plesavca na vrvi, ki bi nas tako razvedril, kakor gluma otroka, ki poskuša svoje prve korake; noben koncert prav zares ni očelovemu in materinemu ušesu tako sladek kakor otrokovo čebljanje.

Toda te radosti, te sladke in vendar poceni radosti, ki jih uživa lahko tudi dninar, ki bi nas v največ težavah življenja razvedrila, so žal za premnoge starše izgubljene. Nenadomestljiva izguba!

Danes je mnogo staršev, ki ne znajo ceniti vrednosti svojih otrok. Prvega in drugega še sprejmejo z veseljem, pri tretjem pa že delajo kisle obraze — ali ga kar ne marajo. Tako se je človek izprevergel! Kako srečni so starši, ki občutijo sladke radosti, ki jih zna čedica dobrih otrok vliči v dušo! Napačni starši so veseli, da se morejo od svojih otrok odtrgati; nobene urice jim niso razveseljivejše nego tiste, ki jih prebijejo stran od otrok; zadnji vinar poiščejo, zastavijo dostikrat obleko, opravo in zemljišča, da morejo veseljačiti izven svojih hiš; imajo vsak dan za izgubljen, ki ga morajo prebiti pri svojih otrokih, in tožijo, da imajo žalostno življenje. Kako bedni in pomilovanja vredni so ti ljudje! Sedijo pri čistem viru, ki poleg njih visoko prikipeva na dan in jih s svojim nežnim žuborenjem vabi na požirek — in tožijo o žeji.

KUHARICA.

Paradižniki.

Kdo ne želi biti mlad? Ali kdo se ne želi pomladiti? Morda ne boste verjeli, kar vam sedaj povem, pa je le res. Skušnja namreč uči, da so ljudje postali čvrsti in se pomladili, ko so vsak dan (vsak večer) uživali paradižnikovo solato. Zdaj smo baš v dobi paradižnikov. Paradižnik ima danes kot primes k jedi važno vlogo, ker napravi jed okusno in lažje prebavljivo. Ako pripravljáš solato iz paradižnikov, nikar zrn ne odstrani, ker baš zrna pospešujejo prebavo. Za živčno bolne so paradižniki priporočljivi le, ako se uživajo topli. V naslednjem podajam nekaj jedilnih listov z glavno jedjo — paradižnik.

Kosilo: Paradižnikova juha z ječmenčkom; goveja pečenka s paradižnikovo solato (Ml. 1927, str. 398); kompot iz češpelj.

Večerja: Rezanci s paradižniki, stročji fižol v solati.

Kosilo: Jesenska juha (Ml. 1927, str. 398), nadevane zarezbrnice; srbska paradižnikova solata, zabeljeni krompir v koscih (Ml. 1928, str. 238).

Večerja: Dušeni ohrovt z rižem in paradižniki ter v oblicah krompir.

Kosilo: Zajčja, paradižnikova obara s paradižniki in ajdovimi žganci ter jabolčni omlet.

Večerja: Nadevani paradižniki s krompirjevo solato.

Kosilo: Juha z rižem, goveje meso s čebulno-paradižnikovo omako, krompirjev pire in koruzni kolač s češpljami.

Večerja: Paradižnikova solata z limono in polentni vložki.

Ječmenčkova juha s paradižnikom.

Namoči zvečer $\frac{1}{4}$ l srednje debelega ječmenčka. Drugi dan ga pristavi k ognju, da zavre. Ko zavre, ga odlij in nanovo zalij z dvema litri vode. Nalo ga še osoli in počasi kuhaj dve uri. Medtem pa duši posebej v pokriti kozi za jajčno velikost sirovega masla ali masti, 4 srednje debele paradižnike, pol zrezane čebule in nekoliko peteršilja. Ko se paradižniki omechčajo, jih zalij s $\frac{1}{4}$ litrom tople vode ter jih pusti, da vro kake četrt ure. Te paradižnike pretlači z vodo vred k ječmenčku, prideni še velik ščep popra. Ko ječmenček prevre, ga postavi na mizo.

Goveja pečenka ali špičasti del pljučne pečenke.

Potołci $\frac{1}{2}$ kg pljučne pečenke, jo osoli in položi v kozo, zraven prideni pol drobne na kose zrezane čebule, košček slanine, pol žlice masti in majhno zamemalko vode. Postavi jo v pečico in jo med večkratnim polivanjem speci. (Tudi v pokriti kozi na ognjišču se dobro speče.)

Rezanci s paradižniki.

Napravi rezance iz pičlega $\frac{1}{2}$ l moke, 1 jajca in 3 žlic vode. Nekoliko osušene zreži na prst dolge in pol prsta široke rezance. Skuhaj jih v $1\frac{1}{2}$ l vrele slane vode, nato jih odcedi in stresi v paradižnikovo omako, ki si jo takole pripravi: Deni v kozo za drobno jajce sirovega masla ali masti, 4 srednje debele oprane paradižnike in pol drobno zrezane čebule. Pokrij in duši četrt ure, nato pa prideni nekoliko drobno zrezanega zelenega peteršilja in strok česna. Vse skupaj premešaj in še pokrito duši, da sok nekoliko povre, osoli in opopraj. Ko si rezance stresla v paradižnikov sok, jih premešaj in potresi z nastrganim bohinjskim sirom. (Pr eden paradižnike dušiš, jim odstrani kožo in seme.)

Nadevane zarebrnice (karmenateljci).

Zarebrnicam odloči pri rebrih kožo, jim odreži kosti pri hrbtu, jih operi in posoli, nadevaj jih s sledečo nadevo: Za 1 kg zarebrnic zmešaj dve žlici kisle smefane, 1 drobno jajce, žličico drobnjaka, nekoliko soli in krušnih drobtin toliko, da je nadev precej gost. Ko si zarebrnice nadevala, jih zašij in peci v pečici kakor vsako drugo pečenko.

Riž v goveji juhi s paradižniki.

Kuhaj goveje meso kakor navadno; pol ure preden juho rabiš, ji prideni paradižnik, in ko je kuhan, ga pretlači k rižu.

Nadevani paradižnik z rižem.

Vzemi 8 zrelih, a še trdih paradižnikov, jih operi in obriši. Odreži tam, kjer se drži pecelj, za mezinec debelo kapico ter jo položi v stran, poberi z majhno žličico iz paradižnikov pečke. Nato naloži izdobljene paradižnike v kozo, v katero si dejala eno žlico olja, in jih nadevaj s sledečo nadevo: Sprazi v masti dve pesti riža, pa ne premeško, primešaj mu 3–4 žlice drobno zrezanega kuhanega ali pečenega prašičjega, govejega, telečjega ali koštrunovega mesa. Prideni tudi nekoliko drobno zrezanega zelenega peteršilja in čebule ter velik ščep popra. Ko si vse paradižnike nadevala, jih pokrij z odrezanimi rezinami in polij z razpuščenim sirovim maslom ali mastjo. Postavi paradižnike v pečico in jih peci 30–40 minut; med pečenjem jih nekajkrat polij z mastjo, ki je na dnu kože.

Čebulna paradižnikova omaka.

Nastrgaj na strgalniku 3 srednje debele čebule, razgrej v kozi eno žlico masti in v njej zarumeni čebulo. V zarumenelo čebulo stresi majhno žlico moke, še nekajkrat premešaj in zalij s $\frac{1}{4}$ litrom vode ali juhe, osoli in prideni en kuhan in pretlačen paradižnik ter ščep popra. Vse skupaj naj četrt ure vre.

Paradižnikova solata z limono.

Zrele, bolj trde paradižnike operi, obriši in zreži na tanke plošče ter jih oblij s sledečo omako: Zmešaj v skledi en rumenjak, 2–3 žlice olja, limonovega soka (po okusu), nekoliko soli in velik ščep popra.

Srbska paradižnikova solata.

Zrele, bolj trde paradižnike zreži na kocke ali kolobarje, naloži jih v skledo, prideni 1–2 zeleni sladki papriki, srednje debelo, na rezance zrezano čebulo, osoli, prilij kisa in olja.

Dušeni ohrovt z rižem in paradižniki.

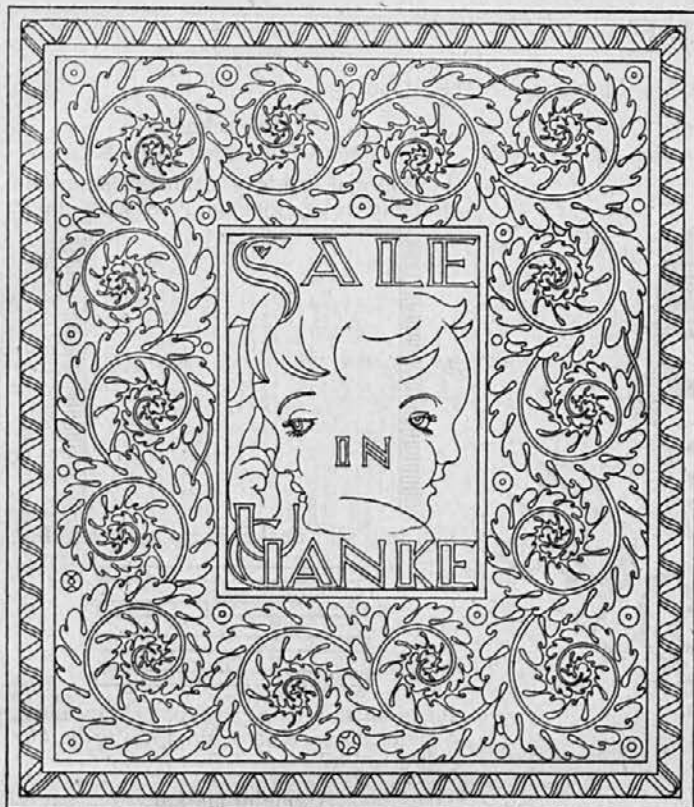
Zreži majhno ohrovto glavo na rezance, polij z vrelo vodo, ga ožmi in stresi v lonec, da se skuha. V kozo deni eno veliko žlico masti, zarumeni v njej košček čebule in prideni $\frac{1}{4}$ litra riža, ga zalij in pusti, da se kuha 10 minut. Nato prideni kuhani ohrovt z vodo vred in dva kuhana ter pretlačena paradižnika. Vse skupaj osoli in naj se kuha še 5 minut. Potresi z bohinjskim sirom.

Kunčeva paradižnikova obara.

Zreži kunca po udih na kose, deni jih v lonec ter nalij vode, kolikor potrebuješ, n. pr. če je kunec bolj majhen in mlad, zadostujeta 2 litra. Ko zavre, prideni košček korenja, peteršilja, vejico majarona, strok česna in nekoliko pora; vse skupaj kuhaj do mehkega; napravi prežganje iz 6 dkg masti, nekaj koscev čebule in dveh žlic moke; ko se moka prav malo zarumeni, prideni dva debela kuhana in pretlačena paradižnika z vodo vred, dobro zmešaj in prideni kuncu. Ko vse skupaj še nekaj časa vre, prideni kisa po okusu.

Srnja ali zajčja pasteta.

Prepraži $\frac{1}{2}$ kg srnjih ali zajčjih reber, trebušnine ali kaj sličnega (seveda mora biti prekvašeno) z žlico masti in nekoliko zelenjave iz kvaše. Ko je mehko, odberi vse meso od kosti; prepraži tudi 10 do 15 dkg telečjih jeter. V kozo pa deni za pol jajca sirovega masla ali masti, nekoliko drobno zrezane čebule in zelenega peteršilja ter eno v vodi napojeno in ožeto žemljo, pridaj ščep popra in druge dišave, ter malo popraži in prilij dve žlici juhe. Ko prevre, odstavi ter prideni sok pol limone, jajce in odbrano, dobro sesekljano in v možnarju stolčeno meso. Jetra na drobno zreži in jih prideni žemlji, prav tako 10 dkg sveže, na prav majhne kocke zrezane slanine. Vse prav dobro premešaj ter stresi v podolgast plehast model, katerega pa prej obloži s tenko narezano svežo slanino. Postavi model v kozo (ki je nekoliko večja kakor model), v kateri je toliko vroče vode, da sega do polovice modela. Postavi v precej vročo pečico in kuhaj 1 uro. Pečeno pašeto zreži gorko ali mrzlo na krožnik in obloži s koščki okisane pese, karfijole, kislimi kumaricami, okraši z zelenim peteršiljem in postavi na mizo.

ZA SMEH.

Rešilna beseda. (Iz romana, ki ni roman.)

Lepo dekle se je sprehajalo ob morskem bregu. Zdajci obupno zakriči (padla je v vodo): »Na pomoč, na pomoč!« Gori na verandi obrežnega hotela je sedelo šest gospodov. Ko so začuli klice na pomaganje, so skočili vsi k oknom in tisti, ki je imel najmočnejši glas, je zakričal doli: »Obžalujemo na vso moč, toda vseh nas šest je poročenih!«

Nato je lepa mladenka zlezla sama iz valov in nadaljevala svoj izprehod.

Že zna.

»Čakaj, jaz ti pokažem jabolka krasti!« zavpije kmet nad paglavcem na jablani. Ta skoči brž doli, steče in pravi beže: »Oče, kaj mi boste kazali, saj ste videli, da jih že znam.«

Zrtev.

»Odkar je moj mož občinski svetnik, vse noči ne more spati.«

»Kako to? Ali ga seje razburjajo, ali ga javne skrbi tarejo?«

»O ne; že pri sejah se toliko naspri, da mu doma ni več treba.«

Učinek.

Oče: »Zakaj se vendar nočeš poročiti z gospodom Kopačem. Dobro službo ima, preskrbljena boš.«

Hči: »Ko ima pa tako drobne oči.«

Oče: »Kadar te vzame, bo imel še predebele.«

Dober svet je drag.

Janko: »Svetuj mi, kaj naj kupim svoji nevesti za god.«

Lukec: »Najbolje je, če njo vprašaš.«

Janko: »U, potem bo predrago!«

Pečena gos.

Gda. Golob in Kovač sedita v gostilni in kvartata. Prismoli se jima za hrbet neki zaplečnik, komar ali kibic in z zanimanjem gleda njuno igro. Čez čas si dovoli vprašati, za kaj kvartata. Ko zve, da za pečeno gos, pravi, če sme tudi on zraven, kar mu dovolita.

Nazadnje zaplečnik izgubi in vpraša, če naj zdaj gos naroči.

Gospoda Golob in Kovač pa mu odgovorita:

»Gos sva že pojedla. Kvartata sva samo še, kdo naj jo plača.«

Izbira.

A.: »Zakaj si pa izostal iz kavarne »Abeles« in se preselil v »Imperial?«

B.: »V kavarni »Abeles« je bilo premalo izbire.«

A.: »V časnikih?«

B.: »Ne; v suknjah.«

Navada — železna srajca.

Železniški sprevodnik pride zvečer iz prijateljske družbe precej sladko ginjen domov. Da ne bi svoje razburljive žene zbudil, se skuša prav po tihem spraviti v spalnico, kar se mu tudi posreči. Že hoče previdno zlesti v posteljo, kar zapazi, da je pustil vrata odprta. Po prstih se splazi do vrat prime za kljuko, zarjove na ves glas: »Pozor!« in zaloputne vrata.

Divje ženske.

»Ko mi je bilo morje razbilo ladjo,« je pripovedoval kapitan Vlašič, »me je vrglo na otok, kjer so bile same divje ženske in vse brez jezika.«

»Ta je lepa!« se oglasi neka dama, »potem pa niso mogle nič govoriti.«

»Saj zato so bile najbolj divje,« odvrne kapitan Vlašič.

Cenitev.

»O, kako imate lepega psička. Ali bi ga prodali?«

»Bi ga, ampak za manj ne, ko za petsto dinarjev.«

»Ali je psiček tako brihten?«

»Tako pamef ima skoraj kakor jaz.«

»No, potem pa vam ne dam več zanj ko petdeset par.«

Sebičnež.

Krčmar: »Kaj, z nadzornikom, tem zanikarnim pijancem bi se rada poročila?«

Hči: »Prisegel mi je, da ne pokusi nikoli nobene pijače več, če ga vzamem!«

Krčmar: »To je neumnost, dekle! Polem izgubim najboljšega gosta... Le pusti mu, naj ga le naprej loka!«

Ženitna ponudba.

Ona: »...gospod profesor, ako me vzamete — kak zarod! Otroci bodo podedovali mojo lepoto in Vašo učenost.«

On: »Bi, pa se bojim, da bi podedovali mojo grdost in vašo neumnost.«

Dokaz.

»Kako so mogli v prejšnjih stoletjih naši predniki živeti brez telegrafa in telefona?«

»Saj niso mogli, zato so vsi pomrli.«

Prijatelj otrok.

»Brez otrok ne bi mogel živeti.«

»Imate veliko družino?«

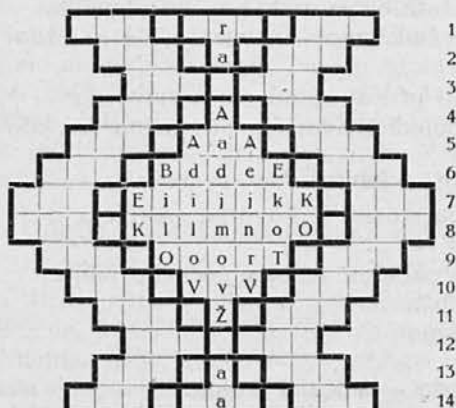
»Ne, ampak otroški zdravnik sem.«

UGANKE.

Urednik: PETER BUTKOVIC - DOMEN, Zgonik, p. Prosek, Italija.

Črkovnica.

(Janez Ložar, Ljubljana. — 14 točk.)

Pomen besed: 1. poklic, sadež; 2. reka v Sloveniji, dišava; 3. del sobe; 4. zračni pojav, del klasa; 5. stavba, pesniška oblika, del hiše; 6. del telesa, rimski zgodovinar, posel; 7. oprava, slovenska dežela, kulturna rastlina; 8. znanost, padavina, sorodnik; 9. svetopisemska oseba, skopuh, kemična prvina; 10. turški sodnik, mesto na Finskem, bodica; 11. uniforma, žuželka; 12. gozdna ptica; 13. pisalna potrebščina, nekrvava daritev; 14. rudnina, kozaški poveljnik. Debelo obrobljena mesta in mesta, ki so znamenovana z velikimi črkami, dajo tri pogovore.

Šaljivka.

(S. O., Sele. — 5 točke.)

Kateri predmet v sobi ima največ »l«?

Zaslužni križec.

(Plašnik, Škofja Loka. — 12 točk.)

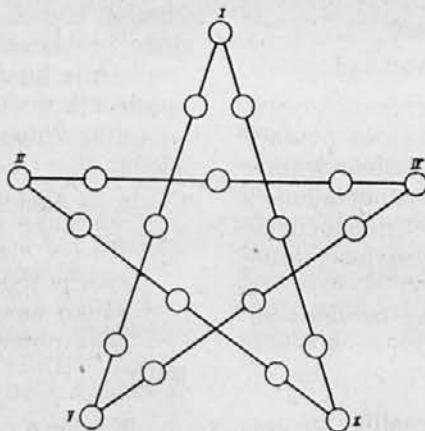
Deklica.

(Herman, Št. Vid nad Ljubljano. — 12 točk.)

Zvezda.

(Mirosljub, Vižmarje. — 14 točk.)

Postavi v kroge posamezne črke tako, da boš dobil besede nastopnega pomena: I—II stavbinsko gradivo, II—III po popolnosti stremeč človek, III—IV kraj v tržaški pokrajini, IV—V del rudnika, V—I grško bajeslovno bitje. Če si pogodil prave besede, ti povedo črke v srednjem peterokotniku ime slovenskega pesnika.

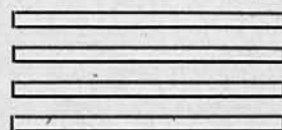
Čez reko.

(Plašnik, Škofja Loka. — 16 točk.)

Popohtnik pride v označeni smeri do globoke reke, kjer ni mostu, in najde

tam tele štiri deske, ki so pa prekratke.

da bi jih položil čez reko. Žeblice nima. Vendar jih spretno sestavi, da pride čez reko. Kako?

Pametni mlekar.

(A. D., Vrhnika. — 13 točk.)

Neki mlekar je pripeljal na trg mleko. V eni posodi ga je imel osem litrov, drugi dve posodi s pet oziroma tri litri pa je imel že prazni. Tedaj pride neka gospodinja in zahteva štiri litre mleka. Kako je nameril mlekar gospodinji mleko, dasi je imel svojo litrsko mero v popravilu?

Magični lik.

(Mirosljub, Vižmarje. — 8 točk.)

a a
a a e i j j
k k l l
m [m n n
r r s s t t
u u

Sestavi iz teh črk štiri besede, ki jih boš čital od leve na desno in od vrha navzdol: 1. žuželka, 2. teža, 3. kovina, 4. riba.

Zamenjalna zlogovnica.

(Nace Cuderman, Tupaliče. — 6 točk.)

Zastava, Marica, berilo, palica, kodelja, lijak, senica. Zamenjaj začetne zloge z novimi, dobiš pogovor.

Rešilve je pošiljali do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. Šent Vid nad Ljubljano.

REŠITEV UGANK V SEPTEMBRSKI ŠTEVILKI.

Demant. Jemlji črke v poševnih vrstah iz vsakega oddelka, da dobiš:

Kdor se tuji nesreči smeje,
se kmalu ob svoji solzi.

Črkovna podobnica: Več glav več ve.

Številnica. Namesto številke vzamemo dolične črke iz zraven napisanih besed in dobimo: Kjer muha, tam orli.

Črkovna skrivalica. Uredi črke po abecednem redu in jemlji iz abecede črke, ki jih kažejo števila. Dobiš: Ka-kršna selev, taka želev.

Iz šole. Iz imen rastlin vzameš prvi dve črki in dobiš: Nobene, so leni.

Sestavnica. Imena so: Tomaž, Roman, Urban, Bogdan, Anton, Rajko. Začetne črke: Trubar.

Iz spričevala. Številke značijo črke iz predmetov; jemlješ po en predmet zgoraj in spodaj. Dobiš: Trgovinstvo.

»Bog« v črkovnici. Črke razdelimo na tri enake skupine, katerih začetnice so črke v ključu »Bog«. Dobimo: Bog že ve, kateri kozji rog odbije.

Tihožilje. V prvi vrsti jemlji vsako tretjo črko (tri črešnje), v drugi vsako drugo (dve češplji), v tretji vsako prvo (ena hruška) črko. Dobiš: Po sadu spoznaš drevo.

Pri uganki Zvezda v 9. št. Mladike je pomotoma izostalo besedilo, ki se tiče te uganke. Zato je ni bilo mogoče rešiti. Pri rešitvah se torej ta uganka ne upošteva in se od skupnega števila odšteje teh 13 točk. V današnji številki pa je »Zvezda« pravilno postavljena.